

สภาพและแนวโน้ม หนังสือเด็ก

สภาพและแนวโน้ม หนังสือเด็ก

หมายเลขหมู่หนังสือ ISBN 974-7779-15-3 พิมพ์ครั้งแรก กันยายน ๒๕๒๗
จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม จัดพิมพ์โดย คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติ ใน
คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ทำเนียบรัฐบาล เผยแพร่โดย สำนักงานเสริม
สร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี ตึกบัญชาการ
ชั้น ๒ ทำเนียบรัฐบาล กท. ๑๐๓๐๐ พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ประชาชน จำกัด ๓๕
ชอยพิพัฒน์ ถนนสีลม กท. ๑๐๕๐๐ โทร. ๒๓๔-๒๐๖๒, ๒๓๕-๐๓๘๙ นาย
นิรันดร์ เหวระกุล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๒๗

คณะกรรมการอุดมการณ์ของชาติ

๑. นายกระมล ทองธรรมชาติ ประธานอนุกรรมการ
๒. นายสุวิทย์ สุทธานุกุล รองประธานอนุกรรมการ
๓. ผู้อำนวยการกองวิชาการ
กรมประชาสัมพันธ์ อนุกรรมการ
๔. ผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยี
ทางการศึกษา กรมการศึกษา
นอกโรงเรียน อนุกรรมการ
๕. ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียง
แห่งประเทศไทย อนุกรรมการ
๖. ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์สีช่อง ๕
อสมท. หรือผู้แทน อนุกรรมการ
๗. ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยี
การศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัย-
ธรรมราช อนุกรรมการ
๘. นายกสมาคมนักประชาสัมพันธ์
แห่งประเทศไทย อนุกรรมการ
๙. นายกสมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์
แห่งประเทศไทย อนุกรรมการ
๑๐. ประธานสมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์
แห่งประเทศไทย อนุกรรมการ
๑๑. พลตรีจรัส กุลละวณิชย์ อนุกรรมการ
๑๒. นายชาคริต จุลกะเสวี อนุกรรมการ
๑๓. นายชัยอนันต์ สมุทวณิช อนุกรรมการ

๑๔. นายจิตินันท์ พัฒนกำจร	อนุกรรมการ
๑๕. นายบุรีรักษ์ นามวัฒน์	อนุกรรมการ
๑๖. นายปิยะชาติ แสงอรุณ	อนุกรรมการ
๑๗. นายปรีชา หงษ์ไกรเลิศ	อนุกรรมการ
๑๘. นายปราโมทย์ ประสาทกุล	อนุกรรมการ
๑๙. นายมนุชชัย วัฒนโกเมร	อนุกรรมการ
๒๐. นายเย็นใจ เลหาวนิช	อนุกรรมการ
๒๑. นายยุวัฒน์ วุฒิเมธี	อนุกรรมการ
๒๒. นายวิจิตร อวระกุล	อนุกรรมการ
๒๓. นายศิลปชัย ขาญเฉลิม	อนุกรรมการ
๒๔. นายสถิตย์ เล็งไธสง	อนุกรรมการ
๒๕. นายสมบัติ จันทรวงศ์	อนุกรรมการ
๒๖. นายสมภพ จันทรประภา	อนุกรรมการ
๒๗. นายสมบูรณ์ สุขสำราญ	อนุกรรมการ
๒๘. ร้อยโทสุวิทย์ ยอดมณี	อนุกรรมการ
๒๙. นายสุรพล ราชภัณฑารักษ์	อนุกรรมการ
๓๐. นายปราโมทย์ สุตะบุตร	อนุกรรมการ และเลขานุการ
๓๑. นายกำพล แก้วทนต์	อนุกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

สภาพและแนวโน้ม หนังสือเด็ก

นิตา ชูโต
กลุ่มมจิตรต์ พลายเวช

คำนำ

คณะกรรมการอุดมการณ์ของชาติ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้จัดพิมพ์หนังสือ “สภาพและแนวโน้มของ
หนังสือเด็ก” ซึ่งเรียบเรียงโดย อาจารย์นิศา ชูโต และผู้ช่วยศาสตราจารย์
กล่อมจิตต์ พลายเวช แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นการเผยแพร่ความรู้
ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับหนังสือเด็กต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทย อัน
เป็นกิจกรรมสำคัญส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติและปลูกฝัง
อุดมการณ์ของชาติ

คณะกรรมการอุดมการณ์ของชาติ หวังว่า หนังสือเล่มนี้จะให้ความรู้
ความกระจ่างในเรื่องดังกล่าวได้บ้างตามสมควร และขอขอบคุณอาจารย์ผู้เขียน
ทั้งสอง ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คณะกรรมการอุดมการณ์ของชาติ
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
ทำเนียบรัฐบาล

กันยายน ๒๕๒๓

สารบัญ

บทที่ ๑	ความสำคัญของหนังสือต่อเด็ก	๑
บทที่ ๒	ประวัติ และวิวัฒนาการของหนังสือเด็กไทย	๑๕
บทที่ ๓	เด็กอ่านหนังสือแล้วได้อะไร	๒๗
บทที่ ๔	ปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาหนังสือเด็ก	๕๑
บทที่ ๕	บทสรุป	๗๑

- เชิงอรรถ	๗๔
- บรรณานุกรม	๘๕
- ภาคผนวก ๑, ๒, ๓	๘๗

บทที่ ๑

ความสำคัญของหนังสือต่อเด็ก

โดยธรรมชาติ เด็กมีความอยากรู้อยากเห็น กระจายใคร่จะรู้เรื่องราวต่าง ๆ นอกจากจะถามพ่อแม่และผู้ที่อยู่ใกล้ ๆ ตัวแล้ว หนังสือเป็นสื่อสำคัญที่จะให้คำตอบได้ ดังบทพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ฉันชอบหนังสือ

“หนังสือนี้	มีมากมาย	หลายชนิด
นำดวงจิต	เร่ร่อน	ขึ้นสดใส
ให้ความรู้	สำเร็จ	บันเทิงใจ
ฉันจึงใฝ่	ใจสมาน	อ่านทุกวัน
มีวิชา	หลายอย่าง	ต่างจำพวก
ล้วนสะดวก	ค้นได้	ให้สุขสันต์
วิชาการ	สรรมา	สารพัน
ชั่วชีวิต	ฉันอ่านได้	ไม่เบื่อเลย”*

เมื่อเด็กฟังพ่อแม่หรือครูเล่านิทาน อ่านนิทาน ดูรูปประกอบจากหนังสือ จะได้รับความสนุกสนาน ตื่นตา ตื่นใจ จากคำพูดคำอ่านที่คล้องจอง และรูปภาพต่าง ๆ เกิดพัฒนาการทางภาษาจากการรู้จักคำใหม่ ๆ เข้าใจความหมาย

* คัดจากบทพระนิพนธ์เรื่อง “ฉันชอบอ่านหนังสือ” ซึ่งนิพนธ์ไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ ลงพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือโรงเรียนจิตรลดา พ.ศ. ๒๕๑๓

ของคำในรูปประโยคต่าง ๆ เข้าใจเรื่องลึกซึ้งซึ่งเกิดจินตนาการไปตามเนื้อเรื่องนั้น ๆ เป็นประสบการณ์ใหม่นอกเหนือไปจากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ทำให้โลกทัศน์ของเด็กกว้างขวางและมีความหมายมากขึ้น

เมื่อเจริญวัยพอที่เด็กสามารถจะอ่านหนังสือได้เอง หนังสือเป็นชุมทรัพย์ที่จะช่วยพัฒนาความรู้ ความคิด ให้ได้รู้เรื่องราวของดินแดนห่างไกลที่ไม่เคยเห็นเคยไปมาก่อน รู้ธรรมชาติของสัตว์ ของป่าเขาลำเนาไพร การต่อสู้ การผจญภัยของมนุษย์และสัตว์ต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงธรรมชาติและ การประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ ได้รสสัมผัสถึงความสุข ความทุกข์ ความเศร้า ความผิดหวัง ความสมหวัง รับรู้ถึงสู่ทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนจนกระทั่งความหวัง และความใฝ่ฝันของมนุษยชาติ

หนังสือที่เขียนด้วยภาษาอันไพเราะได้ภาพพจน์ ผู้อ่านย่อมจะได้สัมผัสกับจินตนาการและอารมณ์ที่ถูกกำหนดให้แปรเปลี่ยนไปตามความชาญฉลาดของการใช้ภาษา ทำให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้งใจ มีความสุขในการอ่าน เกิดความภาคภูมิใจในภาษาของตนเอง นอกจากนี้หนังสือยังเป็นเพื่อนช่วยให้หายเหงา ทำให้คนเราสามารถอยู่ตามลำพังได้อีกด้วย

หนังสือเป็นเครื่องสะท้อนของสังคม เด็กเมื่ออ่านหนังสือย่อมจะได้เรียนรู้ถึงแบบอย่างและบรรทัดฐานของสังคมที่หนังสือในสังคมนั้น ๆ สะท้อนรูปแบบให้เห็น การกระทำ ข้อควรประพฤติ ข้อห้ามปฏิบัติ กฎเกณฑ์ ศีลธรรม จรรยา มารยาท รวมไปถึงแบบแผนการปกครอง กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่คนในสังคมนั้น ๆ กำหนดขึ้น เด็กจะค่อย ๆ เรียนรู้ เลียนแบบ และสะสมไปที่ละเล็กละน้อยเรื่อย ๆ ไปจนกระทั่งยึดเป็นแนวปฏิบัติเมื่อเขาเจริญวัยขึ้น ดังนั้นหนังสือที่เด็กอ่านจึงมีบทบาทเป็นตัวกำหนดทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งทั้งทางตรงและทางอ้อม

ในการปูพื้นฐาน แนวความคิด และค่านิยมต่าง ๆ ให้แก่เด็กโดยเฉพาะในวัยเด็ก ๑๐-๑๔ ปี อันเป็นวัยเริ่มต้นที่รับรู้และรับสิ่งแวดล้อมได้รวดเร็ว

เด็กจะอ่านหนังสือหรือไม่อ่าน และจะเลือกอ่านหนังสือประเภทใดนั้น ย่อมจะแล้วแต่ว่ามีหนังสืออะไรและประเภทใดบ้างที่ผู้ใหญ่ในสังคมนั้นเขียนหรือสร้างไว้ให้เด็ก นักเขียนจะเขียนเรื่องใด ๆ ก็ย่อมจะขึ้นอยู่กับปรัชญาของผู้แต่ง และแนวโน้มของความคิดต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ ดังนั้น นักเขียนหนังสือเด็กจึงมีอิทธิพลในการสะท้อนปรัชญา และแนวความคิดของบุคคลและสังคมให้แก่เด็ก นอกจากนี้ผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดเด็กอันได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ครู และบรรณารักษ์ ซึ่งเป็นผู้เลือกหาจัดซื้อหนังสือให้เด็กได้อ่านหรืออ่านให้เด็กฟัง หนังสือเหล่านั้นอยู่ในบ้าน หรือในโรงเรียนให้เด็กได้อ่าน และหยิบยืม ก็ย่อมจะมีอิทธิพลโดยตรงในการปลูกฝังนิสัย รสนิยม ความสนใจ ในการอ่านหนังสือแก่เด็ก ๆ

หนังสือดีสำหรับเด็กควรจะเป็นอย่างไรนั้น มีหลักเกณฑ์ต่าง ๆ หลายประการ ที่นักจิตวิทยา นักการศึกษา กลุ่มผู้เขียนหนังสือเด็ก และผู้ใหญ่ในสังคม ได้กำหนดไว้หลาย ๆ ประการ เพื่อเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกหาหนังสือที่ดีสำหรับเด็ก แต่ ความจริงที่จะต้องตระหนักก็เพื่อ

“หนังสือที่ดีสำหรับเด็กคือ หนังสือที่เด็กชอบอ่านนั่นเอง” หนังสือที่ผู้ใหญ่ว่าดีมากมายเพียงใดก็ตาม ถ้าเด็กอ่านแล้วไม่ชอบหรือเบื่อก็จะอ่าน หนังสือนั้น ๆ ก็คือ หนังสือไม่ดีสำหรับเด็กนั่นเอง

หนังสืออ่านสำหรับเด็กควรมีลักษณะอย่างไร

เป็นการยากที่จะชี้ชัดลงไปได้ว่า หนังสืออ่านสำหรับเด็กควรมีลักษณะอย่างไร ผู้แต่งหนังสือมีอิสระอย่างเต็มที่ที่จะเขียนเรื่องอะไรออกมาก็ได้ เพียงแต่มีความกล้าที่จะเขียน ใช้ภาษาที่ช่วยเสริมสร้างจินตนาการให้แก่เด็ก และสร้าง

ความพอใจให้แก่ผู้อ่าน คือเด็กนั่นเอง

ข้อแตกต่างระหว่างเรื่องสำหรับเด็ก กับเรื่องสำหรับผู้ใหญ่ อาจสรุปได้กว้าง ๆ ๕ ประการ คือ

๑. เรื่องสำหรับเด็กสั้นกว่าเรื่องสำหรับผู้ใหญ่

๒. ภาพประกอบเรื่องสำหรับเด็กมีบทบาทสำคัญมาก แต่เรื่องสำหรับผู้ใหญ่จะมีภาพหรือไม่ก็ได้

๓. แก่โครงเรื่องสำหรับเด็กง่ายกว่าเรื่องสำหรับผู้ใหญ่ เป็นเรื่องธรรมดาที่ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อนมากนัก

๔. เรื่องสำหรับเด็กเน้นในด้านบทบาทการกระทำของตัวละคร มากกว่าในด้านความรู้สึกนึกคิด

๕. ตัวเอกของเรื่องมักจะเป็นเด็ก หรือสัตว์

เรื่องสำหรับเด็กในสมัยก่อน มักเป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ นิทานพื้นบ้าน เทพนิยาย ตำนาน และเรื่องง่าย ๆ เกี่ยวกับสัตว์ แต่ปัจจุบันนี้ เด็กมีความรู้รอบตัว และประสบการณ์ที่กว้างขวาง อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของสื่อมวลชนทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เรื่องสำหรับเด็กจึงมีมากมาย นอกเหนือไปจากที่มีมาในอดีตแล้ว ยังมีเรื่องซึ่งแต่เดิมถือว่าเป็นเรื่องต้องห้ามสำหรับเด็กด้วย อันได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับความตาย ยาเสพติด การหย่าร้าง ปัญหาทางเพศ และความพิการต่าง ๆ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

หนังสือเด็กส่วนใหญ่ นั้น แม้ว่าจะจัดทำขึ้นสำหรับเด็ก แต่ผู้ซื้อส่วนใหญ่คือผู้ใหญ่ อันได้แก่พ่อแม่ ครู และบรรณารักษ์ ผู้จัดพิมพ์หนังสือเด็กซึ่งรับผิดชอบในการคัดเลือกต้นฉบับ จะต้องพิจารณาทำการคัดเลือกอย่างรอบคอบ เพื่อให้เป็นที่พอใจทั้งแก่ผู้ซื้อและผู้อ่าน

ผู้ใหญ่ที่เลือกหนังสือให้เด็กอ่าน ควรต้องทำความเข้าใจและรู้จักเด็ก ๆ ด้วยการศึกษความต้องการของเด็ก ๆ ภูมิหลังหรือประสบการณ์ของเด็ก ความสามารถและทักษะในการอ่าน และที่แน่นอนที่สุดก็คือ ความสนใจของเด็กแต่ละคน

ประเด็นเกี่ยวกับความต้องการของเด็ก Zena Sutherland และ May Hill Arbuthnot ได้สรุป ความต้องการของเด็กไว้ ๗ ประการคือ

๑. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย
๒. ความต้องการความรักและเป็นที่รัก
๓. ความต้องการให้เป็นที่ยอมรับของสังคม
๔. ความต้องการความสำเร็จ
๕. ความต้องการการเปลี่ยนแปลง
๖. ความต้องการความรู้ต่าง ๆ
๗. ความต้องการในสิ่งอันเป็นสุนทรีย์^๑

เด็กแต่ละคนย่อมมีความต้องการในการอ่านแตกต่างกัน หนังสือที่จะสนองความต้องการเหล่านี้ก็แตกต่างกันด้วย เช่น เทพนิยายจะให้ความรู้สึกรักที่เป็นสุข ให้จินตนาการเพราะเป็นเรื่องนางฟ้า พระราชา เทพเจ้า มีงานเลี้ยงหรูหรา ปราสาทราชวังอันโอ่อ่า เรื่องความรักในครอบครัวหรือความรักระหว่างเพื่อน เป็นเรื่องที่สนองความต้องการในเรื่องของความรักและเป็นที่รัก รวมทั้งการเป็นที่ยอมรับของสังคม เรื่องเกี่ยวกับการผจญภัยที่จบลงด้วยดี หรือชีวประวัติบุคคลสำคัญ ๆ ที่ต้องฟันฝ่าอุปสรรคความยากลำบาก จะสนองความต้องการในด้านความสำเร็จได้เป็นอย่างดี เด็กที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงหลีกเลี่ยงจากความซ้ำซากจำเจในชีวิตประจำวันย่อมพอใจที่จะได้อ่านเรื่องที่เป็นจินตนิยาย หรือ

เรื่องตลกขำขัน และถ้าต้องการแสวงหาความรู้เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น อันเป็นธรรมชาติของเด็กโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ก็ควรจะได้อ่านหนังสือประเภทสารคดี ที่ให้ความรู้และแนวคิดรวบยอดด้านต่าง ๆ และความต้องการประการสุดท้าย คือความต้องการทางเป็นสุนทรีย์นั้น หนังสือประเภทที่จะสนองตอบความต้องการนี้ ที่เหมาะที่สุด น่าจะได้แก่คำประพันธ์ร้อยกรองอันไพเราะ และหนังสือ ที่แสดงความงดงามทางศิลปะต่าง ๆ

ในเรื่องความสนใจใคร่รู้อันเป็นธรรมชาติของเด็กนั้น Roy Eugene Toothaker ได้ระบุไว้ ๑๐ ประการ คือ อยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับตนเอง เกี่ยวกับธรรมชาติ เกี่ยวกับผู้คนและสถานที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับเครื่องจักรและการทำงานของเครื่องจักรเหล่านั้น เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและการพิสูจน์ข้อเท็จจริง เกี่ยวกับอุดมคติในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เกี่ยวกับสังคมรอบ ๆ ตัว เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ประสบการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับโลกสมมติของเด็ก และเกี่ยวกับโลกที่เด็กไม่เคยรู้จัก^๒

เมื่อกล่าวถึงหนังสือสำหรับเด็ก ย่อมจะเป็นที่เข้าใจกันว่า เป็นหนังสือสำหรับเด็ก กลุ่มช่วงอายุระหว่าง ๐-๑๔ ปี เด็กในช่วงกลุ่มอายุต่าง ๆ กัน ความต้องการและความสนใจย่อมจะแตกต่างกันไปตามวัยของกลุ่มอายุด้วย ดังนั้น อาจจำแนกหนังสือเด็กตามเรื่องของความสนใจ และความต้องการออกได้ตามวัย กลุ่มช่วงอายุเด็กอย่างกว้าง ๆ เช่น ระดับเด็กเล็กวัยก่อนเรียนจนถึงประถมศึกษาตอนต้น ระดับประถมศึกษาตอนปลาย และระดับก่อนวัยรุ่น ดังนี้คือ

เด็กเล็กวัยก่อนเข้าเรียนจนถึงเด็กในระดับประถมศึกษาตอนต้น คือ ช่วงเวลา ๓-๕ ปี ส่วนใหญ่ ชอบอ่านนิทาน เรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์และเครื่องจักรกลต่าง ๆ หรือมีฉะนั้นก็พวกลานพาหนะ เพื่อเล่นและญาติพี่น้องในครอบครัว ซึ่งเกี่ยวกับสถานการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมของเด็ก ๆ เด็กในวัยนี้

ชอบคำพูดที่คล้องจอง ชอบเรื่องง่าย ๆ ที่จบลงด้วยดี ชอบที่จะได้เรียนรู้ทักษะและประสบการณ์ใหม่ และชอบเรื่องที่สนุกสนานขบขัน ฯลฯ หนังสือสำหรับเด็กเล็ก ๆ ก่อนวัยเรียนนั้นเรียกรวม ๆ กันว่า หนังสือภาพ (Picture Book) คือ ใช้ภาพเป็นส่วนสำคัญ คำบรรยายมีน้อย หรือแทบจะไม่มีเลย เด็ก ๆ จะอ่านดูภาพในขณะที่ผู้ใหญ่จะเล่าเรื่องหรืออ่านให้ฟัง

เมื่อเด็กเติบโตขึ้น ก้าวขึ้นสู่ระดับประถมศึกษาตอนปลาย คือ ช่วงอายุ ๙-๑๑ ปี ได้เรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ รอบตัวมากขึ้น จะเริ่มสนใจเรื่องของเด็ก ๆ ในดินแดนอื่น เหตุการณ์ในสมัยอื่น คือในอดีต เด็กจึงเริ่มสนใจและชอบเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และชีวประวัติบุคคลสำคัญต่าง ๆ ในช่วงระยะนี้ เด็กผู้ชายเริ่มไม่ชอบอ่านเรื่องที่มีตัวเอกเป็นเด็กผู้หญิง แต่เด็กผู้หญิงยังคงชอบให้มีตัวเอกทั้งชายและหญิงควบคู่กันไป เรื่องที่เป็นจินตนิยายที่มีจินตนาการแปลก ๆ ในเรื่อง และเรื่องตลกขบขันไร้สาระยังคงเป็นที่ชื่นชอบของเด็ก ๆ ทั้ง ๒ ระดับ หนังสืออีกประเภทหนึ่งที่เด็กในวัยนี้ชอบอ่าน คือหนังสือสารคดีที่ให้ความรู้แขนงต่าง ๆ

เด็กก่อนวัยรุ่น (อายุ ๑๑-๑๒ ปี) และวัยรุ่น (ตั้งแต่อายุ ๑๒ ปีขึ้นไป) มีบทบาทสำคัญมากในสังคมปัจจุบัน เด็กเหล่านี้รู้เรื่องและพูดคุยกันถึงเรื่องของยาเสพติด การกระทำผิดต่าง ๆ ช่องว่างระหว่างวัย ฯลฯ อันเป็นสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง และได้พบเห็นอยู่เป็นประจำ หนังสือเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้จึงมีออกมาให้เด็กวัยรุ่นได้อ่านมากมาย อย่างไรก็ตาม เด็กวัยรุ่นจำนวนมากอ่านหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ ในขณะที่เด็กวัยรุ่นอีกกลุ่มหนึ่งสนใจอ่านหนังสือที่เขียนขึ้นสำหรับเด็กเล็ก ๆ

ในการเลือกหนังสือสำหรับเด็กไม่ว่าจะเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคลก็ตาม พ่อแม่ ครู และบรรณารักษ์โรงเรียนผู้ทำการเลือกควรจะต้องรู้จักเด็ก ๆ

ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งในเรื่องทั่ว ๆ ไปและเรื่องเฉพาะของเด็กบางคน ผู้ใหญ่ควรระลึกไว้เสมอว่า จะต้องเสริมสร้างประสบการณ์ในการอ่านที่ประทับใจเด็ก เพื่อว่าเด็กจะได้มีนิสัยรักการอ่านตลอดไป

ผู้ใหญ่ควรจะต้องรู้จักหนังสือเป็นจำนวนมาก เพื่อที่จะได้เลือกหรือแนะนำ ให้เด็ก ๆ อ่านได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เป็นที่พอใจของผู้อ่าน วิธีที่ดีที่สุดที่จะรู้จักหนังสือคือ การอ่านหนังสือ นอกจากนั้นก็อาจอาศัยเลือกดูจากคู่มือที่ใช้ช่วยในการเลือก ตรวจสอบดูจากรายชื่อหนังสือที่ได้รับรางวัล และอ่านบทวิจารณ์ที่ลงพิมพ์ในวารสารและหนังสือพิมพ์ ฯลฯ

หนังสือแต่ละประเภทมีเกณฑ์ในการเลือกแตกต่างกัน แต่เกณฑ์ทั่ว ๆ ไปที่ใช้ในการพิจารณาและประเมินค่าของหนังสือได้แก่ ค่าโครงเรื่อง ฉากของเรื่อง แก่นหรือแนวคิดของเรื่อง ตัวละครในเรื่อง วิธีการเขียน และลักษณะรูปเล่ม ดังนั้นผู้เลือกจึงต้องอ่านหนังสือแต่ละเล่มอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อจะได้ทราบว่า มีอะไรเกิดขึ้นในเรื่อง เรื่องโดยทั่ว ๆ ไปของหนังสือเด็กจะต้องมีการเริ่มต้น แล้วจึงดำเนินเรื่องไปด้วยบทบาทการกระทำที่สนุกสนานตื่นเต้น และจบเรื่องลงด้วยดีแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้สำเร็จ ดูว่าเรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้นที่ไหนและเมื่อไร ฉากของเรื่องจึงควรชัดเจน ยิ่งถ้าเป็นเรื่องราวอิงประวัติศาสตร์หรือชีวประวัติ ก็ยิ่งจะต้องมีฉากของเรื่องที่ถูกต้องเชื่อถือได้ วิเคราะห์ดูว่าแนวคิดสำคัญของเรื่องหรือแก่นของเรื่องคืออะไร เช่น การเอาชนะความกลัว ความอาย ความอิจฉาริษยา หรือเกี่ยวกับการปรับปรุงบุคลิกภาพของตัวละครในเรื่อง หนังสือเหล่านี้จะช่วยเด็กที่กำลังมีปัญหาเหล่านั้น ให้สามารถขจัดปัญหาของตนให้หมดสิ้นไป และในขณะเดียวกันเด็กที่ไม่มีปัญหา แต่ได้อ่านเรื่องทำนองนี้ ก็จะได้เข้าใจและเกิดความเห็นใจผู้อื่น หนังสือบางเรื่องอาจจะไม่มีแก่นของ

เรื่องเลย ให้แต่ความสนุกสนานเพลิดเพลินแต่อย่างเดียวก็น่าเป็นหนังสือที่ดีได้ ตัวละครในเรื่องมีบทบาทการกระทำอย่างไร ตัวเอกของเรื่องควรมีลักษณะเด่นและประทับใจผู้อ่าน อาจจะเป็นบุคลิกลักษณะ การแต่งกาย บทบาทและคำพูด วิธีการเขียนเรื่องซึ่งรวมถึงการเสนอเรื่อง การใช้คำและใช้ภาษาที่เหมาะสมและน่าอ่าน ไม่ยาก สับสน หรือซ้ำซาก มุขตลกหรือจินตนาการก็ไม่ควรเกินความเป็นจริงมากเกินไป และไม่ควรเน้นในทำนองสั่งสอนจนน่าเบื่อหน่าย ประการสุดท้ายที่จะพิจารณาคือ ลักษณะรูปเล่ม ซึ่งรวมถึง ขนาด รูปวาง การออกแบบในแต่ละหน้า ภาพประกอบ ตัวอักษร คุณภาพของกระดาษ การเย็บเล่ม เป็นที่น่ายินดีที่หนังสือสำหรับเด็กของไทยมีลักษณะรูปเล่มดีขึ้นและน่าสนใจขึ้นมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปกหนังสือสวยงามด้วยภาพและสีสรรสะดุดตาน่าอ่าน

นอกจากหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญคิดกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น เกณฑ์ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า คือ เกณฑ์ที่ได้จากกลุ่มเด็กผู้อ่านนั่นเอง ที่ผู้ปกครองและผู้ซื้อหนังสือควรจะนำมาประกอบร่วมด้วย มีรายงานวิจัยเกี่ยวกับหนังสือเด็กในประเทศไทย ซึ่งได้จากการถามความคิดเห็นจากกลุ่มเด็กผู้อ่านหนังสือ งานวิจัยดังกล่าวส่วนใหญ่ทำในระดับวิทยานิพนธ์ ชั้นปริญญาโท พอสรุปความคิดเห็นของกลุ่มเด็กเกี่ยวกับหนังสือที่เด็กชอบได้ ๓ ประการคือ

๑. เกี่ยวกับรูปเล่ม ขนาดหนังสือ และตัวอักษร
๒. เกี่ยวกับภาพ แบบ ขนาดของภาพและสี
๓. เกี่ยวกับความสนใจของเด็กต่อหนังสือประเภทต่าง ๆ

๑. รูปเล่ม ขนาดหนังสือ และตัวอักษร

๑.๑ ขนาดของหนังสือ ควรเป็นขนาดกระทัดรัด เบ็ดง่าย นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นชอบหนังสือขนาด ๑๓ x ๑๘ ซม.^๓ และนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายชอบหนังสือขนาด ๖" x ๘.๕" หรือประมาณ ๑๕ x ๒๑ ซม.^๔

๑.๒ เป็นหนังสือประเภทแนวตั้ง (up right)^๕

๑.๓ เป็นหนังสือปกแข็ง^๖

๑.๔ มีความหนา หรือจำนวนหน้าประมาณ ๒๒-๓๐ หน้า^๗

๑.๕ ใช้กระดาษสีขาว ชนิดหนา น้ำหนัก ๑๕๐ แกรมขึ้นไป^๘

๑.๖ ภาพประกอบควรอยู่ด้านบนของเนื้อเรื่อง^๙

๑.๗ ตัวอักษร เรื่องของแบบและขนาดของตัวอักษรนั้น นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นชอบตัวอักษรขนาด ๓๒ พอยท์^{๑๐} นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายชอบตัวอักษรแบบฝรั่งเศส ขนาด ๒๐ พอยท์ ตัวเรียงห่าง^{๑๑} และจากการวิจัยของธีรศักดิ์ อัครบวร พบว่า แบบของตัวอักษรหรือตัวพิมพ์ที่ดีของหนังสือแบบเรียนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตามลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ตัวอักษรแบบธรรมดา ขนาด ๒๔ พอยท์ ตัวอักษรแบบฝรั่งเศส ขนาด ๑๒ พอยท์ และตัวอักษรแบบตัวดำ ขนาด ๒๔ พอยท์^{๑๒}

ในเรื่องตัวอักษรนั้น ถ้าใช้อักษรสีน้ำเงิน อักษรสีเขียว อักษรสีแดง พิมพ์อยู่ด้วยกันบนพื้นสีขาว จะไม่มีสีใดสีหนึ่งมีพลังมากกว่าอีกสีหนึ่งอย่างเด่นชัด แต่อักษรสีแดงมีแนวโน้มทำให้นักเรียนมีความสามารถในการรับรู้ได้ดีกว่าอักษรสีน้ำเงินและอักษรสีเขียว^{๑๓}

๒. ภาพ แบบ ขนาดของภาพและสี

๒.๑ แบบ นักเรียนระดับอนุบาลชอบภาพประดิษฐ์แรงา^{๑๔} และภาพแบบการ์ตูน ควรเป็นภาพง่าย ๆ ไม่มีรายละเอียดซับซ้อน และเป็นภาพที่มีชีวิตชีวา^{๑๕}

จากการวิจัยของฉลอง ทับศรี ในปี ๒๕๑๗ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑, ๒ ชอบภาพล้อมากที่สุด และชอบภาพถ่าย ภาพประดิษฐ์และภาพเหมือนน้อยลงตามลำดับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓, ๔ ชอบภาพถ่ายมากที่สุด ชอบภาพล้อ ภาพประดิษฐ์และภาพเหมือนน้อยลงตามลำดับ^{๑๖} แต่ปัทมา สมพงษ์ วิจัยในปี ๒๕๒๓ พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นโดยทั่วไปชอบภาพประดิษฐ์^{๑๗}

สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายนั้น ผลการวิจัยในปี ๒๕๑๙ ของวุฒิ แตรสังข์ พบว่า ชอบภาพถ่ายมากกว่าภาพวาดแรงาหรือภาพวาดลายเส้น^{๑๘} แต่สมทรง สิตลายัน ทำการวิจัยในปี ๒๕๑๕ พบว่าชอบภาพวาดแบบไทยแท้^{๑๙}

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายชอบภาพวาดเหมือนจริง (True-to-Life drawing) มากกว่าภาพถ่าย (Photograph) เพราะภาพวาดเน้นรายละเอียดชัดเจนได้ดีกว่าภาพถ่าย^{๒๐}

๒.๒ ขนาด นักเรียนทุกระดับชั้นตั้งแต่อนุบาลจนถึงประถมศึกษาตอนปลายชอบภาพขนาดใหญ่ โตเต็มหน้า^{๒๑}

๒.๓ สี นักเรียนระดับอนุบาลชอบภาพหลายสี สดใส^{๒๒} และชอบสีอุ่นมากกว่าสีเย็น นอกจากนี้สีแดงเป็นสีที่เด็กชอบมากที่สุด และสีดำเป็นสีที่ชอบน้อยที่สุด^{๒๓}

นักเรียนทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษาชอบภาพหลายสีและเป็นสีธรรมชาติมากกว่าภาพขาวดำหรือภาพสีขาว^{๒๔} โดยนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายให้เหตุผลว่า สีทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น^{๒๕}

๓. ความสนใจของเด็กไทยต่อหนังสือเด็กประเภทต่าง ๆ

นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นชอบอ่านหนังสือประเภทนิทานเทพนิยาย และนิทานพื้นบ้านที่มีตัวเอกเป็นคน ชอบให้ใช้คำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว เขียนเป็นประโยคสั้น ๆ มีบทสนทนามาก ๆ ย่อหน้าขนาดสั้นประมาณ ๓-๕ บรรทัด^{๒๖}

พ.ศ. ๒๕๑๘ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้ทำการสำรวจความสนใจและรสนิยมในการอ่านของเด็กและเยาวชนไทย เพื่อหาข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เขียนแบบเรียน ผู้ผลิตหนังสือ ตลอดจนบรรณารักษ์ได้ทราบข้อเท็จจริงเพื่อจะได้จัดเตรียมหรือผลิตหนังสือให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ผลการสำรวจพบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจะชอบอ่านนิทาน นิยายมากที่สุด ประเภทหนังสือที่นักเรียนระดับประถมศึกษาชอบอ่านรองลงมาได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสารคดี หนังสือเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ประเภทหนังสือที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาชอบรองลงมาได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หนังสือเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ สาเหตุที่ชอบอ่านหนังสือเพราะมีหนังสือประเภทดังกล่าวอยู่ที่บ้าน นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายได้หนังสือมาโดยผู้ปกครองซื้อให้มากที่สุด ส่วนนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้หนังสือมาอ่านจากห้องสมุดโรงเรียนมากที่สุด แรงจูงใจที่ทำให้นักเรียนทั้งสองระดับสนใจอ่านหนังสือมากที่สุดมาจากการดูภาพยนตร์ทั้งจากโรงภาพยนตร์และจากโทรทัศน์^{๒๗}

พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๑๙ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้สำรวจความสนใจและความต้องการด้านการอ่านของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำผลที่ได้จากการสำรวจมาเป็นแนวทางในการจัดทำหนังสือชุดท้องถิ่นไทยให้สนองตามสภาพและความต้องการโดยเฉพาะเด็กท้องถิ่น ตลอดจนเพื่อเป็นแนวทางในการสำรวจความต้องการของเด็กในท้องถิ่นอื่นต่อไป ผลการสำรวจพบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายทุกชั้น ทั้งชายและหญิงต้องการอ่านหนังสือเรื่องเกี่ยวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด ประเภทของหนังสือที่นักเรียนชอบมากที่สุด คือ นิทานพื้นเมือง ประเภทของหนังสือที่นักเรียนชอบอ่านน้อยที่สุดคือ เทพนิยาย หนังสือที่นักเรียนชอบอ่านในระดับสูงได้แก่ สถานที่สำคัญและประวัติบุคคลสำคัญในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่า ครูต้องการให้จัดทำหนังสือประเภทบุคคลสำคัญในท้องถิ่นที่ทำประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นมากที่สุด และต้องการให้จัดทำหนังสือประเภทตำนานเกี่ยวกับวีรบุรุษ นิทานคติสอนใจ ภาษิตชาวบ้าน คำพังเพย สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ชีวิตความเป็นอยู่ด้านการประกอบอาชีพ และหนังสือเกี่ยวกับวันสำคัญและการละเล่นพื้นเมืองในงานเทศกาลต่าง ๆ ๒๘

จากเกณฑ์ต่าง ๆ และข้อค้นพบในการวิจัยดังกล่าวพอจะเป็นแนวทางสำหรับผู้ปกครองและผู้ซื้อหนังสือคัดเลือกซื้อหนังสือให้ตรงกับความต้องการความสนใจของบุตรหลาน ในกลุ่มช่วงอายุต่าง ๆ และตามสถานภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือนได้

เด็กทุกคนควรมีหนังสืออ่าน แต่ไม่จำเป็นจะต้องเป็นเจ้าของหนังสือทุกเล่ม ห้องสมุดโรงเรียน หรือห้องสมุดประชาชนต่างก็มี มุมหนังสือสำหรับเด็กที่เด็กและผู้ปกครองสามารถจะหยิบยืมเลือกคัดหนังสือที่ตนสนใจมาอ่านได้

บทที่ ๒

ประวัติและวิวัฒนาการของหนังสือ เด็กไทย

นิทานสำหรับเด็กไทยนั้นมีมานานแล้ว ปรากฏจากบทขับร้อง บทกล่อมเด็ก กลอนและนิทานที่ใช้เล่า และขับกล่อมกันต่อ ๆ มาโดยมิได้จัดบันทึกลงเป็นลายลักษณ์อักษร

หนังสือที่ปรากฏหลักฐานว่าแต่งขึ้นสำหรับเด็กเล่มแรกได้แก่ *จินตามณี* แต่งโดย พระโหราธิบดีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๒๓๑) เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๒๒๓ เป็นหนังสือแบบเรียนเล่มแรกของไทยว่าด้วยการเขียนคำและการแต่งคำประพันธ์ ด้วยเหตุที่ *จินตามณี* เป็นหนังสือแบบเรียนภาษาไทยที่ใช้กันแพร่หลายมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่กิจการพิมพ์ยังไม่เกิดขึ้น ผู้ที่ใคร่จะได้ความรู้จึงต้องชวนขายหาต้นฉบับมาคัดลอกลงไว้ในสมุดไทย เมื่อคัดลอกต่อ ๆ กันมาหลายยุคหลายสมัย ก็ย่อมมีการคลาดเคลื่อนไป บางครั้งผู้เป็นเจ้าของสมุดไทยได้ความรู้มากก็ใส่เพิ่มเติมบ้าง หรือเมื่อสมุดขาดก็อาจเอาสมุดมาปะติดปะต่อสับสน จึงทำให้ข้อความของ *จินตามณี* ฉบับต่าง ๆ ผิดแผกแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้าง เมื่อตกทอดมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์จึงมี *จินตามณี* ปรากฏอยู่หลายฉบับ บางฉบับก็ได้รับการจัดพิมพ์ขึ้นโดยโรงพิมพ์ที่ชาวต่างประเทศเป็นผู้ดำเนินการเริ่มกิจการพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ ๓ เช่น

หมอสมิธ หมอบลัดเลย์ เป็นต้น

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น หนังสือแบบเรียนที่ใช้ศึกษาเล่าเรียนกันตามที่ปรากฏในหนังสือโบราณศึกษามี ๕ เล่ม คือ ประถม ก กา สุบินทกุมาร ประถมมาลา ประถมจินตามณี เล่ม ๑ และประถมจินตามณี เล่ม ๒

หนังสือ/ประถม ก กา ไม่มีหลักฐานแน่นอนว่าผู้ใดแต่ง และแต่งในสมัยใด พระวรวงศ์วิสิฐ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ วรรณคดีไทยว่า “แบบเรียนประถม ก กา เป็นหนังสือแบบเรียนในสมัยรัชกาลที่ ๑ ถึง รัชกาลที่ ๕ เล่าเรียนกันก่อนมีแบบเรียนมูลบทบรรพกิจขึ้น เข้าใจว่าการเรียน เขียนอ่าน ด้วยแบบเรียนเช่นนี้ น่าจะสืบเนื่องมาจากยุคสุดท้ายของกรุงศรีอยุธยา คือ แผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ”

ประถม ก กา เป็นหนังสือหายาก เพราะครั้งนั้นยังไม่มีโรงพิมพ์ โดยมากจึงคัดลอกมาจากครู หรือ พอจะหาได้บ้างจากพวกสมุดข่อย เมื่อเด็กอ่านหนังสือแตกแล้วก็อ่าน สุบินทกุมาร ประถมมาลา ประถมจินตามณี เล่ม ๑ และ ประถมจินตามณี เล่ม ๒ แล้วจึงอ่านหนังสือประกอบอื่น ๆ ต่อไปได้แก่ เสือโค จันทโครบ สังข์ทอง กากี พระยาจันทน์ สวัสดิรักษา เป็นต้น หนังสือเหล่านี้ถูกคัดลอกต่อ ๆ กันมาไม่ปรากฏนามผู้แต่ง และไม่ปรากฏแน่ชัดว่าแต่งขึ้นในสมัยใด นอกจากแบบเรียนประถมมาลา ซึ่งกล่าวกันว่าผู้แต่งคือ พระเทพโมลี (นามเดิมว่า ผึ่ง หรือ ฟึ่ง) เป็นพระภิกษุแห่งวัดราชบูรณะ เข้าใจว่าคงเป็นพระองค์เดียวกับที่แต่งจารึกวัดพระเชตุพน เมื่อคราวปฏิสังขรณ์วัดนั้น ประถมมาลาแต่งในสมัยรัชกาลที่ ๓ ส่วนสวัสดิรักษาหรือสวัสดิรักษาคำกลอนนั้น แต่งโดยพระสุนทรโวหาร (ภู่) หรือ สุนทรภู่ (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๙๘) แต่งขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๖๔-๒๓๗๐ ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งโรงพิมพ์ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ จึงได้นำหนังสือแบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบเหล่านี้มาจัดพิมพ์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มมีการจัดการศึกษาตามแบบใหม่ ในปี พ.ศ. ๒๔๑๔ ได้ยกเลิกหนังสือแบบเรียนที่ได้อ่านมาแล้ว และให้ใช้แบบเรียนหลวง ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ซึ่งแต่งขึ้นเมื่อครั้งเป็นหลวงสารประเสริฐ มีทั้งหมด ๖ เล่ม คือมูลบทบรรพกิจ วาหนิต์นิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณ์ และ พิศาลการันต์

จะเห็นได้ว่าในระยะต้น ๆ นี้ คือประมาณ พ.ศ. ๒๔๓๐-๒๔๗๑ หนังสือสำหรับเด็กได้วิวัฒนาการขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๐ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ สมัยดำรงพระยศเป็นพระเจ้าห้องยาเธอกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ทรงเป็นผู้บัญชาการ และได้ทรงนิพนธ์ หนังสือแบบเรียนเร็วขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ ให้ใช้สอนในโรงเรียนแทนแบบเรียนหลวงของพระยาศรีสุนทรโวหารหนังสือแบบเรียนเร็วนี้ช่วยให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ภายในเวลาหนึ่งถึงหนึ่งปีครึ่ง แทนที่จะต้องใช้เวลาเรียนถึงสามปีอย่างแต่ก่อน

นอกจากนี้กรมศึกษาธิการยังได้จัดพิมพ์ “แบบสอนอ่าน” ของวิชาต่าง ๆ ออกมาหลายชุด ได้แก่ แบบสอนอ่าน เล่ม ๑-๔ แบบสอนอ่านจินตกวีนิพนธ์ (ต่อมาเรียกว่า กวีนิพนธ์) ซึ่งเป็นหนังสือที่ตัดตอนมาจากวรรณคดีที่สำคัญ ๆ ได้แก่ รามเกียรติ์ ตอนท้าวผาติราชว่าความ สังข์ทอง ตอนเลือกคู่ หาเนื้อ หาปลา และตอนตีสี่ สามก๊ก ตอนโจโฉแตกทัพเรือ ราชวิธีราช ตอนศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง อีเหนา ตอนศึกท้าวกะหมังกุหนิง พระยาอภัยมณี ตอนเมื่อครองเมืองผลึกและดอกสร้อยสุภษิต (ร.ศ. ๑๓๐) ตลอดจน แบบสอนอ่านวิชาต่าง ๆ เช่น แบบสอนอ่านพงศาวดาร แบบสอนอ่านธรรมจริยา (ร.ศ. ๑๒๔) หนังสือพลเมืองดี เป็นต้น

ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๕๕-๒๔๖๔ กรมราชบัณฑิตได้จัดพิมพ์ “หนังสือสำหรับเด็ก” ขึ้นหลายเล่ม ส่วนมากเป็นเรื่องแปล เช่น เรื่องนายแยมผู้ซำแย็กซ์ (๒๔๕๕) เรื่องความลึกลับของรูปหุ่นกอธิร์รียา (๒๔๖๒) เรื่องปภิกษณ์กประวัติการคนกับเรือ (๒๔๖๒)

พระเจ้าบรมวงศ์เธอสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งทรงบริหารหอพระสมุดวชิรญาณ ได้ขอให้กระทรวงศึกษาธิการช่วยรวบรวมบทกลอนกล่อมเด็กที่ใช้ขับกล่อมกันอยู่ในมณฑลต่าง ๆ แล้วรวมพิมพ์เป็นเล่ม เรียกชื่อว่า บทกลอนกล่อมเด็ก พิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ประกอบด้วยบทเห่เด็ก ๗๑ บท บทปลอบเด็ก ๔๒ บท และบทเด็กเล่น ๖๖ บท^{๒๔}

ในยุคที่หนังสือสำหรับเด็กมีวิวัฒนาการขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ โรงเรียนต่าง ๆ มีบทบาทในการผลิตหนังสือสำหรับเด็กด้วยเช่นกัน เริ่มด้วยคณะครูมิชชันนารีอเมริกันของโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยจัดทำ จดหมายเหตุแสงอรุณวัฒนาวิทยาลัย (๒๔๓๕) เป็นหนังสือพิมพ์นักเรียนที่มีกำหนดออกเป็นรายเดือน^{๒๕} จัดว่าเป็นนิตยสารฉบับแรกสำหรับเด็กที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เป็นแนวทางให้มีนิตยสารเกิดขึ้นในโรงเรียนอื่น ๆ อีก ได้แก่ กุमारวิทยา (๒๔๓๘) ของโรงเรียนราชกุมาร อัสสัมชัญอุโฆษสมัย (๒๔๕๗) ของโรงเรียนอัสสัมชัญ สวนกุหลาบวิทยา (๒๔๖๕) ของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย แกลงการศึกษาเทพศิรินทร์ (๒๔๖๕) ของโรงเรียนเทพศิรินทร์ เบญจมอนุสาสน์ (๒๔๖๗) ของโรงเรียนเบญจมบพิตร คอลเลจนิวส์ (๒๔๖๗) ของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ราชนีบำรุง (๒๔๗๐) ของโรงเรียนราชินี ยุพราชวิทยา (๒๔๗๑) ของโรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม “ยุพราชวิทยาลัย”^{๒๖}

นิตยสารสำหรับเด็กที่จัดทำโดยเอกชนเล่มแรก คือ เด็กไทย (๒๔๖๔) โดยโรงพิมพ์เจริญผล ต่อมาหนังสือพิมพ์นักเรียน (๒๔๖๕) จัดทำโดย นายแข

เศรษฐบุตร หนังสือพิมพ์เด็ก (๒๔๖๖) จัดทำโดยนายเพียว แท้ตระกูล และ
क्रमเกษม (๒๔๖๙) จัดทำโดยสวัสดิ์ จุฑะรพ

ความเร่งด่วนในการผลิตตำราเริ่มลดลง ประกอบกับตลาดหนังสือหันไป
ให้ความสนใจในเรื่องของนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็น
ต้นมา นอกจากนั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. ๒๔๗๕) และเกิด
สงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๖) เป็นเหตุให้หนังสือสำหรับเด็ก
ออกสู่ตลาดน้อยลง แต่เชื่อว่าจะไม่หนังสือสำหรับเด็กเสียเลย มีการนำนวนิยาย
เรื่องยาวสำหรับเด็กซึ่งเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเองไม่ใช่เรื่องแปล มาลงพิมพ์
ติดต่อกันในนิตยสารต่าง ๆ เช่น เรื่องชีวิตเด็กน้อย และเรื่องความลึกลับในรถตู้
ลงพิมพ์ในราชินีบำรุงติดต่อกันเรื่อยมาตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๗๓ เรื่อง วิลเลียมเด็ก
จอมแก่น ของ ว.ณ ประมวญมารค (พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าหญิงวิภาวดี
รังสิต) ลงพิมพ์ในนิตยสาร ประมวญวัน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ และในปี พ.ศ.
๒๔๘๗ มีเรื่องแปลปรากฏเป็นหลักฐาน ๒ เรื่อง คือ การเดินทางไปใจกลางพิภพ
แปลจากนวนิยายวิทยาศาสตร์ของ จูล เวินส์ และดวงใจ แปลและดัดแปลงจาก
เรื่อง Heart โดย ชิม วีระไวทยะ

นอกจากนี้ได้มีการนำนิทานไทยประเภทเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ มาเขียนเป็น
การ์ตูนให้คำบรรยายเป็นกลอนง่าย ๆ และสนุกน่าอ่าน เริ่มในปี พ.ศ. ๒๔๗๕
โดย สวัสดิ์ จุฑะรพ เขียนการ์ตูนเรื่อง สังข์ทอง ลงพิมพ์ติดต่อกันในหนังสือพิมพ์
รายวันสยามราษฎร์ และต่อมา ประยูร จรรย์วรงค์ เขียนการ์ตูนเรื่อง หลวิชัย
ลงพิมพ์ติดต่อกันในหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๙

ในด้านหนังสือแบบเรียนนั้น ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.
๒๔๗๕) ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติใหม่ เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม

๒๔๗๕ กระทรวงศึกษาธิการจัดทำแบบเรียนหลวงออกมาใหม่คือ *แบบเรียนใหม่* (๒๔๗๖) ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) และยังมีแบบสอนอ่านใหม่ อีก ๑ ชุด ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี มี ๗ เล่ม สำหรับชั้นประถมปีที่ ๒ จนถึง ชั้นมัธยมปีที่ ๔ (คือชั้นมัธยมปีที่ ๒ ในปัจจุบัน)

หนังสืออ่านประกอบของกระทรวงศึกษาธิการในยุคนั้นมีหลายเล่มได้แก่ *หนูน้อยนาค* (๒๔๘๐) ของ มณี เกตุรายนา *ลูกสัตว์ต่าง ๆ* (๒๔๘๓) ของ ขุนสรรคเวทย์ *ดอกรักสัตว์แสนรู้* (๒๔๘๕) และ *แมวสีสวาด* (๒๔๘๖) ของ หลวงกীরติวิทย์พาร (กี กীরติ วิทย์พาร) เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วยการจัดทำตำราและแบบเรียน พ.ศ. ๒๔๙๓ กำหนดว่าหนังสือแบบเรียนที่จะใช้จำเป็นต้องเป็นหนังสือที่ชนะการประกวด หรือเป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เห็นสมควรเรียบเรียงขึ้น โดยมีคณะกรรมการพิจารณาแบบเรียน

เมื่อได้ก่อตั้งกรมวิชาการขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๕-๒๕๐๓ กรมวิชาการก็ได้ส่งเสริมให้จัดทำหนังสือสำหรับเด็กด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น วิธีประกวดและส่งเสริมให้เอกชนแต่ง เป็นผลให้มีหนังสืออ่านสำหรับเด็กเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก มีหนังสือหลายเล่มที่ชนะการประกวดในการประกวดแบบเรียนครั้งที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๙๕ เช่น *ความรักของแม่* (๒๔๙๗) โดยบุญสม เอรวารพ *ใต้ที่ขี้แพะไล่* (๒๔๙๗) โดยเจือ สตะเวทิน *เปิดหอย* โดยบุญสม เอรวารพ *อยากมีปีก* (๒๔๙๗) โดยเจือ สตะเวทิน ฯลฯ

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นต้นมา ได้เริ่มมีการแปลนวนิยายเรื่องยาวสำหรับเด็กกันมากขึ้น อ.สนิทวงศ์ (อุไร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา) เป็นผู้ริเริ่มด้วยการแปลเรื่อง *สี่ตระกูล* (๒๔๙๓) จากเรื่อง *Little Women* ของ Louisa May Alcott *สี่ตระกูล*

(๒๔๙๗) จากเรื่อง Little Men ของผู้เขียนคนเดียวกัน ไฮด์ (๒๔๙๖) จากเรื่อง Heidi ของ Johanna Spyri เป็นต้น^{๓๓}

ในช่วงระยะเวลาเดียวกันนี้ ได้เกิดนิตยสารที่ให้ความรู้เฉพาะทางด้านภาษาอังกฤษแก่เด็ก คือ นิตยสารสแตนด์การ์ด สติวเด็นท์ ขัปพลีเม้นท์ (๒๔๓๕) นิตยสารก้าวหน้า (Progress) (๒๔๔๘) ของสุเทพ ชูเชื้อ และสแตนด์การ์ดฉบับเยาวชน (๒๕๐๔) ของหม่อมงามจิตต์ บุรฉัตร^{๓๔} มีนิตยสารทั่วไปสำหรับเด็กจัดทำโดยเอกชนออกมาอีกหลายฉบับ ได้แก่ ขัยพฤกษ์ (๒๔๙๗) ของห้างหุ้นส่วนจำกัด สามัญนิติบุคคล ไทยวัฒนาพานิช ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้จัดทำนิตยสารสำหรับเด็กออกมาอีก ๒ ฉบับคือ ขัยพฤกษ์วิทยาศาสตร์ และ ขัยพฤกษ์การ์ตูน ปัจจุบันยังคงจัดพิมพ์จำหน่ายอยู่ทั้งสามฉบับ นิตยสารอื่น ๆ ที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านมากเช่นกัน แต่เลิกพิมพ์แล้วได้แก่ วรรณสาร (๒๔๙๘) ของบริษัทการพิมพ์สตรีสาร และหนูน้อยกลอยใจ (๒๕๐๗) ของพูนศรี ถมวังรักษ์สัตย์

หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตหนังสือสำหรับเด็กได้แก่ องค์การการค้าของคุรุสภา ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของคุรุสภา (จัดตั้งเมื่อ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๒ ได้จัดพิมพ์หนังสือทั่ว ๆ ไปที่ให้ความรู้และความบันเทิงแก่เด็ก จำหน่ายในราคาถูก โดยจัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กชุด นิทานประเภทป๊อปปูล่า แบ่งออกเป็นชุดวรรณกรรมสากล ชุดวรรณกรรมไทย ชุดฝึกคุณสมบัติ และชุดจินตนิยายสำหรับเด็กเล็ก ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ จัดทำหนังสือชุดภาพและการ์ตูน ในระยะแรกได้เช่าฟิล์มจากสำนักพิมพ์อิตาลี คือ Macrora Industrie Cartografiche Editoriali มาจัดพิมพ์แล้วให้คำบรรยายเป็นร้อยกรองภาษาไทย เช่น เรื่อง ชินเดอเรลลา ฟีน็อกซิโอ ฯลฯ ปัจจุบันพิมพ์หนังสือชุดนี้ออกมาแล้วถึง ๕๑ เรื่อง ในระยะหลังได้นำนิทานไทยมาพิมพ์ซ้ำ เช่น หลวิชัย ของ ประยูร จรรย์วณิช และบางเรื่องก็เขียนขึ้นใหม่

เช่น *เห็ดถอบทอง พระเจ้าฟ้ารั่ว* ฯลฯ พ.ศ. ๒๕๑๖ องค์การค้าของคุรุสภาได้จัดพิมพ์หนังสือชุดเด็กเล่มเล็ก ขนาด ๘.๕-๙ นิ้ว ๑๒.๕-๑๓ ซม. จำหน่ายราคาเล่มละ ๑ บาท (ขึ้นราคาเป็น ๑.๕๐ บาท ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓) มีภาพสีที่สอดตลอดเล่ม เช่น *เรื่องสัตว์มีประโยชน์* *นายขนมต้ม* *ความลับของน้ำทะเล* ฯลฯ ในปีเดียวกันนั้นได้ผลิตหนังสือชุดความรู้ไทยเป็นหนังสือปกแข็ง มีภาพสีสัสดลอดเล่ม ให้ความรู้ของไทยในแขนงวิชาต่าง ๆ แก่เด็ก เขียนโดย ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านนั้น ๆ เช่น *อัญมณี* (๒๕๑๗) โดย ประสาธ ตีระนันท์ *นกตามท้องนา* (๒๕๑๘) โดยนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ฯลฯ

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยจัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กเล่มเล็ก ราคาถูก ในปีพ.ศ. ๒๕๐๒ เนื่องในวันเด็กแห่งชาติมีทั้งเรื่องที่ดัดแปลงมาจากนิทานของต่างประเทศและเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ ส่วนใหญ่เป็นผลงานของนางแม่นมาส ขวลิต เช่นเรื่อง *บ๊ิกสร้างบ้าน เป็นอะไรก็หนอ* ฯลฯ ต่อมาสมาคมห้องสมุดฯ ได้นำมาจัดพิมพ์ใหม่ บรรจุกล่องสวยงามกระตัดรัดเพื่อเป็นที่ระลึกปีเด็กสากล ๒๕๒๒

เนื่องจากการจัดทำหนังสือสำหรับเด็กต้องใช้เงินทุนค่อนข้างสูง และจำหน่ายได้น้อยกว่าหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ สำนักพิมพ์ต่าง ๆ จึงนิยมผลิตหนังสือสำหรับผู้ใหญ่มากกว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการผลิตหนังสือสำหรับเด็กที่มีคุณภาพสูงทั้งในด้านเนื้อเรื่อง ภาพประกอบ และรูปเล่ม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานพระบรมราชนาฏเคราะห์เป็นส่วนพระองค์ให้จัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๕^{๓๖} คือเรื่อง *ศรีธนญไชย* ของ หม่อมหลวงมณีรัตน์ บุนนาค (ท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุนนาค) และอีก ๒ เรื่องในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ คือ *สโมสรวานรลพบุรี* โดยหม่อมหลวงมณีรัตน์ บุนนาค และ *ณ ชายหาดสะอาดทราย* โดย หม่อมดุษฎีบรรพต ณ อรุยา และ พาณี เขียววานิช นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๒๒ หนังสือเด็ก

ยังได้มีพระราชดำรัสให้ตั้งคณะกรรมการโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน มี พลโท พระยาคัลวิธานนิเทศ เป็นประธาน ดำเนินการสร้างหนังสือสารานุกรมฉบับใหม่ขึ้นชุดหนึ่ง สำหรับการค้นคว้าและอ้างอิงของเยาวชนทุกระดับ หนังสือสารานุกรมชุดนี้พิมพ์ทยอยออกมาแล้ว ๓ เล่ม เล่ม ๑ - พ.ศ. ๒๕๑๖ เล่ม ๒ - พ.ศ. ๒๕๑๘ เล่ม ๓ - พ.ศ. ๒๕๒๐

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้สนับสนุนส่งเสริมให้มีการแต่งหนังสือแบบเรียนด้วยการจัดประกวด ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นต้นมานั้น ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กำหนดให้เป็นปีหนังสือสากล ประเทศไทยได้ร่วมเฉลิมฉลองปีหนังสือสากลด้วยการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรก และจัดต่อมาเป็นประจำทุกปี จนถึงปัจจุบัน โดยได้รับความร่วมมือจากสมาคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ เช่น สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จัดจำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย เป็นต้น รวมทั้งสถานทูต หน่วยราชการ และร้านค้าต่าง ๆ ได้จัดให้มีการประกวดหนังสือดีเด่นประจำปี แบ่งออกเป็นหนังสือประเภทสารคดี นวนิยายและกวีนิพนธ์ หนังสือสำหรับเด็ก และหนังสือประเภทสวยงาม หนังสือสำหรับเด็กนั้นแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ หนังสือสำหรับเด็กเริ่มอ่าน (๓-๕ ปี) หนังสือสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษา (๖-๑๑ ปี) และหนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น (๑๑-๑๔ ปี)

หน่วยงานที่สำคัญในวงการหนังสือสำหรับเด็กของไทยอีกหน่วยงานหนึ่งคือ ศูนย์พัฒนาหนังสือของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๙^{๓๗} มีหน้าที่รับผิดชอบงานพัฒนาหนังสือตามหลักสูตรระดับต่าง ๆ พัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมตลอดจนสิ่งตีพิมพ์ประเภทอื่น ๆ

มีโครงการจัดทำหนังสือสำหรับเด็กระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔ รวม ๑๓ โครงการ จัดทำทั้งในรูปงานประจำและเป็นโครงการที่มีคณะกรรมการจัดทำ เช่น “โครงการจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่านชุดเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น” จัดทำหนังสือประเภทเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้จัดประกวดหนังสือตามหัวเรื่องที่ได้จากการสำรวจความสนใจในการอ่านของเด็กในภาคนั้น “โครงการจัดทำหนังสือสำหรับเด็กร่วมกับศูนย์วัฒนธรรมแห่งเอเชียของยูเนสโก (Asian Cultural Centre for UNESCO)” จัดทำต้นฉบับภาษาอังกฤษ ส่งไปยังสำนักงานใหญ่ขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เพื่อจัดพิมพ์รวมเป็นเล่มร่วมกับเรื่องของประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกขององค์การนี้ แล้วนำต้นฉบับภาษาอังกฤษกลับมาแปลเป็นภาษาไทย และจัดพิมพ์เผยแพร่ ได้แก่ นิทานพื้นเมืองของเอเชียสำหรับเด็กทั่วทุกแดน (พ.ศ. ๒๕๑๙) แปลจาก *Folk Tales from Asia* โดย ม.ล. รสคนธ์ อิศรเสนา และ งานเทศกาลในเอเชีย (ม.ป.ป.) แปลจาก *More Festivals in Asia* โดยคุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ฯลฯ

ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมาจนปัจจุบัน (๒๕๒๖) กิจการเกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็กได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) กำหนดให้เป็นปีเด็กสากล (ค.ศ. ๑๙๗๙) และได้ประกาศเชิญชวนให้ประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจ และจัดกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็ก สำนักพิมพ์และผู้ผลิตหนังสือและนิตยสารสำหรับเด็กของไทยต่างพากันเพิ่มปริมาณการผลิต และในขณะเดียวกันก็ปรับปรุงคุณภาพ ทั้งในด้านเนื้อเรื่องภาพประกอบและรูปเล่มหนังสือสำหรับเด็กที่ผลิตออกมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ มีจำนวนประมาณ ๒๐๐ เล่ม ซึ่งนับว่ามากกว่าจำนวนการผลิตในปีก่อน ๆ

จากการสำรวจตลาดหนังสือสำหรับเด็กในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ พบว่ามีสำนักพิมพ์ที่จัดพิมพ์หรือเกี่ยวข้องกับหนังสือสำหรับเด็กประมาณ ๕๐ แห่ง ส่วนใหญ่เป็นสำนักพิมพ์เอกชน สำนักพิมพ์ที่จัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กมากที่สุด ได้แก่ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช (จำนวน ๑๒๖ เล่ม) รองลงมา ได้แก่ องค์การคำของคุรุสภา (จำนวน ๑๒๓ เล่ม) ประมาณร้อยละ ๕๐ ของสำนักพิมพ์เอกชนทั้งหมด จัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กออกมาเพียงแห่งละ ๑-๒ เล่ม ทั้งนี้เนื่องจากสำนักพิมพ์เหล่านี้มีนโยบายที่จะจัดพิมพ์หนังสือสำหรับผู้ใหญ่และผู้อ่านทั่วไปเป็นหลัก สำนักพิมพ์ที่จัดพิมพ์เฉพาะหนังสือสำหรับเด็ก คือ ประมาณร้อยละ ๔๐ ได้แก่สำนักพิมพ์ พี.พี. ชมรมเด็ก ปาณยา และสุริยบรรณ๓๘

หนังสือสำหรับเด็กมีปรากฏอยู่ในปี ๒๕๒๓ ประมาณ ๗๘๗ เล่ม เป็นทั้งเรื่องที่แต่งขึ้นเองและเรื่องที่แปลและดัดแปลงมาจากเรื่องของประเทศ โดยนักเขียนประมาณ ๓๐๐ คน นักเขียนที่มีผลงานปรากฏในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นนักเขียนสตรี และล้วนมีผลงานมากที่สุด ตามลำดับดังนี้ สิริจันทร์ ช่วงโชติ - ๔๓ เล่ม กัมพูชนาฏ เปรมกมล - ๒๘ เล่ม อุไร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (อ. สนิทวงศ์) - ๒๓ เล่ม สุภา สิริสิงห (ไต้ฝุ่น, ปิยดา วนนันทน์, สุภา ลือศิริ) - ๒๓ เล่ม ลมุล รัตตากร (จันทร์ราวดี) - ๒๒ เล่ม และคุณหญิงกรองแก้ว ปทุมานนท์ (กรองแก้ว) - ๒๑ เล่ม๓๙

นักเขียนภาพประกอบที่มีชื่อปรากฏอยู่ในหนังสือสำหรับเด็กในปัจจุบันมีประมาณกว่า ๑๐๐ ชื่อ ทั้งที่เป็นนามจริงและนามแฝง ส่วนใหญ่มีผลงานปรากฏเพียงชื่อละ ๑-๒ เล่ม อัครวิน อรุณแสง ซึ่งใช้แฝงว่า “วิน” มีผลงานเขียนภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กมากที่สุด (จำนวน ๑๕ เล่ม) นักเขียนภาพคนอื่น ๆ ที่มีผลงานเป็นจำนวนมากรองลงมาส่วนใหญ่เป็นนักเขียนภาพที่เขียนให้สำนักพิมพ์ใดสำนักพิมพ์หนึ่งเป็นประจำ เช่น สามารต สุขสาธุ และวรรณรงค์ ผ่องใส

เขียนภาพประจำองค์การค้าของคุรุสภา ปรีดา ปัญญาจันทร์ และสมชาย เวชวิทย์
เขียนภาพให้กับหนังสือของชมรมเด็ก อรุณ วัชรสวัสดิ์ เขียนภาพให้กับหนังสือ
ของสำนักพิมพ์ดวงกมล และประสิทธิ์ อึ้ง เขียนภาพให้กับหนังสือของ สำนักพิมพ์
บรรณกิจ ฯลฯ๔๐

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือสำหรับเด็กในปัจจุบัน อันได้แก่ สำนักพิมพ์และ
แหล่งผลิตต่าง ๆ ผู้แต่ง ผู้แปล ผู้เขียนภาพประกอบ ผู้จัดการประกวดหนังสือ
สำหรับเด็ก เช่น คณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ธนาคารกรุงเทพฯ
ธนาคารศรีนคร รวมทั้งผู้ปกครอง ครู และบรรณารักษ์ ต่างพากันให้ความสนใจ
กิจการของหนังสือสำหรับเด็ก ส่งเสริมและกระตุ้นให้มีการผลิตหนังสือที่มีคุณ
ภาพดี ราคาถูกลงเนื่องจากจำนวนจำหน่ายสูงขึ้น และยังมีบทบาทส่งเสริมและ
กระตุ้นให้เด็ก ๆ ได้อ่านหนังสืออย่างแพร่หลายและกว้างขวาง สถาบันการศึกษา
ระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ที่เปิดสอนวิชาเกี่ยวกับวรรณกรรมสำหรับเด็ก
ก็ได้สนับสนุนให้นักศึกษาทำการค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับหนังสือ สำหรับ
เด็กในประเทศไทย ทั้งในด้านรูปเล่ม ภาพประกอบ เนื้อหา และความสนใจของ
เด็กต่อหนังสือประเภทต่าง ๆ ผลของการวิจัยทำให้ได้ข้อมูล ข้อสรุป และข้อ
เสนอแนะ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อกิจการหนังสือสำหรับเด็กของไทยในอนาคต

บทที่ ๓

เด็กอ่านหนังสือแล้วได้อะไร

ผู้ใหญ่หลาย ๆ คนคงจะคาดหวังว่า หนังสือสำหรับเด็กที่ดีแต่ละเรื่อง คงจะต้องให้สติสอนใจเด็ก เด็กอ่านแล้วคงจะต้องได้คุณธรรมบางประการจาก หนังสือเป็นประเด็นสำคัญ จนกระทั่งบางครั้งผู้ใหญ่บางคน จะห้ามมิให้เด็กอ่าน หนังสือบางเรื่อง ซึ่งเห็นว่ามีได้ให้ประโยชน์ให้คุณธรรมใด ๆ แก่เด็ก แท้จริง แล้ว หนังสือแต่ละเรื่องแต่ละประเภทต่างก็ให้ “สิ่งหนึ่ง” “สิ่งใด” แก่เด็กทั้งสิ้น และสิ่งที่สำคัญที่สุด ที่เด็กได้จากการอ่านหนังสือ คือความสนุกสนานเพลิดเพลิน นั่นเอง หนังสือบางเรื่องอ่านแล้วเกิดความสุข ได้หัวเราะ ได้ความตื่นเต้นเร้าใจ แม้ว่าจะมิได้สอนคุณธรรมใด ๆ แก่เด็กเลย แต่ถ้าได้ความสุขจากการอ่าน หนังสือนั้นก็บรรลุวัตถุประสงค์ของผู้แต่งแล้ว

จากการทดสอบหาเหตุผลในเรื่องการชอบอ่านหนังสือเด็กจำนวน ๕๐ เล่มของเด็กอายุระหว่าง ๖-๑๒ ปี เหตุผลที่เด็กชอบอ่านหนังสือเพราะ^{๔๑} สนุก อ่านเข้าใจง่าย ตื่นเต้น รูปสวย ให้ความรู้บางอย่าง เรื่องสนุก หนังสือไพเราะ คล้องจองกัน มีคำถามให้ทาย ฯลฯ ในขณะที่เดียวกันสาเหตุที่ไม่ชอบอ่านหนังสือ บางเล่ม ก็เพราะไม่สนุก ยาก อ่านแล้วไม่เข้าใจ รูปไม่สวย เรื่องเศร้าเกินไป เรื่องเป็นไปไม่ได้ สีไม่สวย ฯลฯ นอกจากนี้หนังสือทั้ง ๕๐ เล่ม แต่ละเล่มต่างก็ ให้อคติสอนใจแก่ผู้อ่าน ในทางตรงและทางอ้อมระดับต่าง ๆ กันขึ้นอยู่กับ เนื้อหา ประเภทของหนังสือ ระดับอายุและความสามารถของเด็กแต่ละคน

ดังนั้น ก่อนที่จะวิเคราะห์ว่า เด็กอ่านหนังสือแล้วได้อะไรจากหนังสือ บ้างนั้น ควรจะต้องพิจารณาว่า มีหนังสืออะไรบ้างที่ปรากฏอยู่ในตลาดหนังสือ ให้เด็กอ่าน และหนังสือเหล่านั้นเป็นประเภทใด ๆ มากน้อยเท่าไร เพราะเด็กจะได้ อะไรจากการอ่านย่อมจะแล้วแต่ว่าได้อ่านหนังสืออะไร และประเภทใด ๆ นั้นเอง

ดังได้กล่าวแล้วว่า การจัดจำแนกประเภทของหนังสือเด็กนั้นทำได้หลาย ประการ เช่น

- จำแนกตามกลุ่มอายุของผู้อ่าน คือ ปฐมวัย (๓-๖ ปี) วัยประถมศึกษา ตอนต้น (๖-๙ ปี) วัยประถมศึกษาตอนปลาย (๙-๑๑ ปี) และวัยก่อนวัยรุ่น (๑๑-๑๔ ปี)

- จำแนกตามคุณค่าในด้านให้ประสบการณ์ด้านต่าง ๆ แก่เด็ก คือ ให้ประสบการณ์ด้านภาษา ให้ประสบการณ์ด้านจำนวน ให้ประสบการณ์ และมโนคติรอบตัวเด็ก

- จำแนกตามวัตถุประสงค์ของผู้แต่ง เช่น เพื่อความบันเทิง เพื่อให้ความรู้ เพื่อใช้เป็นแบบเรียน เป็นต้น

- จำแนกตามลักษณะการเขียน คือ เขียนแบบร้อยแก้ว และเขียนแบบ ร้อยกรอง

ในที่นี้จะขอจำแนกหนังสือเด็กออกตามประเภทและลักษณะเนื้อหาของ หนังสือ ซึ่งสรุปรวมเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ ๓ กลุ่ม คือ วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง อ่านเล่นสมัยใหม่ และสารคดี

วรรณกรรมพื้นบ้าน

เป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน โดยไม่ปรากฏนามผู้แต่ง แยกออกได้เป็นนิทานพื้นบ้าน นิทานสอนคติธรรม เทพปกรณัม และมหากาพย์

และนิทานวีรบุรุษ๔๒

๑. นิทานพื้นบ้าน จัดได้ว่ามีความสำคัญและเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย นักเล่านิทานนิยมนำนิทานพื้นบ้านมาเล่าให้เด็ก ๆ ฟัง เพราะเป็นเรื่องเก่าแก่ที่มีมานาน มีลักษณะเนื้อหาที่สนุกสนานหลายอย่างต่าง ๆ กัน แบ่งออกได้เป็น

๑.๑ นิทานไม่รู้จบ มีการดำเนินเรื่องง่าย ๆ มีการกระทำซ้ำ ๆ กัน และใช้คำง่าย ๆ ที่คล้องจองกัน เช่นเรื่อง *ลูกไก่ตีนตุ้ม* (๒๕๒๒) ตัดแปลงและนำมาเขียนใหม่โดย อมราวดี จากนั้นทานพื้นบ้านของต่างประเทศ เรื่อง “Henry-Penny” ภาพโดยเปรี๊ยะ อาสยา เป็นเรื่องของลูกไก่ที่ถูกลูกไอ้กตกลใส่หัว เลยตื่นตกใจคิดว่าฟ้ากำลังจะถล่ม เรื่อง “ยายกะตาปลุกถั่วปลุกงา” ซึ่งเป็นนิทานไทยที่รู้จักกันแพร่หลายมาหลายชั่วอายุคนก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งของนิทานไม่รู้จบ ที่เล่าเหตุการณ์ซ้ำ ๆ กัน แล้วเพิ่มขยายข้อความทีละสิ่งทีละตอนมากขึ้นทุกที เรื่องนี้มีผู้นำมาเขียนใหม่หลายสำนวน เช่น *ตากับยาย* (๒๕๒๑) จัดทำและวาดภาพโดย อรุณ วัชรสวัสดิ์

๑.๒ นิทานเกี่ยวกับสัตว์พูดได้ สัตว์ในนิทานเหล่านี้ อาจพูดกันเองในหมู่สัตว์ หรือพูดโต้ตอบกับคนก็ได้ เช่นเรื่อง “ปลาบู่ทอง” ปลาบู่สามารถพูดกับนางเอื้อยให้รู้ว่า ตนคือแม่ของนาง หม่อมดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา ได้นำมาเขียนใหม่ คือเรื่อง *ปลาบู่ทอง* (๒๕๒๐) ภาพโดย เฉลิม อัคระพู

๑.๓ นิทานตลกขำขัน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องตลกขำขันเกี่ยวกับการกระทำที่โง่เขลา ไร้สาระ เช่นเรื่อง “ชายขี้ลืม” เป็นเรื่องของชายขี้ลืมคนหนึ่ง ที่เหยียบอุจจาระของตนเอง แล้วก็ร้องดำเจ้าของอุจจาระกองนั้น โดยที่จำไม่ได้เลยว่าตนเองเพิ่งถ่ายอุจจาระนั้นออกมา นิทานตลกขำขันบางเรื่องแสดงให้เห็นถึงสติปัญญาและปฏิกาณไหวพริบของตัวเอกในเรื่อง เช่นเรื่อง “ศรีธนญไชย” ซึ่งมีบทบาทเด่นเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย มีผู้นำมาเขียนใหม่หลายสำนวนเช่น

ศรีธนญไชย (๒๕๐๙) โดย ม.ล.มณีรัตน์ บุนนาค ภาพโดย รัตนา อัดถากร

๑.๔ นิทานเรื่องสมจริง เป็นประเภทของนิทานพื้นบ้านที่มีไม่มากนัก และไม่ค่อยมีการนำมาเล่าหรือรู้จักในหมู่เด็ก ๆ เช่นเรื่อง “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่” ซึ่งเป็นเรื่องชายคนหนึ่งฆ่าแม่เพราะความโกรธเนื่องจากหิวแต่ภายหลังสำนึกบาป โดยการสร้างสถูปขึ้นไว้เป็นอนุสรณ์

๑.๕ นิทานทางศาสนา เป็นนิทานพื้นบ้านที่ค่อนข้างยากสำหรับเด็ก เน้นในด้านสั่งสอนอบรมเด็ก เช่นเรื่อง “สุวรรณสาม” แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของบุตรต่อบิดามารดา

๑.๖ นิทานแบบโรแมนติก ส่วนใหญ่จะแทรกอยู่ในนิทานพื้นบ้านประเภทอื่น เช่น นิทานเกี่ยวกับเวทมนต์คาถา ตัวเอกเป็นเจ้าชายเจ้าหญิงที่ถูกสาปต้องพลัดพรากจากกัน หรือได้มาพบกันด้วยอภินิหารต่าง ๆ เช่นเรื่อง “เจ้าหญิงนิทรา” “สโนว์ไวท์” ซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านของต่างประเทศ แต่รู้จักแพร่หลายทั่วโลก นิทานแบบโรแมนติกของไทยปรากฏอยู่ในนิทานท้องถิ่นของจังหวัดต่าง ๆ มากมาย เช่นเรื่อง “ตาม่องล่าย” ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เรื่อง “ท้าวประจิดกับนางอรพินท์” ของจังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

๑.๗ นิทานเกี่ยวกับเวทมนต์คาถา หรือ เทพนิยาย จัดว่าเป็นหัวใจของนิทานพื้นบ้าน เป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้วิเศษและของวิเศษต่าง ๆ ที่สามารถดลบันดาลทั้งสิ่งที่ดีและสิ่งที่ชั่วร้ายได้ เช่นเรื่อง “สังข์ทอง” พระสังข์สามารถเหาะได้ เรียกเนื้อเรียกปลาได้ เรื่อง “สุริยัน-จันทร์” เป็นเรื่องของชายพเนจร ๒ พี่น้องที่พระอินทร์แปลงกายลงมาบอกตำราอายุขยคนตายให้ฟังได้ สุริยัน-จันทร์ใช้ความรู้นี้เรื่อยไป จนในที่สุดได้แต่งงานกับพระธิดาของพระราชา ส่วนของแปลก สนธิรักษ์ ให้ชื่อเรื่องว่า สุริยัน-จันทร์ (๒๕๒๐) ภาพโดย ปรีเปรม เปลี่ยนบำรุง

๑.๘ นิทานอธิบายเหตุ เป็นนิทานที่อธิบายหรือตอบคำถามของเด็ก ๆ ว่า “ทำไม....?” ส่วนใหญ่อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของสัตว์ ธรรมชาติ และขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนต่าง ๆ มีผู้นำมาเขียนหลายสำนวน เช่น *นกกะปูด* ทำไมจึงร้องเวลาน้ำขึ้น (ม.ป.ป.) *มดตะนอย* ทำไมจึงมีพิษที่กัน (ม.ป.ป.) เขียนเรื่องและวาดภาพโดยวิน (อัศวิน อรุณแสง) เป็นต้น

๒. นิทานสอนคติธรรม มีลักษณะเป็นนิทานสั้น ๆ ที่ให้คติในเรื่องของความดี-ความชั่ว ความฉลาด-ความโง่ ตัวเอกในเรื่องเป็นสัตว์ที่มีบทบาทการกระทำอย่างคน ให้บทเรียนสอนใจผู้อ่านด้วยข้อสรุปที่ชัดเจน นิทานสอนคติธรรมที่มีชื่อเสียงได้แก่ *นิทานอีสป* อีสป ชาวกรีกซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่าง ๖๒๐-๕๖๐ ปีก่อนคริสตกาล เขียนนิทานเหล่านี้ออกมาเป็นภาษากรีก ต่อมาจึงมีผู้นำไปแปลเป็นภาษาละติน ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่น ๆ แพร่หลายไปทั่วโลก ตัวอย่างนิทานอีสปได้แก่เรื่อง “ราชสีห์กับหนู” “หมาป่ากับลูกแกะ” ฯลฯ นิทานอีสปที่เขียนเป็นภาษาไทยมีหลายสำนวน เช่น *ราชสีห์กับหนู* (๒๕๒๒) โดย กัลยาณี บัวสรวง ภาพโดย เรืองยุทธ ติระวนิช เป็นต้น นิทานสอนคติธรรมของอินเดียคือ *นิทานชาดก* ที่เด็ก ๆ ของไทยรู้จักกันดี เป็นเรื่องของพระโพธิสัตว์เมื่อเสวยพระชาติเป็นสัตว์หลายชนิด ให้บทเรียนที่เป็นคติสอนใจ เช่นเรื่อง *พญากวางทอง* (๒๕๒๐) ม.ร.ว.สายสิงห์ สิริบุตร นำมาเขียนใหม่ ภาพโดย อรุณ วัชรสวัสดิ์ เป็นต้น

๓. *เทพปกรณัม* คือ เรื่องที่แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์และเรื่องราวในบรรพกาลเกี่ยวกับพื้นโลก ท้องฟ้า และพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ มีเทพเจ้าเป็นผู้ควบคุมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ อ.สายสุวรรณ์ ได้ทำการรวบรวมเทพปกรณัมของกรีกและโรมันเขียนเป็นหนังสือชื่อ *เทวดาฝรั่ง กรีก-โรมัน* (๒๕๐๘) เริ่มเรื่องตั้งแต่การสร้างโลก กำเนิดหอยเทพ กำเนิดมนุษย์ ฯลฯ

๔. มหาकाพย์และนิทานวีรบุรุษ เป็นนิทานที่มีลักษณะคล้ายเทพปกรณัมต่างกันตรงที่ตัวละครของนิทานประเภทนี้เป็นมนุษย์ ไม่ใช่เทพเจ้า ตัวเอกหรือวีรบุรุษเหล่านี้มีการกระทำที่กล้าหาญ พันฝ่าอุปสรรคและประสบความสำเร็จในที่สุดเช่น *Odyssey* เป็นมหากาพย์ที่แต่งโดย โฮเมอร์ กวีชาวกรีก เมื่อประมาณ ๕๖๐-๕๒๗ ปีก่อนคริสตกาล เล่าเรื่องการเดินทางผจญภัยของ *Odysseus* นักรบชาวกรีก ซึ่งชาวโรมันเรียกว่า *Ulysses* มหากาพย์ที่รู้จักกันแพร่หลายในประเทศไทย เป็นของอินเดีย คือ *Ramayana* หรือ *รามเกียรติ์* แต่งเป็นภาษาสันสกฤตโดย ฤาษีวาลมิกิ เมื่อประมาณ ๔-๕ ศตวรรษก่อนคริสตกาล

เรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่

เด็ก ๆ ค้นคว้ากับวรรณกรรมพื้นบ้านหรือนิทานคติชาวบ้านมาตั้งแต่ยังอยู่ในวัยทารก เรื่องเหล่านั้นเป็นเรื่องที่มีเค้าความจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันในสมัยก่อน แต่ถูกนำมาแต่งเติมเสริมต่อให้สนุกสนานยิ่งขึ้นเล่าสืบต่อกันมา ในปัจจุบันนี้ นักเขียนเรื่องสำหรับเด็ก ได้ผลิตเรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่ออกมามากมาย มีลักษณะทั้งที่เป็นเรื่องสมจริง และเรื่องที่ไช้จินตนาการขึ้นมา เรื่องเหล่านี้มีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ให้ทั้งความบันเทิงและเสริมประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่น่าสนใจแก่เด็ก

๑. *จินตนิยาย* หรือเรื่องที่ไ้จินตนาการ เป็นเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ เกี่ยวกับคน สัตว์ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่แปลกประหลาด ไม่มีวันที่จะเกิดขึ้นได้จริง ๆ หรือมีตัวตนจริง ๆ มีหลายลักษณะดังนี้

๑.๑ *คล้ายนิทานพื้นบ้าน* เช่นเรื่อง *ดาบวิเศษ* (๒๕๑๙) เรื่องและภาพโดย ไซตพิงษ์ เอกบุศย์ และคณะ ผู้แต่งได้ไ้จินตนาการแต่งขึ้นใหม่แต่มีลักษณะคล้ายนิทานพื้นบ้าน

๑.๒ มจินตนาการแปลก ๆ ในแนวใหม่ที่ต่างจากนิทานพื้นบ้าน เช่นเรื่อง
ข้างเขียนน้อย (๒๕๒๑) โดย วสันต์ สิทธิเขตต์ ภาพโดย พิกพ บุษราคัมวดี

๑.๓ เกี่ยวกับสัตว์พูดได้ เช่นเรื่อง อ้วนกับอืดผจญภัย (พิมพ์ครั้งที่ ๔,
๒๕๒๒) โดย เบญจา แสงมลิ

๑.๔ ตัวเอกเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่นเรื่อง ปลาตะเพียนหางขาด (๒๕๒๐)
โดย สุรางค์ วัชรสวรรค์ ภาพโดย อรุณ วัชรสวรรค์ ตัวเอกของเรื่องคือปลา
ตะเพียนที่สานด้วยไผ่สาน

๑.๕ ตลกขำขัน เช่นเรื่อง ป้องจอมเป็น (๒๕๒๒) โดย ศรีสุรางค์ พูล
ทรัพย์ ภาพโดย เกษมศักดิ์ ตราอนุชรัตน์

๒. นวนิยายสมจริง คือเรื่องที่แต่งขึ้นในแนวที่อาจจะเป็นไปได้ ทั้งในอดีต
และปัจจุบัน เนื้อหาของนวนิยายสมจริงที่เด็ก ๆ ชอบได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับสัตว์
เรื่องขำขัน เรื่องกีฬาและเรื่องลึกลับต่าง ๆ

๒.๑ เรื่องเกี่ยวกับสัตว์ เป็นประเภทของเนื้อหาที่เด็ก ๆ ชอบมาก ส่วนใหญ่
เป็นเรื่องที่แสดงพฤติกรรมและธรรมชาติของสัตว์นั้น ๆ อย่างถูกต้อง แต่อาจ
เพิ่มเติมเรื่องราวให้สนุกสนานยิ่งขึ้น บางครั้งจึงมีลักษณะซ้ำซ้อนก้ำกึ่งกับหนังสือ
สารคดีจนยากที่จะแยกออกได้ว่า เรื่องใดเป็นนวนิยายสมจริง และเรื่องใดเป็นสารคดี
เช่นเรื่อง ชีวิตบ้านป่า (พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๒๒) โดย ประสิทธิ์ มุสิกเกษม ภาพ
โดย ปรีดา ปัญญาจันทร์ เป็นเรื่องสั้น ๆ เกี่ยวกับการล่าสัตว์และดักจับสัตว์ป่า
ตัวละครในเรื่องคือ เด็กชายกลายและพ่อ

๒.๒ เรื่องขำขัน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องสั้น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายประสบการณ์
ครั้งแรกในชีวิตประจำวันของเด็ก ๆ เช่น การไปโรงเรียนในวันแรก การมี
เพื่อน การออกไปเที่ยวนอกบ้านกับพ่อแม่ เป็นต้น นวนิยายสมจริงประเภทเรื่อง
ขำขันในปัจจุบัน จากการสำรวจในปี ๒๕๒๓ พบเพียง ๒ เรื่องเท่านั้น เป็น

หนังสือสำหรับเด็กโต วัย ๙-๑๒ ปีขึ้นไป^{๔๑} ได้แก่เรื่อง *บานชื่น* (๒๕๒๐) โดย กองบรรณาธิการชัยพฤกษ์ และเรื่อง *ยัม* (๒๕๒๑) โดยเพิ่มพล โพธิ์เพิ่มเหม โอภาส อาจอรามณ์ และสหชัย พिरพัฒน์ เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นเบ็ดเตล็ด ที่ไม่มีเนื้อหาต่อเนื่องกัน

๒.๓ *เรื่องก๊ฬา* นวนิยายสมจริงประเภทนี้ส่วนใหญ่จะมีตัวละครที่มี บทบาทซ้ำซาก จำเจ คำโครงเรื่องและการดำเนินเรื่องไม่ซับซ้อน ผู้อ่านมักจะ เดาเรื่องได้โดยตลอด แต่เด็ก ๆ ชอบอ่านเรื่องประเภทนี้กันมาก หนังสือประเภท นี้ของไทยมีน้อยหรือแทบไม่มีเลย แต่ปรากฏในรูปของภาพยนตร์โทรทัศน์จากต่าง ประเทศ และได้รับความนิยมจากเด็ก ๆ ก่อนวัยรุ่นมาก เช่นเรื่อง “ยอดหญิง ชิงโอลิมปิค” “เงือกสาวจ้าวสระ” ฯลฯ หนังสือประเภทนี้ที่พอจะยกเป็นตัวอย่าง ได้ คือเรื่อง *ดอกบัวเล่นพละ* (๒๕๒๓) โดย ถิรพันธ์ อนุวัช ภาพโดย งามชื่น คูอมรพัฒนะ เป็นเรื่องของเด็กเล็ก ๆ ที่ไม่ชอบเล่นพละ แต่ครูผู้สอนก็สามารถ ทำให้เด็ก ๆ ชอบได้ในที่สุด

๒.๔ *เรื่องลึกลับ* เป็นเรื่องที่เด็ก ๆ แทบทุกวัยชอบมาก แต่ของไทยมีผู้ แต่งเรื่องประเภทนี้น้อย ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องที่แปลมาจากของต่างประเทศ เช่นเรื่อง *เอมิลยอดนักสืบ* (๒๕๑๐) แปลโดย บันลือ ถิ่นพังงา จากเรื่อง *Emil and the Detective* (๑๙๓๐) โดย Erich Kästner เรื่อง *นักสืบรุ่นจิ๋ว “เอ็นไซโคลพีเดีย บราวน์”* (๒๕๒๓) แปลโดย โนวา ประกายพริก จากเรื่อง *Encyclopedia Brown Takes a Case* (๑๙๗๓) โดย Donald Sobol

สารคดี

เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่เด็ก

สำหรับเด็กเล็กวัย ๓-๖ ปี นั้น หนังสือประเภทสารคดีและหนังสือ

ประเภทนวนิยายสมจริงมีความสัมพันธ์คละปนกันจนยากที่จะแยกออกมาเป็นหนังสือสารคดีโดยตรงได้ หนังสือสำหรับเด็กเล็กที่ให้ความรู้อย่างง่าย ๆ ไม่ว่าจะเป็นสารคดีหรือนวนิยาย จัดรวมเข้าเป็นหนังสือที่ห้ามโนมิตี (Concept books) คือให้ความคิดรวบยอด ให้เด็กเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ เช่น รูปทรง สี ฤดูกาล ฯลฯ ส่วนใหญ่เป็นการเสนอด้วยภาพ คือให้เด็กได้มองเห็นด้วยตาโดยไม่ต้องอาศัยคำบรรยายประกอบ เช่นเรื่อง *จ้อยเรียนรู้ ตอน “รูปทรงต่าง ๆ”* (๒๕๒๑) โดย รุ่งทิพย์ จันทรประชุม ภาพโดย มนตรี วีระวงศ์

หนังสือสารคดีสำหรับเด็กโตซึ่งให้ความรู้รายละเอียด ข้อเท็จจริงเพิ่มมากขึ้นให้เหมาะสมกับอายุและสนองความใคร่รู้ของเด็กได้เป็นอย่างดี ให้ประสบการณ์และความรู้รอบตัวด้านต่าง ๆ เช่นเรื่อง *วัฒนธรรมโบราณที่บ้านเชียง* (๒๕๑๖) โดยพิสิฐ เจริญวงศ์ ภาพโดย สุรศักดิ์ ชัยโชคมโหฬาร พิช (พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๒๑) โดย สิริินทร์ ช่างโชติ

จากผลของการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสืออ่านสำหรับเด็กของ นิตา ชูโต และคณะ จำนวน ๗๘๗ เล่ม ปรากฏว่ามีจำนวนหนังสือประเภทวรรณกรรมพื้นบ้าน (๒๗.๗%) และสารคดี (๒๖.๘%) ใกล้เคียงกัน หนังสือประเภทเรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่มีจำนวนมากที่สุด (๔๓.๕%) และแต่ละประเภทให้สาระแก่กลุ่มผู้อ่านดังรายละเอียดดังนี้คือ^{๔๒}

๑. หนังสืออ่านเล่นสมัยใหม่ หนังสือประเภทนี้มีจำนวน ๓๔๒ เล่ม หมวดเรื่องเกี่ยวกับสัตว์เป็นหนังสือที่มีจำนวนมากที่สุด (๓๖.๒%) หนังสือเกี่ยวกับสัตว์นี้เป็นหนังสือที่เด็กสนใจอ่านมาก จึงมีหนังสือในท้องตลาดมากเป็นพิเศษ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง มากในกลุ่มของเด็กช่วงอายุ ๓-๖ ปี เรื่องส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องแปล ดัดแปลง และยืมเค้าโครงมาจากต่างประเทศประมาณ ๗๕% สัตว์ที่เป็นตัวเอกส่วนใหญ่ได้แก่ หมา แมว หมู หมี ช้าง ฯลฯ เรื่องที่มากเป็นอันดับ

สองได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับครอบครัวและความรักระหว่างเด็ก (๑๘.๔%) เช่นเดียวกับเรื่องของสัตว์ ประมาณครึ่งหนึ่ง ๕๒.๓๘% เป็นเรื่องที่แปล ดัดแปลงมาจากเค้าโครงของต่างประเทศ หมวดหนังสือที่มีน้อยที่สุดได้แก่หนังสือในหมวดภูมิศาสตร์และการท่องเที่ยว (๐.๖%) และเรื่องข้ามัน (๐.๖%) หนังสือทั้ง ๒ ประเภทมีเพียงประเภทละ ๒ เล่มเท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าหนังสือประเภทข้ามันสำหรับเด็กมีจำนวนน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่เด็กอยู่ในวัยที่จะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน อาจจะเป็นได้ที่ นักเขียนไทยไม่นิยมเขียนเรื่องข้ามันสำหรับเด็ก หรือผู้แต่งหนังสือประเภทนี้มีน้อย เรื่องข้ามันสำหรับเด็กที่เป็นภาษาต่างประเทศนั้นมีอยู่จำนวนไม่น้อย แต่ก็มีได้มีการแปล คงเป็นเพราะเรื่องข้ามันนั้นเป็นเรื่องเฉพาะวัฒนธรรม ดังนั้นเด็กไทยจึงหันไปอ่านหนังสือที่แต่งสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งบางครั้งก็เป็นเรื่องตลกหยาบคาย หรือตลกทางเพศอันไม่เหมาะสมสำหรับวัยของเด็ก หนังสือที่มีน้อยเป็นอันดับรองได้แก่หนังสือในหมวดชีวประวัติและประวัติศาสตร์ (๒.๐%) และมีเพียง ๒ ใน ๗ เล่ม ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย หมวดที่มีน้อยถัดขึ้นมาคือหนังสือหมวดอนุรักษธรรมชาติ (๒.๖%) และหนังสือประเภทความรู้อย่างง่าย (๓.๘%)

เนื้อหาสาระของหนังสือในหมวดนี้แยกย่อยคือ เช่นเรื่องที่ทำให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินมากที่สุด (๗๓ เล่ม) ซึ่งได้แก่ เรื่อง อ้วนอืดเข้ากรุง จิวเจ้าปุยไปทะเล ชาลีขี้ก้านกล้วย เจ้าชายน้อย แกละผ่นเฟื่อง คาบวิเศษ เรื่อง ขบวนการล่านิทาน ปู่ ย่า ตา ยาย รองลงมาได้แก่เรื่อง เกี่ยวกับความรักในครอบครัว (๒๒ เล่ม) ซึ่งได้แก่เรื่อง หนูหนูรักน้อง ของขวัญวันเกิดคุณแม่ รักของพ่อ และครอบครัวเรามีความสุข ฯลฯ ต่อไปได้แก่เรื่องธรรมชาติและ การต่อสู้ของสัตว์ (๑๐ เล่ม) ความรักและเมตตาสัตว์ (๗ เล่ม) ความภักดีของสัตว์และมนุษย์ (๘ เล่ม) รวมทั้งประโยชน์ของสัตว์ เรื่องเหล่านี้ได้แก่เรื่อง กวางเขายาว คุณปู่

ผจญภัย พลายชุมพล นกปล่อย เต้นที่รัก เจ้าต่าง เบนเจ้าเพื่อนยาก และสัตว์มี
ประโยชน์ ต่อไปได้แก่เรื่องความรักระหว่างเพื่อน การคบเพื่อน (๑๗ เล่ม)
ซึ่งมีทั้งเรื่องระหว่างเด็กด้วยกัน ระหว่างสัตว์ต่อสัตว์ และระหว่างคนกับสัตว์
อันได้แก่เรื่อง ของม้ามैया เพื่อนของเจ้า แมงมุมเพื่อนรัก หมา ๆ แมว ๆ เจ้าสัร้ง
และ แดสซี่สีสวาท ให้สาระและความแตกต่างระหว่างชีวิตชนบทกับในกรุง
(๑๒ เล่ม) ได้แก่ เรื่อง หนู่มขาวนา เด็กชายกมลเที่ยวบ้านทุ่ง เด็กชายดวงเข้าเมือง
และ หนูบ้านหนูนา ฯลฯ ถัดไปได้แก่เรื่องเกี่ยวกับโรงเรียนและสังคมในโรงเรียน
(๑๑ เล่ม) การไปโรงเรียน เช่นเรื่อง ไปกับแบ้ง ไปโรงเรียน ดอกบัวเล่นพละ โรง
เรียนชน เรื่องวันนี้ครูไม่มา ครูที่เด็กรัก ครูอ่อน ฯลฯ นอกจากนี้ได้แก่เรื่องสอนให้
พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ (๙ เล่ม) เช่นเรื่อง ไข่ขอชา ไก่รวยไก่จัน สามสื้อยากเป็นสื้อ
 ฯลฯ เรื่องความกล้าหาญ อาทิเรื่อง พรานน้อยนุกิ เบบบาผู้กล้าหาญ เช่น เรื่องชีวิต
ประวัติและประวัติศาสตร์ (๗ เล่ม) ส่วนใหญ่เป็นชีวประวัติของชาวต่างประเทศ
เช่นคิควิตติงตัน อัลเบิร์ต ชไวเซอร์ เกี่ยวกับชีวประวัติคนไทยมี ๒ เรื่องชื่อ
นายขนมต้ม และพระยาพิชัยดาบหัก

๒. วรรณกรรมพื้นบ้าน จากหนังสือจำนวน ๒๓๔ เล่ม หนังสือในหมวด
นิทานพื้นบ้าน (๔๐.๖%) และเทพนิยาย (๒๐.๑%) มีจำนวนมากที่สุดและรอง
ลงมา หนังสือในสองหมวดนี้ส่วนใหญ่เป็นหนังสือที่แปล ดัดแปลง หรือยืมเค้า
โครงมาจากต่างประเทศเช่นกัน คือ ๕๑.๗๕% ในหมวดนิทานพื้นบ้าน และ
๗๗.๐๖% ในหมวดเทพนิยาย หนังสือที่มีจำนวนน้อยได้แก่หมวดนิทานชาดก
(๓.๔%) และบทกลอนสำหรับเด็ก (๓.๔%) ซึ่งมีจำนวนน้อย เป็นที่น่าแปลกใจ
ทั้ง ๆ ที่คนไทยได้ชื่อว่าเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ที่ผู้แต่งโคลง
กลอนถ้าไม่มีชื่อเสียง ไม่มีใครรู้จักก็ไม่กล้าจะพิมพ์บทกลอนเผยแพร่ ความ
จริงแล้ว บทกลอนที่เขียนโดยเด็กตามโรงเรียนต่าง ๆ นั้นมีอยู่จำนวนมากไม่น้อย

แต่มิได้รวบรวมขึ้นพิมพ์เผยแพร่

เนื้อหาสาระของหนังสือส่วนใหญ่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินมากที่สุด (๖๕ เล่ม) ได้แก่ เรื่องในหมวดนิทานพื้นบ้าน เช่น เรื่อง ยายกะตา นางสิบสอง แก้วหน้าม้า นิทานกล่อมนิทรานแสนสนุก ฯลฯ และในหมวดเทพนิยาย เช่น เทพนิยาย สายรุ้ง เทพนิยายสายทิพย์ และเทพนิยายสองพันปี เป็นต้น รองลงมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความฉลาดและสติปัญญาช่วยให้พ้นภัย (๑๗ เล่ม) ได้แก่ เรื่อง สองพี่น้อง คนมีปัญญา สาวเจ้าปัญญา ฯลฯ ต่อมาได้แก่ ความกตัญญู (๑๔ เล่ม) ได้แก่ เรื่องนิทานยอดกตัญญู นิทานทศชาติคำกาพย์ วรรณกรรมพื้นบ้าน ฯลฯ เนื้อหาสาระเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น (๑๓ เล่ม) อยู่ในหมวดตำนาน ซึ่งได้แก่เรื่องที่ตอบคำถาม “ทำไม” เช่นเรื่อง ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม ค้างคาวทำไมนอนหัวหัว และ มดตะนอยทำไมจึงมีพิษที่ก้น ฯลฯ ถัดไปได้แก่ ความกล้าหาญ (๑๒ เล่ม) เช่นเรื่องเอื้องแซะสีทอง นิทานอาหรับราตรี อาลีบาบากับโจรสลัดคน ฯลฯ เรื่องการเป็นคนดี (๑๒ เล่ม) อาทิเช่นเรื่อง นกสีน้ำเงิน นกแห่งความสุข เจ้าคุณตาจะเป่า ฯลฯ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (๑๐ เล่ม) เช่น เรื่อง จำปาศักดิ์ เกิดกอบทอง ฯลฯ นอกจากนี้มีคุณธรรมอื่น ๆ ได้แก่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การไม่อิจฉาริษยา ความเมตตาการุณา การระวังคนแปลกหน้า มีเหตุผล ชี้อสัตย์ ฯลฯ ในทางตรงข้าม มีเรื่องที่ทำให้ความคิดผิด ๆ อาทิเช่น ฉลาดแกมโกง เช่นเรื่อง ศรีธนชัย และ เกียจกร้านเจ้าปัญญา เป็นต้น

๓. สารคดี หนังสือประเภทนี้มีจำนวน ๒๑๑ เล่ม หนังสือในหมวดวิทยาศาสตร์ มีมากที่สุด (๓๕.๑%) ทั้งนี้เป็นเพราะมีนักเขียนหลายคนที่มีพื้นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น สิริจันทร์ ช่างโชติ และ ครรชิต มัลย์วงศ์ เป็นต้น งานส่วนใหญ่เป็นเรื่องความรู้เกี่ยวกับสัตว์ซึ่งเป็นเรื่องที่เด็กให้ความสนใจอยู่แล้ว ผลงานในหมวดนี้มีทั้งเรื่องแปล ดัดแปลง และทั้งแต่งเอง รองลงมาได้แก่

สารคดีทั่วไป (๑๔.๗%) หนังสือในหมวดที่มีใกล้เคียงกันคือชีวประวัติและประวัติศาสตร์ (๑๐.๔%) ภูมิศาสตร์และการท่องเที่ยว (๙.๕%) สังคมศาสตร์ (๙.๕%) และวรรณคดี (๙.๕%) หนังสือที่มีจำนวนน้อยได้แก่ คณิตศาสตร์ (๐.๙%) ศาสนา (๒.๘%) สุขภาพอนามัย (๓.๓%) และการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๔.๓%)

เนื้อหาสาระที่มีมากที่สุดคือ หมวดสารคดีวิทยาศาสตร์ (๗๔ เล่ม) เรื่องเกี่ยวกับสัตว์ อันได้แก่ สัตว์ป่าและสัตว์สี่เท้า (๒๕ เล่ม) ซึ่งได้แก่เรื่อง โลกของสัตว์ ชีวิตสัตว์ป่า สัตว์ของคุณหนู สวนสัตว์น้อย ๆ ฯลฯ พืชและผลไม้ ซึ่งได้แก่เรื่อง กล้วย รวักินได้ ผลไม้บ้านเรา ฯลฯ ถัดไปได้แก่เรื่อง อวกาศ และจักรวาล อาทิ เรื่อง อวกาศแดนมหัศจรรย์ ความลึกลับของจักรวาล และจรวด เป็นต้น หมวดที่มีมากเป็นที่สองได้แก่ หมวดสารคดีทั่วไป (๓๑ เล่ม) เนื้อหาที่มีมากที่สุดหมวดนี้คือ ความรู้เกี่ยวกับศิลปและวัฒนธรรมไทย ซึ่งได้แก่เรื่อง วัฒนธรรมไทย โบราณที่บ้านเชียง เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ผ้าไหมพื้นเมือง พระบรมมหาราชวัง ฯลฯ หมวดถัดไปได้แก่ ชีวประวัติและประวัติศาสตร์ (๒๒ เล่ม) เรื่องที่มีมากได้แก่ ประวัติและพระราชกรณียกิจของกษัตริย์ราชวงศ์จักรี ซึ่งได้แก่เรื่อง สมเด็จพระปิยมหาราช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ มิ่งขวัญชาวไทย ๒, ๓ แม่หลวงของปวงชน เจ้าชายของประชาชน เป็นต้น หมวดภูมิศาสตร์และการท่องเที่ยว หมวดสังคมและหมวดวรรณคดีมีเท่ากันคืออย่างละ ๒๐ เล่ม ในหมวดแรกเรื่องที่มีมากได้แก่เรื่องเกี่ยวกับสถานที่สำคัญในเมืองไทยได้แก่เรื่อง เขาใหญ่ ภูกระดึง เขื่อนที่น่าสนใจ ฯลฯ ในหมวดที่สองมีมากในเรื่อง ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมไทย (๕ เล่ม) ได้แก่เรื่อง เล่าเรื่องเมืองเหนือว่า ด้วยประเพณีท้องถิ่น พิธีแต่งงาน ฯลฯ ในหมวดหลังได้แก่เรื่องที่ทำให้ความเพลิดเพลินในอรรถกวีเช่นเรื่อง พระอภัยมณี สังข์ทองตอนตีกลี คาถาหึง และรวมวรรณคดี

ไทย เป็นต้น

โดยสรุป เด็กเมื่ออ่านหนังสือแล้วจะได้สิ่งต่าง ๆ ดังนี้คือ

๑. ได้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นประเด็นสำคัญซึ่งมีอยู่มากในหนังสือประเภทวรรณกรรมพื้นบ้าน และเรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่

๒. ได้สาระความรู้ประเภทต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัยควบคู่กันไป หนังสือประเภทนี้ส่วนใหญ่ได้แก่ หนังสือประเภทสารคดี ซึ่งมีอยู่ประมาณ ๑ ใน ๔ ของหนังสือทั้งหมด

๓. ได้คุณธรรมบางประการ ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ผู้แต่งพยายามส่งสาระแก่ผู้อ่าน เรียงลำดับดังนี้ เรื่องรู้จักใช้สติปัญญาและความฉลาดเพื่อช่วยให้พ้นภัย เรื่องความกตัญญู ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความกล้าหาญ เป็นคนดี เป็นคนมีเหตุผล เอื้อเฟื้อเสียสละ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมตตากรุณา พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่โลภ ความรักระหว่างเพื่อน รักและเมตตาสัตว์และเห็นประโยชน์ ความจงรักภักดีของสัตว์ ไม่อิจฉาริษยา ความอดทน อดกลั้น ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ขยันหมั่นเพียร ไม่ไว้อใจคนแปลกหน้า เชื่อฟังผู้ใหญ่ รักการไปโรงเรียน ไม่พูดปด ความรอบคอบ เห็นใจผู้อื่น ประชาธิปไตย รู้จักคุณค่าของของเล่น ฯลฯ

ในทางตรงกันข้ามหนังสือก็ให้ความคิดแบบอย่างในทางผิด ๆ ได้ เช่น ความฉลาดแกมโกง คนโง่ยอมเป็นเหยื่อของคนฉลาด คนเกียจคร้านกลับได้ดี เป็นต้น

๔. เด็กเมื่ออ่านหนังสือแล้วย่อมได้อิทธิพลต่าง ๆ ไปจากหนังสือทั้งทางตรงและทางอ้อม เด็กบางคนอาจจะได้แนวความคิดรวบยอดของเนื้อหา บางคนก็อาจจะได้ความคิดเป็นบางส่วนบางจุด ศัพท์บางคำ คำพูดบางประโยค หรือเนื้อหาย่อยบางประการขึ้นอยู่กับวัย ความสนใจ และความสามารถของแต่ละบุคคล

บทที่ ๔

ปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาหนังสือเด็ก

เมื่อพิจารณาจากประวัติ และวิวัฒนาการของหนังสือเด็กในประเทศไทย พบว่า จุดเริ่มต้นของการพัฒนาหนังสือสำหรับเด็กนั้นได้เริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๕๕ เมื่อกรมราชบัณฑิต (ซึ่งพัฒนาต่อมาเป็นกระทรวงศึกษาธิการ) ได้จัดพิมพ์ “หนังสือสำหรับเด็ก” ในราคา ๕ สตางค์ออกจำหน่าย นับเป็นระยะเวลานานถึง ๗๐ ปีแล้วก็ตาม แต่ความสนใจในการจัดทำหนังสือเด็กของเอกชนนั้นได้เริ่มตามมาในช่วงระยะ ๓๕ ปีหลังจากนั้น

ในช่วงระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา นับได้ว่ากิจกรรมของการจัดทำหนังสือเด็กได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้พัฒนารุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ด้วยร่วมมืออย่างจริงจังของทั้งทางภาครัฐและเอกชน ปัจจัยสำคัญ ๆ ที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาหนังสือเด็ก ได้แก่ องค์ประกอบดังนี้คือ

ก. แหล่งผลิตและการผลิต

แหล่งผลิตและการผลิตหนังสือเด็กปัจจุบันมีทั้งของเอกชนและหน่วยราชการต่าง ๆ

๑. สำนักพิมพ์เอกชน คือ บริษัทเอกชนที่จดทะเบียนเป็นสำนักพิมพ์ผู้ผลิตหนังสือ ซึ่งอาจจะผลิตต้นฉบับและมีโรงพิมพ์จัดพิมพ์หนังสือออกจำหน่ายเอง หรือผลิตแต่ต้นฉบับแล้วจ้างให้โรงพิมพ์อื่นจัดพิมพ์เพื่อออกจำหน่ายในนามสำนักพิมพ์ ส่วนใหญ่สำนักพิมพ์มักจะไม่มีการพิมพ์ของตนเอง แต่ผลิตหนังสือ

ออกจำหน่ายโดยขายส่ง หรือขายปลีก บางสำนักพิมพ์ไม่สามารถจัดจำหน่ายเองได้เพราะไม่มีร้านขายหนังสือที่เป็นของตนเองประกอบกับที่ตั้งสำนักพิมพ์อยู่ในทำเลที่ไม่ดี หรือไม่มีกำลังพอจะจำหน่ายปลีกได้ก็จะมอบให้สำนักพิมพ์ใหญ่ที่มีร้านขายหนังสือเป็นผู้จัดจำหน่ายแทน แต่อย่างไรก็ตาม มีสำนักพิมพ์ใหญ่หลายแห่งมีโรงพิมพ์เป็นของตนเอง เช่น ไทยวัฒนาพานิช องค์การคำของคุรุสภา วัฒนาพานิช ฯลฯ

ปัจจุบันประเทศไทยมีสำนักพิมพ์ที่จัดพิมพ์หรือเกี่ยวข้องกับหนังสือเด็กประมาณ ๕๐* แห่ง จำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นสำนักพิมพ์เอกชน สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจัดพิมพ์หนังสือเด็กมากที่สุด (๑๒๖ เล่ม) องค์การคำของคุรุสภา ซึ่งเป็นหน่วยงานของคุรุสภาได้รับสิทธิเสมือนหนึ่งองค์การรัฐวิสาหกิจจัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กมากเป็นอันดับที่สอง (๑๒๓ เล่ม) ประมาณร้อยละ ๕๐ ของสำนักพิมพ์เอกชนทั้งหมด จัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กออกมาเพียงแห่งละ ๑-๒ เล่ม ทั้งนี้เนื่องจากสำนักพิมพ์เหล่านั้นมีนโยบายที่จะจัดพิมพ์หนังสือสำหรับผู้ใหญ่และผู้อ่านทั่วไปเป็นหลัก^{๔๓}

สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช เป็นสำนักพิมพ์ที่ใหญ่และเก่าแก่ จัดทำหนังสือสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นหนังสือประเภทตำราและแบบเรียนที่มีคุณภาพดีและเชื่อถือได้ หนังสือเด็กประเภทที่เป็นนิทานภาพ มี ๒ รูปแบบ คือ การพิมพ์จำลองจากต้นฉบับของต่างประเทศ บรรยายเป็นภาษาไทย การพิมพ์ประณีตและราคาค่อนข้างสูง ประมาณเล่มละ ๒๕ บาท อีกรูปแบบหนึ่งคือการซื้อนิทานภาพจากนักเขียนในประเทศ ซึ่งใช้ต้นทุนที่ต่ำกว่า เนื่องจากจัดพิมพ์เป็นหนังสือปกอ่อน เล่มบาง ๆ ราคาจึงต่ำกว่ารูปแบบแรกมาก ประมาณราคา

* ดูรายชื่อในภาคผนวกที่ ๑ หน้า ๕๐

เล่มละ ๗.๕๐ บาท นอกจากนิทานภาพแล้ว หนังสือสำหรับเด็กอีกประเภทหนึ่งที่สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจัดพิมพ์ออกมาเป็นจำนวนมาก ได้แก่ หนังสือแปลมาจากเรื่องของบริษัท Frobels Kan จัดพิมพ์ในรูปแบบของหนังสือปกอ่อน ขนาด ๑๓ x ๑๘ ซม. มีภาพลายเส้นขาวดำประกอบไม่มากนัก บางเล่มเป็นภาพจากต้นฉบับเดิม และบางเล่มวาดขึ้นใหม่โดยนักวาดภาพของไทย ราคาประมาณเล่มละ ๑๐-๑๕ บาท

จากจำนวนสำนักพิมพ์ประมาณ ๕๐ แห่งดังกล่าว สำนักพิมพ์ที่จัดพิมพ์เฉพาะหนังสือสำหรับเด็กเป็นวัตถุประสงค์ใหญ่ มีประมาณ ๗ แห่ง คือ พี พี ชมรมเด็ก ปาณยา สุริยบรรณ เม็ดทราย ต้นหมาก และลูกหมี

นอกจากสำนักพิมพ์แล้วยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่จัดพิมพ์หนังสือเด็กออกในวาระ และโอกาสต่าง ๆ กัน เช่น สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย โรงเรียนสาริตถุपालงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดพิมพ์หนังสือที่เขียนโดยนักเขียนของโรงเรียนจำนวน ๕ เล่ม สถานทูตเดนมาร์กแห่งประเทศไทย จัดพิมพ์นิทานของ Han Christian Anderson เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๗๕ ปี (๒๕๒๓) ของ Han Christian Anderson คณะอนุกรรมการจัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือวันเด็ก ได้จัดพิมพ์หนังสือประจำปี เช่น ในปีพ.ศ. ๒๕๒๒ ได้จัดพิมพ์หนังสือ เรื่อง *ไทยทัศน์* ในปีพ.ศ. ๒๕๒๓ ได้จัดพิมพ์เรื่อง *เยาวชนทัศน์* คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์งานปีเด็กสากล ๒๕๒๒ ได้จัดพิมพ์ รวบรวมผลงานชนะเลิศของเด็กเนื่องในงานปีเด็กสากล ๒๕๒๒

ในปีพ.ศ. ๒๕๒๖ คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย และคณะอนุกรรมการจัดทำภาพและสมุดภาพประชาธิปไตยกับการพัฒนา* ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ที่ได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง *ฉันเป็นคนไทย* และ *พลาญงามเข้ากรุง* ตามลำดับ เรื่องแรก

*คณะอนุกรรมการฯ ชุดนี้ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นคณะอนุกรรมการจัดทำวัสดุเผยแพร่ความรู้ประชาธิปไตยและการพัฒนา

เขียนเรื่องและภาพโดยเด็ก และได้แปลเป็นภาษาอังกฤษ เยอรมันและฝรั่งเศส ประกอบด้วย ส่วนเรื่องหลายเล่มเข้ากรุง เขียนเรื่องโดย ไมตรี ลิ้มปิติ ภาภโดย พันธุ์ศักดิ์ หลีรัตนะ

๒. แหล่งผลิตของราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
หน่วยงานที่เป็นแหล่งผลิตหนังสือเด็กที่สำคัญได้แก่

๒.๑ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ผลิตต้นฉบับ คัดลอก หนังสือเด็กให้ได้มาตรฐาน หน่วยงานในสังกัด คือ ศูนย์พัฒนาหนังสือ เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำแบบเรียนทุกระดับชั้น คู่มือครู หนังสืออ่านประกอบ หนังสือส่งเสริมการอ่าน การจัดทำหนังสือของกรมวิชาการ มีวิธีการหาต้นฉบับ ดังนี้คือ

(๑) คัดเลือกเรื่องสำหรับเด็กที่ได้พิมพ์เผยแพร่ตามนิตยสารและวารสาร มาจัดพิมพ์ใหม่

(๒) จัดประกวดเป็นครั้งคราว

(๓) ติดต่อผู้ที่มีคุณวุฒิและความสามารถเหมาะสม แล้วมอบให้เขียน

(๔) จัดตั้งเป็นคณะกรรมการ จัดทำโครงการประเภทต่าง ๆ เช่น โครงการจัดทำหนังสือสำหรับผู้เริ่มอ่าน

(๕) รับพิจารณาเรื่องที่มีผู้เสนอขออนุญาตจัดพิมพ์

เมื่อได้ต้นฉบับแล้ว จะตั้งคนตรวจโดยเลือกจากผู้ที่มีความรู้เรื่องนั้น ๆ เมื่อตรวจแล้วก็จะส่งกลับให้ผู้เขียนแก้ไข แล้วดำเนินการจัดพิมพ์โดยวิธีประมูล ผู้ประมูลจะต้องดำเนินการเรื่องการจัดส่งหนังสือให้โรงเรียนประถมทุกโรง ทุกสังกัด โรงละชื่อเรื่องละ ๑ เล่ม โดยส่งไปที่อำเภอแล้วให้อำเภอส่งต่อยัง โรงเรียน หรือทางโรงเรียนไปรับหนังสือจากอำเภอ หรือจังหวัดที่โรงเรียนสังกัด อยู่ โรงเรียนประถมปัจจุบันมีทั้งสิ้นจำนวน ๓๒,๐๐๐ โรง

งบประมาณที่กรมวิชาการจัดพิมพ์หนังสือเป็นเงินงบประมาณแผ่นดิน
ที่จัดสรรให้แก่กรมวิชาการ เงินจำนวนนั้นนอกจากใช้เป็นค่าพิมพ์หนังสือแล้ว
ยังใช้เป็นค่าตอบแทนให้กับผู้เขียน และผู้ตรวจ ซึ่งมีวิธีการให้ดังนี้คือ

ผู้เขียน

๑) ให้เป็นสมนาคุณค่าเขียนเพียงครั้งเดียว มี ๓ อัตราคือ

ก. เรืองแปล หรือเรื่องดัดแปลงจากเรื่องเดิมได้ ๖,๐๐๐-๘,๐๐๐ บาท

ข. ค้นคว้า เรียบเรียงขึ้นเอง ให้ ๘,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท

ค. ประดิษฐ์ คิดค้นขึ้นเอง ไม่ซ้ำกับของใครให้ ๑๐,๐๐๐-๑๒,๐๐๐ บาท

๒) ให้เป็นครั้งทุกครั้งที่พิมพ์ คือ ๕% ของราคาปกและจำนวนพิมพ์
สำหรับหนังสือระดับประถม ถ้าเป็นระดับมัธยมตอนต้นให้ ๑๐% ระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลายให้ ๑๕% การพิมพ์หนังสือของกรมวิชาการแต่ละครั้งจะพิมพ์ประมาณ
๑๐,๐๐๐ เล่ม ถึง ๔๒,๐๐๐ เล่ม

หลังจากกรมวิชาการพิมพ์ไปแล้วครั้งหนึ่ง องค์การค้าของคุรุสภา
จะได้รับอนุญาตจัดพิมพ์ครั้งต่อไปเพื่อจำหน่าย และเป็นผู้จ่ายค่าลิขสิทธิ์ให้กับ
ผู้เขียนเอง

หนังสืออ่านสำหรับเด็กส่วนใหญ่จะเป็นการพิมพ์ครั้งแรก แต่หนังสือ
อ่านเพิ่มเติมของกรมวิชาการซึ่งในโรงเรียนจะได้รับการพิมพ์เผยแพร่มาครั้ง
ที่สุด อาทิ เช่น *สังข์ทองตอนศึก* ได้รับการพิมพ์ถึง ๓๕ ครั้ง

กรมวิชาการจะเลือกผู้ตรวจที่มีความรู้เฉพาะเรื่อง และให้ค่าตอบแทน
หน้าละ ๑๑ บาท การตรวจหนังสือเด็กมีการตรวจครั้งเดียว

๒.๒ องค์การค้าของคุรุสภา ซึ่งเป็นหน่วยงานของคุรุสภา กระทรวง
ศึกษาธิการ องค์การค้าจัดตั้งขึ้นในปีพ.ศ. ๒๔๙๓ ได้รับสิทธิเสมือนหนึ่งองค์การ

รัฐวิสาหกิจ มีกิจการคือ สำนักพิมพ์และโรงพิมพ์ และกิจการขายหนังสือเรียน
เครื่องแบบนักเรียน เครื่องเขียนและอื่น ๆ

สำหรับกิจการสำนักพิมพ์ในระยะแรก ๆ องค์การค้าคุรุสภา รับต้นฉบับ
จากกรมวิชาการ และหน่วยราชการอื่น ๆ มาจัดพิมพ์ต่อมา ได้เริ่มงานจัดหา
จัดทำต้นฉบับเองเพิ่มเติม การจัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กนั้น ทางคุรุสภาได้เป็น
ผู้นำจัดพิมพ์หนังสือเด็กมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๘ คือ

นอกจากตำรา แบบเรียน และหนังสืออ่านประกอบต่าง ๆ แล้ว ยังได้จัด
พิมพ์หนังสือสำหรับเด็กออกมาหลายเรื่องและหลายขนาด ปัจจุบันหนังสือที่ยังคง
จัดพิมพ์อยู่ได้แก่ หนังสือชุดภาพและการ์ตูน ซึ่งเป็นหนังสือที่ซื้อลิขสิทธิ์ภาพ
จากสำนักพิมพ์อิตาลี แล้วเขียนคำบรรยายเป็นร้อยกรองภาษาไทย รูปลักษณะ
เป็นหนังสือปกอ่อนราคาถูก ประมาณเล่มละ ๒.๕๐-๓.๗๕ บาท ต่อมาได้คัดเลือก
นิทานไทย เช่น พระไชยสุริยา มโนราห์ มาจัดทำเป็นหนังสือชุดภาพและการ์ตูน
ด้วย หนังสือชุดเด็กเล่มเล็กเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยมจากผู้่านมาก
มีขนาดรูปเล่ม $8\frac{1}{2} \times 12\frac{1}{2}$ ซม. ราคาเล่มละ ๑-๑.๕๐ บาท มีภาพประกอบ
ตลอดเล่ม หนังสือชุดความรู้ไทยซึ่งเลียนแบบหนังสือชุด Ladybird ของอังกฤษ
คือ เป็นหนังสือปกแข็ง ภาพสีตลอดเล่ม ให้ความรู้ของไทยในแขนงวิชาต่าง ๆ
ราคาเล่มละ ๗ บาท

ข. ผู้ผลิต

ได้แก่ผู้เขียนเรื่อง และผู้เขียนภาพ

๑. ผู้เขียนเรื่อง

ผู้เขียนเรื่องหนังสือเด็กที่มีผลงานปรากฏ ปัจจุบันมีประมาณ ๓๐๐
คน^{๔๔} การเขียนส่วนใหญ่เป็นการแปล ดัดแปลง มากกว่าแต่งขึ้นเอง บรรดา
นักเขียนเรื่องสำหรับเด็ก กลุ่มที่มีผลงานจำนวนมาก ๆ ได้แก่ สิรินทร์ โชติช่วง

กัมพูชนาฏ เปรมกมล อุไร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา สุภา สิริสิงห เสรี เปรมฤทัย
แมนมาส ขวลิต อรสา กุมารี่ปุกหุต ฯลฯ

ผู้ที่มีผลงานมากที่สุด คือ สิริินทร์ ช่วงโชติ มีผลงานประมาณ ๔๓ เรื่อง
เป็นเรื่องแต่งขึ้นเอง ๒๑ เรื่อง เช่น เรื่อง *โทรศัพท์ที่เราใช้* *เครื่องบิน* ฯลฯ เรื่องแปล
๒๒ เรื่อง เช่น *ถูกเปิดน้อยซีเหว่* *หุ่นน้อยนิด* ในจำนวนนี้ส่วนมากเป็นเทพนิยาย
และนิทานพื้นบ้าน จัดทำร่วมกับกัมพูชนาฏ เปรมกมล และอรสา กุมารี่ปุกหุต
งานของสิริินทร์ ส่วนใหญ่ผลิตในระหว่างทำงานที่บริษัทไทยวัฒนาพานิช
ปัจจุบัน สิริินทร์เป็นนักเขียนอิสระ งานปัจจุบันจัดพิมพ์โดยองค์การคำของ
คุรุสภา เรื่องที่เขียนส่วนใหญ่เป็นธรรมชาติศึกษา และวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพราะ
มีพื้นความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ และมีประสบการณ์การทำงานกับเด็ก

ผู้เขียนที่มีผลงานแปลมาก และแปลคนเดียวคือ อุไร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
ซึ่งงานส่วนใหญ่ของอุไร ใช้นามปากกาว่า อ.สนิทวงศ์ อุไรแปลเรื่องสำหรับเด็ก
ซึ่งเป็นที่นิยม ทั้งเรื่องสั้นเรื่องยาว รวมทั้งเทพนิยาย เรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่กว่า
๑๐๐ เรื่อง เรื่องแปลเรื่องแรกคือเรื่องสี่ตรุณี (๒๔๙๓) นักเขียนที่แปลหนังสือ
สำหรับเด็กมีผลงานปรากฏมากอีกผู้หนึ่งคือ ลมุล รัตตากร มีผลงานประมาณกว่า
๒๒ เล่ม เป็นเรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่ เช่น เรื่อง *พรานน้อยหูก* *พลายจำปา* ฯลฯ
บางครั้งลมุลใช้นามแฝงว่า จันทราวดี เช่น เรื่อง *ปริศนาระมั่งแก้ว* *หมื่นขาว*
เจ้าเสือตาย ฯลฯ วิธีแปลของอุไรและลมุล เป็นการแปลโดยรักษาเนื้อความเดิม
แต่ สุภา สิริสิงห ซึ่งเป็นอีกผู้หนึ่งที่มีผลงานแปลมาก แต่เขียนเป็นทำนองดัดแปลง
สุภามีผลงานปรากฏ ๒๓ เรื่อง สุภาใช้นามแฝงเมื่อเขียนหนังสือสำหรับเด็กว่า
ปิยดา วนันทนธ์ เช่นเรื่อง *เจ้าหญิงขนมผิง* *ตะเกานักไม้* ฯลฯ

นักเขียนเรื่องสำหรับเด็กส่วนใหญ่เป็นสตรี ไม่ว่าจะเป็นสิริินทร์ กัมพูชนาฏ
อรสา กุมารี่ กรองแก้ว อุไร ลมุล ส่วนใหญ่เป็นครูและจบการศึกษาระดับ

อุดมศึกษา นักเขียนดังกล่าวมีแรงจูงใจทำให้เขียนเรื่องสำหรับเด็ก คืออยากให้เด็กไทยมีหนังสืออ่าน บางคนเขียนหนังสือสำหรับเด็กในช่วงที่มีลูกของตนเอง กำลังอยู่ในวัยเริ่มอ่าน เพราะอยากมีหนังสือให้ลูกอ่าน การอยู่ใกล้ชิดลูกเป็นวัตถุดิบส่วนหนึ่งในการเขียน นอกจากนี้เป็นเพราะเคยอ่านเรื่องสำหรับเด็กของต่างประเทศมาก จึงนำมาแปลหรือดัดแปลงให้เด็กไทยได้อ่าน หรือบางครั้งสำนักพิมพ์ซื้อลิขสิทธิ์รูปและเรื่องจากต่างประเทศ และให้นักเขียนใส่คำบรรยายภาษาไทย เช่น หนังสือเด็กจากบริษัท Forbel Kan ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีผู้แปลจากภาษาจีน คือ วัชรระ ชีวะโกเศรษฐ์ และรุ่ง เลื่อมรังสี แปลหนังสือของสำนักพิมพ์นานมี

อย่างไรก็ตาม มีนักเขียนบางคนเช่น เสรี เปรมฤทัย ลำจวน มงคลรัตน์ และประเทือง มุกติดาเจริญ นานิตานไทยที่เล่าสืบต่อกันมาเขียนใหม่ เสรี มีผลงานประมาณ ๑๔ เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นนิทานไทย เช่นเรื่อง *จินตมณี* และเรื่องแปล เช่น *นิทานราตรีแสนสนุก* ลำจวนมีผลงานประมาณ ๑๐ เรื่อง เป็นนิทานไทย ๙ เรื่อง เช่นเรื่อง *แก้วหน้าม้า* เรื่องแต่งเอง ๑ เรื่อง คือ เรื่อง *วัยเด็กของคนดัง* ประเทือง มีผลงานประมาณ ๑๐ เรื่อง เป็นนิทานไทยและประวัติบุคคลสำคัญของไทย ๗ เรื่อง เช่น เรื่อง *พระเจ้าฟ้ารั่ว* *พันท้ายนรสิงห์* เรื่องแปล ๓ เรื่อง เช่น *ทหารคิบูก* *น้อย โรบีทาแม่*

คำลิขสิทธิ์

ดังได้กล่าวแล้วตอนต้นว่า มูลเหตุจูงใจให้มีผู้สนใจเขียนเรื่องสำหรับเด็ก คือ อยากให้เด็กไทยมีหนังสือสำหรับเด็กอ่าน ดังนั้นความต้องการประการแรกของคนเขียนหนังสือสำหรับเด็กคือ ต้องการให้มีหนังสือสำหรับเด็กออกมา โดยมีได้คิดถึงค่าตอบแทนเป็นเรื่องสำคัญ และนักเขียนส่วนมากมิได้ยึดถือการเขียนหนังสือสำหรับเด็กเป็นอาชีพหลัก

ดังนั้นผู้เขียนเรื่องสำหรับเด็กจึงได้รับคำลิขสิทธิ์เรื่องสำหรับเด็กค่อนข้างน้อย และสำนักพิมพ์ส่วนใหญ่คิดว่าเรื่องสำหรับเด็กนั้นเขียนง่าย ทั้งเห็นว่าการพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กลงทุนสูง ตลาดแคบ จึงพิมพ์จำนวนน้อย คำลิขสิทธิ์สำหรับนักเขียนจึงน้อยและส่วนใหญ่เป็นการซื้อขาด

ปัจจุบันสภาพการณ์ของตลาดหนังสือสำหรับเด็กดีขึ้น คำลิขสิทธิ์เรื่องสำหรับเด็กจึงได้รับการพิจารณาจากสำนักพิมพ์ดีขึ้น อัตราค่าลิขสิทธิ์เรื่องสำหรับการขายขาดก็ดีขึ้น การขายต่อครั้งอยู่ระหว่าง ๔-๗% ของราคาขายคูณจำนวนพิมพ์ เช่น กรองแก้วได้คำลิขสิทธิ์จากเรื่องแมวแบ่งงาน เมื่อปี ๒๕๔๗ ได้ ๕๐๐ บาท วิริยะ สิริสิงห์ ได้ ๕๐๐ บาท เมื่อปี ๒๕๕๐ จากเรื่องคณิตคิดสนุก กรรณิการ์ สัจกุล ได้ ๑๐,๐๐๐ บาท (รวมค่าภาพ) ปี ๒๕๕๐ จากเรื่อง ไข่ขอลา

อย่างไรก็ตาม จำนวนคำลิขสิทธิ์เรื่องสำหรับเด็ก ขึ้นอยู่กับสำนักพิมพ์จะกำหนดให้โดยดูชื่อเสียงของผู้เขียน และการเป็นที่ยอมรับในวงการหนังสือ

๒. ผู้เขียนภาพ

ภาพที่ปรากฏในหนังสือสำหรับเด็กในระยะแรก ๆ นั้น ไม่ปรากฏนามผู้เขียนภาพ ปัจจุบันความตื่นตัวในการเขียนภาพในหนังสือสำหรับเด็กมีมากขึ้น ชื่อผู้เขียนภาพจะปรากฏควบคู่ไปกับชื่อผู้แต่ง การประกวดหนังสือของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ เนื่องในวโรกาสสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ได้มีการให้รางวัลผู้เขียนภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กเล่มที่ได้รับรางวัลด้วย

ขณะนี้มือนักเขียนภาพประกอบหนังสือเด็กประมาณ ๑๐๐ คน^{๔๕} ผู้เขียนภาพแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท

๒.๑ ผู้เขียนภาพประจำสำนักพิมพ์ รับเงินเดือนประจำ สำนักพิมพ์เป็นคนเลือกเรื่องให้เขียน นักเขียนภาพประเภทนี้เช่น สามารถ สุขสาธุ รณรงค์ ผ่องใส

๒.๒ ผู้เขียนภาพอิสระ มี ๒ ประเภท คือ

๒.๒.๑ ผู้เขียนเรื่องเป็นคนเลือกให้เขียน เช่น เฉลิม อัคระพู ผู้เขียนภาพประเภทนี้จะได้อำนาจเขียนจากผู้แต่ง หรือสำนักพิมพ์เป็นผู้จ่าย หรือบางทีผู้เขียนภาพเป็นคนเขียนเรื่องเอง เช่น วิษณุ สุวรรณเพิ่ม วาณิช จรุงกิจอนันต์ ฯลฯ

๒.๒.๒ รับจ้างสำนักพิมพ์เป็นครั้งคราว ค่าเขียนภาพแล้วแต่ตกลงกันอาจจะคิดเป็นภาพราคาตั้งแต่ภาพละ ๑๐๐-๕๐๐ บาท หรือเหมาเล่ม โดยจัดรูปเล่มด้วย ในกรณีนี้บางทีถ้าสำนักพิมพ์จ่ายค่าลิขสิทธิ์แก่นักเขียนจากราคาคูณด้วยจำนวนพิมพ์ สำนักพิมพ์จะหักค่าวาดภาพออกจากจำนวนเงินที่จ่ายจริงให้ผู้เขียนภาพ ผู้เขียนภาพประเภทนี้เช่น ประสิทธิ์ อึ้ง วิน ฯลฯ

จากการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสืออ่านสำหรับเด็ก”^{๔๖} ทำการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือเด็กจำนวน ๗๘๗ เล่ม ปรากฏชื่อผู้เขียนภาพ ๑๑๐ ชื่อ* บางชื่อเป็นนามจริง บางชื่อเป็นนามแฝง ที่พอจะสืบทราบได้ว่าเป็นใคร แต่นามแฝงบางชื่อยังไม่เป็นที่เปิดเผยว่าเป็นใคร ผู้เขียนภาพประเภทหลังนี้ส่วนใหญ่เขียนภาพเป็นงานอดิเรก มีผลงานปรากฏเพียงชื่อละ ๑-๒ เล่ม เท่านั้น

อัศวิน อรุณแสง ใช้นามแฝงว่า “วิน” มีผลงานเขียนภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กมากที่สุด (๑๕ เล่ม) โดยมากเป็นภาพประกอบเรื่องประเภทนิทานอีสป และตำนานที่แต่งโดย “รัตนะ” ภาพของ “วิน” มีลักษณะเป็นภาพแบบการ์ตูน สีสด “วิน” เป็นนักเขียนอิสระ

นักเขียนภาพคนอื่น ๆ ที่มีผลงานเป็นจำนวนมากรองลงมา ส่วนใหญ่นักเขียนภาพที่เขียนให้สำนักพิมพ์ใดสำนักพิมพ์หนึ่งเป็นประจำ เช่น สามารถ สุขสาธุ วรรณรงค์ ผ่องใส สุพันธ์ กรสวัสดิ์ เขียนภาพประจำองค์การคำของคุรุสภา

* ดูรายชื่อผู้เขียนภาพที่มีงานในอันดับ ๑-๑๐ หน้า ๙๔

ปรีดา ปัญญาจันทร์ และสมชาย เวชวิทย์ เขียนภาพให้กับหนังสือของ ชมรมเด็ก และอรุณ วัชรสวรรค์ เขียนภาพให้กับหนังสือของสำนักพิมพ์ดวงกมล ประสิทธิ์ อึ้ง เขียนภาพให้กับสำนักพิมพ์บรรณกิจ

อรุณ วัชรสวรรค์ เป็นนักเขียนภาพที่มีผลงานในหนังสือสำหรับเด็ก ที่ได้รับรางวัลเนื่องในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติมากที่สุด คือ ได้รับเป็นประจำ ทุกปีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๒๓ อรุณ เป็นนักเขียนภาพที่ผ่านการศึกษาจากคณะ จิตรกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร สนใจเขียนภาพการ์ตูนตั้งแต่ยังเรียนหนังสือ เคยทำงานเขียนภาพให้หนังสือพิมพ์ รวมประชาชาติ ต่อมาเขียนภาพการ์ตูนชุด “ม้าหินจอมปลวก” ลงในสยามรัฐ เอกลักษณะภาพเด็กของอรุณคือ ภาพเด็กไว้จุก ใส่เสื้อคอกลม นุ่งกางเกงขาสั้น หรือบางครั้งก็นุ่งโจงกระเบน

ค. การจัดจำหน่าย

ระบบการจัดจำหน่ายหนังสือเด็กนั้น เหมือนกับการจัดจำหน่ายหนังสือ โดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้^{๕๖}

๑. ระบบมีบริษัทคนกลาง อันเป็นระบบที่ใช้กันมานาน ระบบนี้ผู้สั่งซื้อ ต่างจังหวัดและผู้จัดจำหน่ายจะส่งผ่านบริษัทซึ่งดำเนินธุรกิจรับส่งหนังสือ เรียกว่า บริษัทรวมห่อ บริษัทรวมห่อจะเป็นคนกลางทำหน้าที่เป็นตัวแทนส่งหนังสือของ สำนักพิมพ์ต่าง ๆ ไปยังร้านขายหนังสือทั่วประเทศ ดังนั้นจึงถือได้ว่า บริษัท รวมห่อทำหน้าที่เป็นคนกลางสำหรับธุรกิจการขายและจำหน่ายหนังสือ แต่ก่อน มีบริษัทรวมห่ออยู่หลายบริษัท ปัจจุบันเหลืออยู่ประมาณ ๔ บริษัท เช่น บริษัท รวมห่อนครไทย บริษัทรวมห่อจะได้เครดิต และส่วนลดจากสำนักพิมพ์ แล้วคิด กำไรจากเปอร์เซ็นต์ของส่วนลด โดยบริษัทรวมห่อจะเป็นผู้กำหนดแบ่งเปอร์เซ็นต์ การลดให้แก่ร้านขายหนังสือตามที่ตนพอใจ เพราะถือว่าเป็นผู้รู้จักสำนักพิมพ์ ในกรุงเทพฯ และรู้จักร้านขายหนังสือในต่างจังหวัด ระบบการส่งหนังสือผ่าน

บริษัทรวมห่อนี้ทำให้สำนักพิมพ์ผู้ผลิตหนังสือและร้านขายหนังสือต้องแบ่งผลประโยชน์ให้แก่บริษัทรวมห่อ และทำให้เกิดการขาดแคลนหนังสือในบางแห่ง เพราะจะขึ้นอยู่กับบริษัทรวมห่อว่าจะยอมหรือไม่ยอมส่งหนังสือไป

ดังนั้นหนังสือจะขายได้มากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของบริษัทรวมห่อซึ่งทำหน้าที่เป็นคนกลาง ทำให้สำนักพิมพ์ใหญ่ ๆ พยายามจัดสร้างระบบการจัดจำหน่ายของตนเอง เพื่อจะขยายการขายให้มากขึ้น อันหมายถึงผลกำไรที่จะทวีคูณ

ผู้ผลิตรายย่อยซึ่งไม่มีอำนาจต่อรอง หรือไม่รู้จัก ไม่ได้ติดต่อผู้ส่งต่างจังหวัดโดยตรงยังคงใช้ระบบแบบนี้อยู่ หรือมีฉะนั้นก็หันไปพึ่งระบบที่สำนักพิมพ์ใหญ่ ๆ เป็นตัวแทนจัดจำหน่าย ซึ่งที่จริงแล้ว บริษัทที่เป็นตัวแทนจัดจำหน่ายใหญ่ ๆ ก็คือผู้ที่มีหน้าที่เป็นตัวกลางแทนบริษัทรวมห่อเท่านั้นเอง

๒. ระบบมีร้านขายส่ง หรือเอเยนต์ในต่างจังหวัด ระบบนี้พัฒนามาจากระบบแรก สำนักพิมพ์ผู้ผลิตหนังสือรายใหญ่เมื่อรู้จักและสามารถติดต่อกับร้านขายหนังสือต่างจังหวัดได้โดยตรงก็ถือว่าร้านที่ติดต่อสม่ำเสมอเป็นเอเยนต์หรือร้านขายส่งประจำของบริษัทสำนักพิมพ์ สำนักพิมพ์ที่ใช้ระบบนี้มีหลายแห่งเช่น องค์การค้าของคุรุสภา สำนักพิมพ์บรรณกิจ ฯลฯ

องค์การค้าของคุรุสภามีร้านศึกษาภัณฑ์เป็นสำนักงานใหญ่ และร้านจำหน่ายตั้งอยู่ที่อาคาร ๙ ถนนราชดำเนินกลาง กรุงเทพฯ และร้านจำหน่ายสาขาอื่น ๆ อีก คือ ร้านลูกเสือ ตั้งอยู่ที่อาคาร ศาลาวิชราวุธ ถนนพระราม ๑ บริเวณสนามกีฬาแห่งชาติ ร้านดารารักษ์ ตั้งอยู่ที่อาคารหน้าท้องฟ้าจำลอง ถนนสุขุมวิท ร้านศึกษาภัณฑ์พานิช (สาขาลาดพร้าว) ตั้งอยู่ที่หน้าโรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว และร้านศึกษาภัณฑ์ราชบริพาร ตั้งอยู่ที่ถนนราชบริพาร

นอกจากนี้แล้วองค์การค้าของคุรุสภายังมีร้านขายส่งในต่างจังหวัดทุกจังหวัด ยกเว้นจังหวัดแม่ฮ่องสอน รวม ๑๔๕ แห่ง จังหวัดใหญ่บางจังหวัดมีถึง ๘ แห่ง เช่น สงขลา ขอนแก่น ในกรุงเทพฯ มี ๓ แห่ง แต่เรียกว่า ร้านค้าช่วงร้านขายส่งหรือร้านค้าช่วงดังกล่าวนี้ ต้องสมัครเป็นผู้ขายส่งหรือผู้ค้าช่วง องค์การค้าของคุรุสภาจะให้สิทธิในการรับของจากองค์การค้าไปจำหน่ายมากกว่าร้านค้านั้น เช่น องค์การค้าให้ส่วนลดร้านทั่ว ๆ ไป ๒๐% ร้านค้าช่วงและร้านขายส่งจะได้มากกว่า ร้านขายส่งและร้านค้าช่วงขององค์การค้าจะมีตราองค์การค้าติดที่ร้านทุกแห่งเป็นที่สังเกต

ทุกครั้งที่มีการสั่งซื้อ* (รวมทั้งหนังสือ) ขององค์การค้าออกใหม่ องค์การค้าของคุรุสภา จะพิมพ์รายการทั้งหมดส่งไปให้ร้านขายส่งและร้านค้าช่วงเพื่อส่งร้านขายส่งและร้านค้าช่วงขององค์การค้า สั่งซื้อหนังสือแบบเรียนบังคับใช้เป็นสินค้าอันดับหนึ่ง ส่วนหนังสืออย่างอื่นเป็นอันดับรอง หนังสือเด็กนั้นมีการสั่งซื้อน้อยโดยอ้างว่า ขายไม่ดี ดังนั้นองค์การค้าจะขอร้องให้ร้านขายส่งรับหนังสือเด็กไปจำหน่ายด้วย

สำนักพิมพ์เอกชนที่ใช้ระบบส่งหนังสือแบบมีเอเยนต์อยู่ต่างจังหวัดแห่งหนึ่งคือ สำนักพิมพ์บรรณกิจ ซึ่งสำนักงานใหญ่อยู่ที่ถนนนครสวรรค์ ผ่านฟ้า กรุงเทพฯ มีสาขาอยู่ที่สยามสแควร์ซอย ๒ สำนักพิมพ์บรรณกิจมีร้านขายหนังสือในต่างจังหวัดเป็นเอเยนต์อยู่ทุกจังหวัด ร้านค้าใหญ่บางจังหวัดเช่นร้านสุริวงศ์ที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นตัวแทนของสำนักพิมพ์บรรณกิจให้จังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ ปัจจุบันสำนักพิมพ์บรรณกิจมีเอเยนต์อยู่ ๑๓๓ แห่ง สำหรับในกรุงเทพฯ ร้านขายหนังสือทุกร้านสั่งซื้อหนังสือได้โดยตรงจากสำนักงานใหญ่

* สินค้าขององค์การค้าของคุรุสภานอกจากหนังสือแล้ว มีแบบพิมพ์ต่าง ๆ เครื่องแบบนักเรียน เครื่องแบบต่าง ๆ เครื่องเขียน ฯลฯ

เมื่อมีหนังสือของสำนักพิมพ์บรรณกิจออกใหม่ สำนักพิมพ์จะส่งหนังสือที่
ออกใหม่ทุกประเภทไปยังเอเยนต์ประจำในต่างจังหวัด จำนวนเล่มของหนังสือที่
ส่งจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับยอดการขายที่แล้วมาของร้านแต่ละแห่ง หนังสือที่
ส่งไปนั้นนอกจากจะมีการให้เครดิตแก่เอเยนต์ประจำเป็นเวลา ๓ เดือน จะให้
ส่วนลดระหว่าง ๒๐-๓๐% พร้อมทั้งรับคืนถ้าขายไม่หมด

นอกจากนี้แล้วสำนักพิมพ์บรรณกิจจะส่งหนังสือที่ออกใหม่ไปยังหนังสือ
พิมพ์ นิตยสาร ที่มีคอลัมน์แนะนำหนังสือเพื่อการประชาสัมพันธ์ และมีคอลัมน์
เป็นประจำในนิตยสารฟ้าเมืองไทย และวารสารสมาคมห้องสมุด ส่วนรายชื่อ
หนังสือที่ออกใหม่ สำนักพิมพ์จะส่งไปยังสถานศึกษา และห้องสมุดทุกประเภท
และถ้าสถานศึกษาหรือหน่วยงานต้องการรับหนังสือไปจำหน่ายในโอกาสพิเศษ
ทางร้านก็จะให้ความร่วมมือ และให้ส่วนลดเช่นเดียวกับร้านค้า

๓. ระบบมีผู้แทนออกไปติดต่อต่างจังหวัด ผู้แทนจากสำนักพิมพ์มี
๒ ลักษณะคือ ผู้แทนที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนขาย (Saleman) และผู้แทนที่ทำหน้าที่
แนะนำการใช้หนังสือ และหาข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หนังสือ (Promoter) ผู้แทน
ประเภทหลังนี้เป็นพนักงานของสำนักพิมพ์โดยตรง เช่น สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
ดำเนินการอยู่ สำนักงานใหญ่ของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช อยู่ที่ถนนไมตรีจิต
กรุงเทพฯ มีสาขาหนึ่งแห่งอยู่ที่ตรงข้ามสนามกีฬาแห่งชาติ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา-
พานิช มีผู้แทนประจำภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
และกรุงเทพฯ ผู้แทนเหล่านี้จะทำหน้าที่เสมือนเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการไป
แนะนำหนังสือทุกประเภทของสำนักพิมพ์แก่ร้านค้า สถานศึกษา หน่วยงานราชการ
พร้อมทั้งศึกษาหาข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้หนังสือเสนอสำนักงานใหญ่
ผู้แทนเหล่านี้ไม่มีหน้าที่ขายหนังสือ

นอกจากนี้แล้วสำนักพิมพ์จะพิมพ์รายชื่อสิ่งพิมพ์ของสำนักพิมพ์ส่งไปยังสถานศึกษาและผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาเสมอ ถ้าผู้ที่ได้รับรายชื่อหนังสือมีข้อสงสัยก็จะถามผู้แทนของสำนักพิมพ์ที่ไปเยี่ยม ส่วนระบบการขายที่มีตัวแทนขายออกไปติดต่อ ซึ่งสำนักพิมพ์หลายแห่งนิยมทำอยู่ ตัวแทนขายบางคนอาจจะไม่ใช่พนักงานของสำนักพิมพ์โดยตรง เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนขายให้โดยได้รายได้จากเปอร์เซ็นต์ของยอดจำหน่ายตามที่สำนักพิมพ์กำหนด

เป็นที่น่าสังเกตว่าระบบการขายโดยมีผู้แทนทั้งสองลักษณะดังกล่าวข้างต้น เป็นระบบที่สำนักพิมพ์ซึ่งผลิตแบบเรียนเป็นส่วนใหญ่ใช้อยู่ การขายหรือจัดจำหน่ายหนังสือสำหรับเด็กเป็นเพียงส่วนประกอบของระบบการจัดจำหน่ายหนังสือแบบเรียนนั่นเอง

๔. ระบบการขายส่วนกลางแห่งเดียว ระบบนี้เป็นระบบที่สำนักพิมพ์ไม่สามารถดำเนินการตามระบบทั้งสามที่กล่าวมาข้างต้น ร้านขายหนังสือต้องสั่งหนังสือที่ตนต้องการมายังสำนักพิมพ์ผู้ผลิตหนังสือนั้นโดยตรง โดยดูสถานที่ติดต่อสำนักพิมพ์จากในหนังสือ หรือดูตามโฆษณาต่าง ๆ วิธีนี้ทำให้หนังสือไม่ค่อยแพร่หลายไปตามท้องที่ต่าง ๆ เช่น ระบบทั้งสามแบบดังกล่าวข้างต้น

เมื่อดูจากระบบการจัดจำหน่ายแล้ว จะเห็นได้ว่า หนังสือสำหรับเด็กจะแพร่หลายไปถึงผู้อ่านทั่วถึงหรือไม่ขึ้นอยู่กับระบบจัดจำหน่ายเป็นตัวการสำคัญ ถ้าหนังสือเผยแพร่ทั่วถึง ผู้อ่านก็จะซื้อมาก เพราะการซื้อหนังสือผู้ซื้อส่วนมากจะซื้อเพราะได้เห็นตัวจริงของหนังสือ นอกนั้นเป็นการซื้อเพราะแรงจูงใจอย่างอื่น เช่น อ่านพบตามคอลัมน์แนะนำหนังสือตามหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ฯลฯ ถ้าหนังสือขายได้มาก ผู้ผลิตก็จะผลิตมาก เมื่อผลิตมากราคาก็ถูกลง เพราะต้นทุนลดลง หนังสือราคาถูกลงก็จะขายได้มาก เพราะโอกาสที่จะมีผู้ซื้อเพิ่มขึ้นเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่

ปัจจุบันหนังสือสำหรับเด็กราคาตั้งแต่ ๑-๖๐ บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาด รูปเล่ม ภาพประกอบ ราคาหนังสือโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ ๑๐-๑๕ บาท ขนาดหนังสือสำหรับเด็กที่สำนักพิมพ์นิยมจัดทำมากที่สุดคือ ๑๙ x ๒๖ ซม. และ ๑๓ x ๑๙ ซม. เพราะเป็นขนาดที่ใช้กระดาษแล้วไม่เหลือเศษ รวมทั้งขนาด ๑๒ x ๑๘ ซม. และขนาด ๑๕ x ๒๒ ซม. ขณะนี้ยังมีแนวโน้มของการผลิตหนังสือเล่มเล็กขนาด ๑๑ x ๑๔.๕ ซม. หนาประมาณ ๑ หน้ายก ราคาปก ๕ บาท ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในกลุ่มเด็กอายุ ๖-๙ ขวบ คือ หนังสือชุดนิทานการ์ตูนสำหรับเด็ก และหนังสือชุดเด็กฉลาด ขนาด ๑๔ x ๑๐.๕ ซม. ราคาเล่มละ ๑๐ บาท ของสำนักพิมพ์เม็ดทราย

ง. การจัดประกวด

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีการจัดประกวดวรรณกรรมดีเด่นประเภทต่าง ๆ อยู่ตลอดมา ทั้งที่เป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กและสำหรับผู้ใหญ่ ในส่วนที่เป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น มีการให้รางวัลแก่ผู้เขียนเรื่อง ผู้เขียนภาพ และผู้จัดพิมพ์ ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้หนังสือเด็กของไทยมีคุณภาพดีขึ้นทั้งในด้านเนื้อหา ภาพประกอบ และการจัดพิมพ์

หน่วยงานที่จัดประกวดวรรณกรรมสำหรับเด็ก ได้แก่

๑. กระทรวงศึกษาธิการ

๑.๑ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการประกวดแบบเรียนเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๔ เพื่อสนับสนุนการผลิตแบบเรียนทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ เช่น เรื่อง *นกกระสาบช่วยกัน* โดยเจือ สตะเวทิน เป็นหนังสือแบบเรียนเล่มหนึ่งในหลาย ๆ เล่ม ที่ได้รับรางวัลนี้ เมื่อพ.ศ. ๒๔๙๕

๑.๒ คณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม ของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ

- จัดประกวดหนังสือดีสำหรับประชาชน และหนังสือดีสำหรับเด็กและวัยรุ่น ในปีพ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๐๗ หนังสือสำหรับเด็ก และวัยรุ่น ที่ได้รับรางวัล ได้แก่ มารยาทงาม โดยผกาดี อุตตโมทย์ ศรีธัญชัย โดย ม.ล.มณีรัตน์ บุณนาค ฯลฯ

- จัดประกวดต้นฉบับหนังสือสาขา นวนิยาย และวิทยาศาสตร์ ต้นฉบับที่ชนะการประกวด คือ เรื่อง โลกกว้าง โดย น.ฉ.น. และ สิ่งที่มีชีวิตในทะเล โดย สิริินทร์ ช่างโชติ

๑.๓ คณะกรรมการพัฒนาหนังสือ ซึ่งเป็นคณะกรรมการหนึ่งของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติจัดให้มีการประกวดหนังสือประจำปี เนื่องในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาหนังสือของไทยให้เจริญก้าวหน้าและแพร่หลาย เริ่มเป็นครั้งแรกในปีพ.ศ. ๒๕๑๕ อันเป็นปีหนังสือสากล แบ่งประเภทของหนังสือ ออกเป็น ๔ ประเภทคือ สารคดี หนังสือสำหรับเด็ก นวนิยาย และกวีนิพนธ์ และหนังสือประเภทสวยงาม หนังสือสำหรับเด็กยังแบ่งออกอีกเป็น ๔ กลุ่มคือ หนังสือสำหรับเด็กเริ่มหัดอ่าน (อายุ ๓-๕ ขวบ) หนังสือสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษา (อายุ ๖-๑๑ ขวบ) หนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น - บันเทิงคดี สารคดี และคำประพันธ์ (อายุ ๑๒-๑๔ ขวบ) และหนังสือการ์ตูนสำหรับเด็ก หนังสือสำหรับเด็กที่ชนะการประกวด ปีแรกพ.ศ. ๒๕๑๕ ไม่มีหนังสือที่ได้รับรางวัลดีเด่น มีได้รับรางวัลชมเชย ๒ เรื่องคือ อ่านกับอึดผจญภัย โดยเบญจา แสงมลิ และตุ๊กแกผู้อำภพ โดยเจตฉาย เขมวิชานุรัตน์ รางวัลที่มอบให้คือโล่ให้ประกาศเกียรติคุณ

๑.๔ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้มีการประกวดการเขียนนวนิยายสำหรับเยาวชน มีเนื้อหาสาระเป็นแนวทางปฏิบัติ และแนวความรู้สึกนึกคิดที่ดีแก่เยาวชน โดยให้สอดคล้องกับแนว

วัฒนธรรมแห่งชาติ เริ่มมีการประกวดครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นการประกวดหนังสือนวนิยายสำหรับเยาวชน แต่ไม่มีเรื่องใดได้รับรางวัลที่ ๑ ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ จัดให้มีการประกวดนวนิยาย ๒ ประเภท คือ ประเภทที่ ๑ อายุ ๖-๑๑ ปี และประเภทที่ ๒ อายุ ๑๒-๑๕ ปี ผลของการประกวดประเภทที่ ๑ รางวัลที่ ๑ ได้แก่เรื่อง *อนตองผู้* โดย ประสิทธิ์ เครือสิงห์ ประเภทที่ ๒ รางวัลที่ ๑ ได้แก่เรื่อง *ปอเนาะที่รัก* โดย ณรงค์ฤทธิ์ ศักดาณรงค์

๑.๕ คณะกรรมการอำนวยการจัดสร้างสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนี ร่วมด้วย คณะอนุกรรมการหาทุนสำหรับสร้างสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ฯ ได้จัดประกวดหนังสือสำหรับเด็กระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ผลการประกวดมีดังนี้ หนังสือส่งเสริมการอ่านระดับประถมศึกษา

หัวข้อเรื่อง “การส่งเสริมให้รักต้นไม้” ได้แก่

หุ่นน้อยในป่าใหญ่ โดย สมพงษ์ พลະสุรย์ ภาพโดย ชำรงค์ศักดิ์ ชำรงเลิศฤทธิ์

เจ้าหญิงประหลาด โดย สุนทร นิคมรัตน์ ภาพโดย ประมวล โภคสวัสดิ์
พรุ้งนักร้องสี่เขี้ยว โดย เขษม จันทรชนะ ภาพโดย ผู้แต่ง

หัวข้อเรื่อง “การละเล่นพื้นเมือง” ได้แก่

เล่นอะไรกันดี โดย สมพร ผลากรกุล ภาพโดย อิทธิชัย เมธาคุณวุฒิ

หัวข้อเรื่อง “การต่อต้านสิ่งเสพติด”

ไม่มีสำนวนใดได้รับรางวัล

หนังสือส่งเสริมการอ่านระดับมัธยมศึกษา

หัวข้อเรื่อง “การต่อต้านสิ่งเสพติด” ได้แก่

เด็กชาวสวน โดย สุดใจ ฉายศรี ภาพโดย เติรียม ชาชุมพร

๒. สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
จัดให้มีการประกวดหนังสือสำหรับเด็ก ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ โดยคัดเลือกจากหนังสือ
ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ หนังสือที่ได้รับรางวัล ได้แก่

ครอบครัวเรามีความสุข โดย กรรณิการ์ สัจกุล

มือของฉัน และปลาโลกย์ข้างแสนรู้ โดย ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และ
เกหลง พานิช

ฝันดี โดย ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

หนังสือชุดกระเช้าดอกไม้ โดย ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

สมเด็จพระเจ้าตากสิน โดย พระยาปริยัติธรรมธาดา

๓. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด จัดให้มีการประกวดแต่งหนังสือสำหรับเด็ก
เยาวชนชิงรางวัล บัวหลวง เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ เพื่อสนับสนุนให้เยาวชนไทย
มีหนังสืออ่านนอกเวลาเรียน เพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ แบ่งการประกวด
ออกเป็น ประเภทประถมศึกษา และประเภทมัธยมศึกษา มีรางวัลเป็นเงินสด
ประเภทละ ๑๐,๐๐๐ บาท ในปีแรก พ.ศ. ๒๕๑๗ ไม่มีสำนวนใดควรแก่รางวัล
ที่ ๑ เรื่องที่ชนะการประกวดครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้แก่เรื่องเกิดเป็นหมอ
โดย นายแพทย์วรวิทย์ วิศิษฐ์กุลการ (ระดับมัธยมศึกษา) และเรื่อง ชีวิตวัยเรียน
ของหลวงสุมนนัยประดิษฐ์ (ประดิษฐ์สุมน) หอดนักกีฬา โดย เอนก นาวิกมูล
(ระดับประถมศึกษา)

๔. ธนาคารกสิกรไทย ร่วมกับ กระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีการประกวด
หนังสือการ์ตูนสำหรับเด็ก ในปีพ.ศ. ๒๕๒๔ เพื่อส่งเสริมให้เด็กไทยได้มีพัฒนา
จริยธรรมโดยใช้การ์ตูนเป็นสื่อในการชักจูงใจ ให้บังเกิดความเพลิดเพลินพร้อมทั้ง
โน้มนำ ให้เป็นผูที่มีคุณธรรมและมีความประพฤติดีงาม เรื่องที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ
คือ เปลือกหอยกับความสุข ภาพโดย สุธีรา สาธิตภัทร เรื่องโดย มานิต ประภา-
ษานนท์ ได้รับรางวัลเงินสดจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท

๕. สมาคมพัฒนาการอ่านของเด็ก ด้วยการสนับสนุนจากธนาคาร
กสิกรไทย จัดประกวดต้นฉบับหนังสือภาพสำหรับเด็ก อายุ ๓-๖ หรือ ๗-๑๑
ปี ประเภทสาระบันเทิง ที่มีเนื้อหาด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความขยัน
ซื่อสัตย์ ประหยัด มีวินัย และคุณธรรม เพื่อส่งเสริมพัฒนาจริยธรรมของเด็กไทย
เรื่องที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ คือ *ธรรมชาติคือครู* เรื่องและภาพโดย วาณิช จรุง-
กิจอนันต์ ซึ่งได้รับรางวัลเงินสดจำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท

จ. แหล่งการสอนวิชาเกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็ก

ได้มีการบรรจุวิชาเกี่ยวกับประวัติหนังสือสำหรับเด็ก วรรณกรรม
สำหรับเด็กและเยาวชน ตลอดจนวิธีการคัดเลือกการประเมินวิเคราะห์คุณค่าหนังสือ
เด็ก พร้อมทั้งทฤษฎีและการฝึกหัดในการเขียน และจัดทำหนังสือเด็ก ฯลฯ
ไว้ในหลักสูตรทั้งระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ในสถาบันการศึกษาทุกแห่ง
ในประเทศไทย ที่ผลิตผู้ที่จะออกไปประกอบอาชีพครู และบรรณารักษ์ หลักสูตร
ดังกล่าวของบางสถาบัน เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการจัดสอนวิชา
ดังกล่าวมาเป็นเวลานานกว่า ๒๐ ปีแล้ว รายละเอียดต่าง ๆ ของวิชาเกี่ยวกับ
หนังสือเด็กมีดังนี้คือ

๑. ระดับปริญญาตรี

สถาบัน	ชื่อหลักสูตร	รายวิชา	แนวตั้งแปล รายวิชา	หน่วย	ข้อกำหนด
จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย คณะอักษร ศาสตร์	ปริญญาอักษร- ศาสตร์บัณฑิต บรรณารักษศาสตร์	๑๑๘,๒๔๒ วรรณกรรม สำหรับเด็ก วัยรุ่น	ศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็ก และวัยรุ่น การเลือกและการใช้ ประโยชน์จากหนังสือและ สิ่งพิมพ์ คุณสมบัติที่จำเป็น สำหรับผู้แต่งและผู้เขียนภาพประ กอบหนังสือสำหรับเด็ก	๒	เป็นวิชาบังคับ ของนิสิตวิชา เอก โท ห้องสมุดโรง เรียน เป็นวิชาเลือก ของนิสิต วิชาเอกอื่น ๆ
ภาควิชา บรรณารักษ- ศาสตร์	ปริญญาอักษรศาสตร์ บัณฑิต	๔๓๑, ๒๔๒	ศึกษาหนังสืออ่านต่าง ๆ ของ เด็กนักเรียนระดับอนุบาล ประถม และมัธยม ให้รู้จัก คุ้นเคยกับหนังสือประเภท ต่าง ๆ รู้จักเลือกและนำมา ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการ สอนวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร	๒	เป็นวิชาบังคับ ของนิสิตวิชา เอก โท ห้องสมุดโรง เรียน เป็นวิชาเลือก ของนิสิต วิชาเอกอื่น ๆ

มหาวิทยาลัย ขอนแก่น คณะมนุษย ศาสตร์และ สังคมศาสตร์ ภาควิชา บรรณ รักษาสตรี	ปริญญาศิลป ศาสตรบัณฑิต สาขาบรรณ รักษาสตรี	๒๕๑, ๒๕๑ วรรณกรรม สำหรับเด็ก	ศึกษาความสนใจในการอ่าน ของเยาวชนวัยต่างๆ ประวัติความเป็นมาของ วรรณกรรมสำหรับเด็กเยาวชน ไทยและต่างประเทศ วรรณ- กรรมประเภทต่าง ๆ ตลอดจน งานวิจัยส่งเสริมปรับปรุงการ อ่านของเยาวชน กิจกรรม พิเศษสำหรับเด็กเยาวชนใน ห้องสมุด	๓	เป็นวิชาบังคับ ของวิชาแกน
มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ คณะมนุษย ศาสตร์ ภาควิชา บรรณารักษ ศาสตร์	ปริญญาศิลปศาสตร บัณฑิต สาขา บรรณารักษศาสตร์	ม.บ.ร ๓๐๗ หนังสือสำ- หรับเด็ก และเยาวชน	ประเภทของหนังสือสำหรับเด็ก และเยาวชน ประวัติหนังสือ สำหรับเด็กและเยาวชน นัก เขียนและผู้เขียนภาพประกอบ การประเมินคุณค่าและการ เลือก คู่มือในการเลือก บริการส่งเสริมการอ่าน สำหรับเด็กและเยาวชน	๓	เป็นวิชาบังคับ เลือกของ วิชาเอก

มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ คณะศิลป ศาสตร์	ปรัชญาศิลปศาสตร์ บัณฑิต สาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์	ป. ๓๕๙ วรรณกรรม สำหรับเด็ก และเด็กวัยรุ่น	การศึกษาความสนใจในการ อ่านของเด็กเล็กจนถึงวัยรุ่น ประวัติความเป็นมาของ วรรณกรรมสำหรับเด็กและ เด็กวัยรุ่น วรรณกรรมประเภท ต่าง ๆ หลักในการเลือกและคู่มือ ประกอบการเลือก ผลงานของ ผู้แต่งและนักวาดภาพประกอบ วิธีส่งเสริมและแนะนำการ อ่าน องค์การและสถาบันที่มี ส่วนส่งเสริมในการผลิต วรรณกรรมประเภทนี้ ศึกษาทฤษฎีเบื้องต้นและฝึก การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก ในด้านเนื้อเรื่อง จำนวน ภาษา ตัวอักษร การจัดทำภาพประ กอบรูปเล่ม และการออกแบบปก	๓	เป็นวิชาเลือก
		ป. ๔๘๙ การจัดทำ หนังสือสำ หรับเด็ก		๓	เป็นวิชาเลือก

มหาวิทยาลัย รามคำแหง คณะมนุษย ศาสตร์ ภาควิชา บรรณารักษ ศาสตร์	ปรัชญาศิลปศาสตร์ บัณฑิต สาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์	๓๘๑ วรรณ- กรรมสำ- หรับเด็ก และวัยรุ่น	ความสนใจและความต้องการ โดยทั่วไป ความสนใจการอ่าน ของงเด็กเล็กและเด็กวัยรุ่น ประวัติความเป็นมาของหนังสือ สำหรับเด็กและวัยรุ่นประเภท ของหนังสือ ประวัติของนัก เขียนและนักวาดภาพที่มีชื่อ เสียง หลักการเลือกหนังสือ สำหรับเด็กและวัยรุ่น และ คู่มือที่ใช้ในการเลือกหนังสือ ที่สำคัญและแหล่งผลิต	๓	เป็นวิชาเลือก ของผู้ที่เรียน เป็นวิชาเอก
มหาวิทยาลัย สงขลาลา นครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี คณะ มนุษยศาสตร์ และสังคม ศาสตร์ ภาควิ ชาบรรณารักษ ศาสตร์	ปรัชญาศิลปศาสตร์ บัณฑิต สาขา บรรณารักษศาสตร์	๔๒๑, ๔๒๕ วรรณ- กรรมสำ หรับยาว ชน	ความเป็นมาและลักษณะของ วรรณกรรมสำหรับเยาวชน ไทยและต่างประเทศ วรรณกรรมสำหรับเยาวชน ที่ควรรู้จัก การผลิตหนังสือ สำหรับเยาวชน ตลอดจน การส่งเสริม	๓	เป็นวิชาเลือก ของผู้ที่เรียน เป็นวิชาเอก และเป็นวิชาโท

กรมการฝึกหัดครู วิทยาลัยครู	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขา บรรณารักษศาสตร์	บรรณ ๓๕๑ วรรณ- กรรมลำ เต็กและ วัยรุ่น	เข้าใจความหมายของวรรณกรรมสำหรับเด็ก ให้รู้จักผู้แต่งและผู้ที่เกี่ยวข้องสนับสนุนให้พิมพ์ และให้สามารถแยกประเภทหนังสือเด็กตามวัยและความสนใจของเด็ก สามารถวิเคราะห์และวิจารณ์หนังสือเด็กประเภทต่างๆ ที่มีอยู่ในห้องสมุด สามารถรวบรวมวัสดุประกอบการอ่านหรือแนะนำหนังสือให้เด็กอ่านและสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้แก่เด็กได้	๓	เป็นนิสิตบังคับของผู้ที่เรียน เป็นวิชาเอก
		บรรณ ๔๔๑ การ ทำหนังสือ เด็ก	ให้รู้จักการทำหนังสือเด็ก เพื่อเพิ่มจำนวนและคุณภาพหนังสือเด็ก และสร้างนักเขียนหนังสือเด็ก	๒	เป็นวิชาเลือก

๒. ระดับปริญญาโท

			๒	เป็นวิชาเลือก
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชา บรรณารักษศาสตร์	ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์	๑๑๘, ๖๓๒ หนังสือและ บริการสำหรับเด็ก	ประวัติและพัฒนาการของหนังสือสำหรับเด็ก รวมทั้งนักประพันธ์และผู้วาดภาพประกอบที่มีชื่อเสียง การประเมินค่าและคัดเลือกวัสดุการอ่านของเด็ก โดยพิจารณาความสนใจ ความต้องการและความสามารถของเด็ก บริการต่าง ๆ ที่ห้องสมุดจัดขึ้นเพื่อเด็ก	๒ เป็นวิชาเลือก
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชา บรรณารักษศาสตร์	ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์	บรรณ ๖๒๐ การเล่านิทาน	ศึกษาหลักเกณฑ์และศิลปะในการเล่านิทาน การจัดเวลาสถานที่และวัสดุที่จะใช้ เทคนิคในการเสนอเรื่อง รวมทั้งหลักเกณฑ์ในการเลือกวรรณกรรมให้เหมาะสมกับผู้ฟังวัยต่าง ๆ	๒ เป็นวิชาเลือก

		บรรณ๒๒๑ การแนะ แนวการ อ่าน	ศึกษาจิตวิทยาการอ่าน และ แนวทางและวิธีการอ่าน สำหรับเด็กเล็กและเด็กวัยรุ่น	๒	เป็นวิชาเลือก
		บรรณ๒๔๕ วรรณ- กรรมสำ หรับเด็ก	ศึกษาประวัติความเป็นมาและ ประเภทวรรณกรรมสำหรับเด็ก เด็ก ให้เข้าใจถึงความสนใจ และความต้องการด้านวรรณ กรรมของเด็กวัยต่าง ๆ ทั้งเด็ก ไทยและเด็กต่างประเทศ ให้ ผู้เรียนสามารถเขียนและแปล หนังสือสำหรับเด็กได้ รวมทั้ง สามารถเลือกและจัดหาวรรณ กรรมดังกล่าว	๓	เป็นวิชาเลือก

ดังนั้น จึงเป็นที่แน่ใจ และเป็นความหวังได้ว่า บรรดาครู บรรณารักษ์
ปัจจุบัน และในอนาคต ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ และเป็นแรงผลักดัน
ที่สำคัญในการช่วยส่งเสริม ให้เด็กไทยรู้จักและรักการอ่านหนังสือเพิ่มมากขึ้น
รวมทั้งจะช่วยให้เห็นความสำคัญของหนังสือเด็ก ช่วยให้มีการจัดหา คัดเลือก
จัดทำหนังสือสำหรับเด็กในห้องสมุดประชาชนเพิ่มมากขึ้น และมีประสิทธิภาพ
ขึ้น

ก. การประชุมปฏิบัติการเขียนหนังสือสำหรับเด็ก

ด้วยความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความรู้ และทักษะ
แก่ผู้เขียนหนังสือเด็ก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้วย
การสนับสนุนจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
คณะกรรมการหนังสือแห่งชาติ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติ
ว่าด้วยการศึกษาสหประชาชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และสมาคมผู้จัดพิมพ์
และจัดจำหน่ายแห่งประเทศไทย จัดการประชุมปฏิบัติการเขียนหนังสือสำหรับเด็ก
ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๘ พฤษภาคม ๒๕๒๓ เพื่อให้เป็นบริการวิชาการด้านนี้แก่
บุคคลากรนักเขียนจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศ และนักเขียนจาก
สถาบันภาคเอกชน วัตถุประสงค์เฉพาะสำหรับการประชุมปฏิบัติการครั้งนี้คือ
เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นในการเขียนหนังสือสำหรับเด็ก และเพื่อให้ผู้
เข้าร่วมประชุมฝึกเขียนหนังสือสำหรับเด็ก ผลงานทั้งหมดที่สมาชิกผู้เข้าร่วม
ประชุมเขียนขึ้น สำนักพิมพ์ต่าง ๆ ได้แก่ ชมรมเด็ก สุริยบรรณ อนาคต รวมสาส์น
ปาณยา บรรณกิจ และไทยวัฒนาพานิช จะรับไปจัดพิมพ์ โดยแต่ละสำนักพิมพ์
จับฉลากกันในวันปิดประชุม คือวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ผู้เขียนจะได้ค่าเขียนเรื่อง
๔% (คณะกรรมการจัดการประชุมขอหักไว้เป็นทุนสำหรับการประชุมในครั้ง
ต่อไป ๒%) ผู้เขียนภาพประกอบได้ ๖%

นอกจากการประชุมปฏิบัติการของผู้เขียนหนังสือเด็กแล้วยังมีการจัดฝึกอบรมให้แก่เยาวชนไทย เพื่อส่งเสริมให้มีโอกาสแสดงความสามารถในการเขียนจัดทำหนังสือ รวมทั้งการวาดภาพประกอบ โดยกรมวิชาการร่วมกับสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ในปีพ.ศ. ๒๕๒๑ โดยจัดสัปดาห์เยาวชนนักเขียน เชิญวิทยากรมาบรรยาย ให้ความรู้ทางการเขียนและการวาดภาพแก่นักเรียนประถมชั้น ป.๕-๖ ที่เข้าร่วม รวมทั้งภาคปฏิบัติ ในการช่วยและจัดทำต้นฉบับ ซึ่งภายหลังกรมวิชาการได้จัดพิมพ์เผยแพร่

การประชุมปฏิบัติการเขียนหนังสือเด็กเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ในด้านแพร่กระจายความรู้ใหม่ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้แก่บรรดานักเขียนหนังสือเด็กทั้งเก่าและใหม่ เป็นโอกาสให้มีผลงานของนักเขียนใหม่ ๆ เกิดขึ้น การประชุมปฏิบัติงานดังกล่าวสมควรได้รับการสนับสนุนให้จัดทำเป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องกันไป

ข. พ่อแม่ ครู และบรรณารักษ์

บุคคลเหล่านี้มีบทบาทในด้านเตรียมความพร้อมในการอ่านของเด็ก เสริมสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก เสาะหาและแนะนำหนังสือเด็กที่ดีมีคุณค่าด้านต่าง ๆ แก่เด็ก

การอ่านเป็นส่วนหนึ่งของความงอกงามทุกด้านของเด็ก ความสามารถในการอ่านและพูดจะมีพัฒนาการไปพร้อม ๆ กัน เด็กหัดพูดก่อนแล้วจึงอ่าน ความสามารถทางภาษาที่ต่างกันของเด็กเป็นผลให้ความพร้อมที่จะอ่านของเด็กต่างกันด้วย การที่จะสอนให้เด็กอ่านก่อนที่จะมีความพร้อมทางร่างกาย สติปัญญา และอารมณ์นั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นการเสียเวลาเท่านั้น ยังอาจก่อให้เกิดปัญหาต่อการอ่านด้วย เช่น เด็กอาจเกิดความท้อถอย เกิดความเบื่อหน่ายต่อการอ่าน และท้ายที่สุดคือ ไม่ชอบการอ่าน และไม่ชอบหนังสือเลยก็เป็นได้

ดังนั้นเมื่อเด็กอยู่ในปฐมวัย ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ ๓-๖ ปี อันเป็นวัยก่อนเข้าเรียนนั้น อยู่ในระยะที่มีความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับเมื่ออยู่ในวัยทารกนั้นยังประทับอยู่ในความทรงจำและจะติดตัวไปจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จึงเป็นวัยที่เหมาะสมที่สุดที่จะได้รับการเตรียมความพร้อมในการอ่านและปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน สภาพแวดล้อมมีส่วนสำคัญยิ่งเริ่มตั้งแต่ที่บ้าน ถ้าพ่อแม่รักการอ่าน เด็กก็จะได้รับการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านไปด้วย พ่อแม่จึงควรมีเวลาให้เด็กและให้เด็กได้เริ่มประสบการณ์การอ่านหนังสืออย่างสนุกสนาน เพื่อให้เกิดความประทับใจมีความรู้สึกที่ดีต่อหนังสือ รักหนังสือและรักการอ่านตลอดไป หนังสือสำหรับเด็กเล็กในวัยก่อนเข้าเรียนจึงอาจมีลักษณะกึ่งหนังสือและกึ่งของเล่น เช่น เมื่อปีบจะมีเสียงร้องของสัตว์ หรือเป็นหนังสือที่ทำด้วยผ้าที่เด็กสามารถจะขยี้ขยำเล่นได้โดยไม่ฉีกขาด และสามารถนำไปซักรีดทำความสะอาดได้

เด็กที่ได้รับการเตรียมความพร้อมในการอ่านมาจากบ้านนั้น เมื่อเข้าโรงเรียนก็จะได้เปรียบเด็กอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับการเตรียมตัวมาก่อน และจะมีส่วนช่วยให้ครูจัดทำหน้าที่นำจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการอ่านให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นและช่วยให้พัฒนาการอ่านของเด็กไปเร็วและมีระดับสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป

การจัดกิจกรรมการเรียนและการสอนของครูจะมีส่วนช่วยให้เด็กรักอ่าน อ่านเพื่อการค้นคว้าอย่างกว้างขวางและสนุกสนานเพลิดเพลิน ถ้ากิจกรรมการอ่านมิใช่เรียนเพื่อท่องจำ และเมื่อสอนแบบเหมือนกับในหนังสือเรียน หรือเหมือนกับคำสอนของครูแล้ว ครูก็จะเป็นบุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลที่สุดต่อการเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านของเด็ก และท้ายที่สุด คือห้องสมุดจะเป็นชุมทรัพย์อันมีค่ามหาศาลของเด็ก โดยมีบรรณารักษ์เป็นผู้คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือและจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอ่านของเด็ก และในบางโอกาส ก็อาจจะช่วยแก้ไขปัญหาล้วนตัวบางประการของเด็กได้ เช่น การจัดบริการบรรณบำบัด* เป็นต้น

* การใช้หนังสือเป็นเครื่องช่วยบำบัดรักษา หรือชี้แนะในการแก้ไขพฤติกรรมสุขภาพจิตและการเจ็บป่วย

บทที่ ๕

บทสรุป

ในรอบช่วงทศวรรษ ปีพ.ศ. ๒๔๙๖-๒๕๐๖ นั้น จำนวนหนังสือเด็กมีผลิตในช่วง ๑๐ ปีนั้นมีประมาณ ๑๙๔ เล่ม^{๔๗} ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงระยะเวลาเมื่อ ๑๐ ปีที่ผ่านมาในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๒๖ แล้ว คาดคะเนได้ว่าจำนวนหนังสือเด็กที่ผลิตในช่วงระยะเวลาดังกล่าว มีมากกว่าถึงประมาณ ๙-๑๐ เท่า และมีมากกว่าเดิมทุกประเภท

ทั้งนี้เนื่องจากช่วงระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ขยายตัวและเติบโตในอัตราประมาณร้อยละ ๖ ต่อปี อันนับได้ว่าเป็นอัตราการเจริญเติบโตที่ดีพอควรเมื่อเปรียบเทียบกับบรรดาประเทศที่กำลังพัฒนาอื่น ๆ ในช่วงที่ได้รับผลกระทบด้วยวิกฤตการณ์น้ำมัน ระดับการศึกษาภาคบังคับของประชากรในช่วงดังกล่าวก็สูงขึ้น คือจากร้อยละ ๖๖.๙ ในปีพ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นร้อยละ ๗๐.๙ ในปีพ.ศ. ๒๕๒๓ จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือก็ลดลงจากร้อยละ ๒๕.๙ เป็นร้อยละ ๑๖.๙ ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา (พ.ศ. ๒๕๒๑) และมัธยมศึกษา (๒๕๒๔) ทำให้มีการจัดทำหนังสืออ่านประกอบการเรียนการสอน และส่งเสริมการอ่านของเด็กเพิ่มขึ้น ผู้ปกครองเริ่มเข้าใจ และสนใจซื้อหนังสือให้เด็กอ่านมากขึ้น ในช่วงปีพ.ศ. ๒๕๒๒ อันเป็นปีเด็กสากลนั้นได้มีหนังสือเด็กผลิตออกสู่ตลาดประมาณ ๒๐๐ กว่าเรื่อง ทั้งรัฐและเอกชนได้ร่วมมือกันสนับสนุน รณรงค์ โฆษณา กระตุ้นให้มีการผลิต และเพิ่มความสนใจส่งเสริมการอ่านหนังสือเด็กอย่างกว้างขวาง

หนังสือเด็กที่ผลิตออกมาในช่วงระยะนี้ เป็นหนังสือที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และค่อนข้างดี สีสวย ราคาย่อมเยา เนื่องจากเทคโนโลยีทางการพิมพ์ในประเทศไทยได้รุดหน้าเจริญมากขึ้น สามารถผลิตหนังสือที่มีทั้งคุณภาพและปริมาณเพิ่มขึ้น ทั้งตัวอักษรตัวพิมพ์ก็มีหลายแบบ หลายขนาด เทคนิคการจัดรูปเล่มมีศิลปะงดงาม รูปเล่มมีหลายขนาด และแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจของกลุ่มผู้อ่าน ภาพประกอบมีทั้งการเขียนรูปและภาพถ่ายที่ให้ความเป็นจริง สีสรรดงามเป็นพิเศษ รวมทั้งมีเนื้อหาของเรื่องที่ต่าง ๆ นานา หลายประเภท หลายรส ฯลฯ

เมื่อพิจารณาปัจจัย ที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาหนังสือเด็ก และแนวโน้มของหนังสือเด็กในช่วงทศวรรษที่แล้ว อาจจะกล่าวได้ว่าอนาคตของหนังสือเด็กในประเทศไทยคงจะรุ่งเรือง และก้าวหน้าเป็นอย่างยิ่ง เด็กไทยคงจะโชคดีและมีโอกาสที่ดีที่จะได้อ่านและเลือกหาหนังสือได้หลายประเภท หลายแบบอย่างอันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของเด็กไทย อย่างไรก็ตามแนวทางของการผลิตหนังสือเด็ก ควรได้รับการปรับปรุงให้พัฒนาได้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปคือ

๑. การเพิ่มจำนวนการผลิต และระบบจัดจำหน่าย ควรได้รับการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพ และแพร่หลายในต่างจังหวัดอย่างทั่วถึง เพื่อเด็กในชนบทจะได้มีโอกาสได้อ่านหนังสือได้กว้างขวางขึ้น เพราะปัจจุบันพบว่า หนังสือเด็กมีแพร่หลายอยู่ในเฉพาะกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นแหล่งผลิต และในหัวเมืองใหญ่ ๆ ไม่กี่เมือง ทั้งนี้เป็นเพราะจำนวนการพิมพ์แต่ละครั้งน้อย เนื่องจากผู้ผลิตคิดว่าตลาดหนังสือเด็กแคบ จำนวนพิมพ์แต่ละครั้งของแหล่งผลิตเอกชนจะประมาณ ๓,๐๐๐ เล่ม ซึ่งทำให้ต้นทุนสูง และจะขายได้เฉพาะในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ ๆ เท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนเด็กช่วงอายุ ๗-๑๓ ปี ในปีพ.ศ. ๒๕๒๓ จะมีกลุ่มเด็กประมาณ ๗ ล้านคน ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการแล้ว โอกาสในการขยายตลาดยังมีอยู่กว้างขวาง ดังนั้นสามารถปรับปรุงเพิ่มจำนวนการผลิต

และการจัดจำหน่ายให้แพร่หลายก็อาจจะทำให้เพิ่มโอกาสในการซื้อขายไปได้กว้างขวาง ดังได้กล่าวแล้วว่า หนังสือที่ผลิตโดยสำนักพิมพ์เอกชนนั้น คุณภาพดี สีสวย น่าอ่าน ถ้าผู้ซื้อได้มีโอกาสเห็นวางจำหน่ายให้เลือกเปิดดูชม โอกาสในการซื้อขายก็จะสูงขึ้น เมื่อเพิ่มจำนวนการขายได้สูงก็อาจจะช่วยให้ราคาหนังสือเด็กถูกลงไปกว่าปัจจุบันเป็นแน่

ปัญหาเกี่ยวกับจำนวนหนังสือเด็กที่ผลิตน้อยนี้ แม้แต่หนังสืออ่านประกอบหรือหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ผลิตโดยกรมวิชาการก็เช่นกัน ยอดการพิมพ์แต่ละครั้งของหนังสือกรมวิชาการสำหรับเด็กประถมจะอยู่ในช่วง ๑๐,๐๐๐ - ๔๓,๐๐๐ เล่ม เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนประถมในแต่ละชั้นเรียน แต่ละปีโดยเฉลี่ยแล้วจะมีประมาณ ๕ แสนคน โรงเรียนประถมที่กรมวิชาการจัดส่งหนังสืออ่านเพิ่มเติมให้ทั่วประเทศจะมีประมาณ ๓๒,๐๐๐ โรง จากผลการประเมินการเผยแพร่และติดตามการส่งหนังสือของกรมวิชาการในช่วงปีพ.ศ. ๒๕๑๘ - ๒๕๒๐ ปรากฏว่า เกือบครึ่งหนึ่งของโรงเรียนดังกล่าวได้รับหนังสือไม่ครบ โรงเรียนในภาคกลางได้รับแจกมากที่สุด ในขณะที่ภาคใต้ได้รับน้อยที่สุด และถึงแม้ว่าการคมนาคมทางรถยนต์จะมีไปถึงโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม แต่การรับส่งพัสดุต่าง ๆ ทางไปรษณีย์ยังไม่แพร่หลายไปถึงตัวโรงเรียน กรมวิชาการจึงส่งหนังสือไปยังจังหวัดหรืออำเภอ และอัตราสูญหายของหนังสือก็สูง^{๔๔}

การพิมพ์จำนวนน้อยและระบบจัดส่งดังกล่าว เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กต่างจังหวัดส่วนใหญ่ขาดแคลนหนังสืออ่านและหนังสือเรียน

นอกจากการเพิ่มจำนวนพิมพ์แล้ว หนังสือเด็กควรได้รับการตรวจสอบให้แจ้ง สถานที่พิมพ์ กำหนดราคา ปริมาณการพิมพ์ และเวลาพิมพ์ ให้ครบถ้วนถูกต้องตามพระราชบัญญัติการพิมพ์

๒. ปริมาณหนังสือเด็กทุก ๆ ประเภท ควรจะได้รับการส่งเสริมให้มากที่สุด ยิ่งมากยิ่งดี เพราะเด็กจะได้มีโอกาสอ่าน โอกาสเลือกอ่านมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันหนังสือเด็กบางประเภทบางหมวดยังขาดแคลน ควรจะส่งเสริมเป็นกรณีเร่งด่วน ได้แก่

หมวดบทกลอนสำหรับเด็ก เป็นหมวดที่ควรส่งเสริมเพื่อสร้างรสนิยมที่ดีทางภาษา แนะนำให้เด็ก ๆ ได้รู้จักและซาบซึ้งในบทกลอน อันจะเป็นการนำเด็กไปสู่การอ่านวรรณคดีต่าง ๆ เมื่อเด็กเติบโตขึ้นและสามารถอ่านหนังสือคล่องขึ้น บทกลอนสำหรับเด็กนั้นถ้าไม่คิดแต่งขึ้นใหม่ หรือนำผลงานของนักเรียนมาจัดพิมพ์เผยแพร่แล้ว ยังอาจทำได้ด้วยการนำบทกลอนเก่า ๆ ของไทย เช่น บทกลอนกล่อมเด็ก ที่สมเด็จพระยาตากษานักปราชญ์โปรดให้รวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓ และ ๒๔๖๔ มาคัดเลือกจัดพิมพ์ออกมาแนะนำให้เด็ก ๆ ได้รู้จักและร้องเล่น เพิ่มภาพประกอบให้สวยงามน่าสนใจขึ้น เช่น ที่สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ได้จัดทำขึ้นและโครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย กระทรวงศึกษาธิการ ได้นำมาพิมพ์ใหม่ แต่หนังสือนี้ไม่แพร่หลายในหมู่เด็ก เนื่องจากเป็นหนังสือที่ทำขึ้นเพื่อแจกจ่ายไปตามหน่วยงานต่าง ๆ ไม่มีการวางจำหน่ายในตลาดหนังสือทั่ว ๆ ไปที่เด็ก ๆ และผู้ปกครองจะซื้อมาอ่านได้

หมวดเรื่องชาขัน การที่มีหนังสือในหมวดนี้น้อย ไม่ได้หมายความว่าเด็กไทยไม่มีอารมณ์ขันและไม่ชอบอ่านเรื่องชาขัน เด็กไทยหรือเด็กต่างประเทศทั่วโลก ล้วนอยู่ในวัยที่มีอารมณ์ขันเกิดขึ้นง่ายมาก เรื่องชาขันของไทยมีผู้จัดทำออกมามากมาย แต่ออกมาในรูปของการ์ตูนตลก ซึ่งเนื้อหาสาระ ภาษา และภาพที่จัดทำออกมาเน้นหนักไปในด้านความตลกแบบหยาบโลน และไม่เหมาะกับเด็ก สำนักพิมพ์ควรหันมาผลิตหนังสือที่เป็นเรื่องชาขันที่มีเนื้อหาสาระ และภาษาที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อเด็ก อาจเริ่มด้วยเรื่องขบขันไร้สาระ เช่น บทปลอบเด็ก และบทเห่เด็กที่มีเสียงของคำตลกขบขันโดยไม่มีความหมายอะไร แล้วเพิ่มภาพประกอบเพื่อให้น่าสนใจและให้จินตนาการใหม่ ๆ แก่เด็ก

หมวดชีวประวัติและประวัติศาสตร์ แม้เนื้อหาสาระของหมวดนี้จะค่อนข้างยากสำหรับเด็กเล็ก แต่ก็ควรจะได้จัดทำขึ้นมาบ้างเพื่อให้เด็กเริ่มมีความสนใจในด้านชีวประวัติและประวัติศาสตร์ตั้งแต่เล็ก ๆ เช่น จัดทำหนังสือภาพของพระมหากษัตริย์ไทย พร้อมด้วยพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจอย่างง่าย ๆ และสั้น ๆ

หมวดภูมิศาสตร์และการท่องเที่ยว การจัดทำหนังสือสำหรับเด็กหมวดนี้ควรเป็นการแนะนำให้เด็กรู้จักสถานที่สำคัญของเมืองไทย เป็นแห่ง ๆ ไป เพื่อเด็กจะได้ไม่สับสน สถานที่ที่ควรเลือกมาแนะนำแก่เด็กในระยะแรก ๆ ควรเป็นสถานที่ที่น่าสนใจ เช่น หัวเมืองชายทะเล วนอุทยานแห่งชาติ ฯลฯ

หมวดความรู้อย่างง่าย ๆ หนังสือสำหรับเด็กกลุ่มอายุ ๙-๑๒ ปีขึ้นไปควรจะได้มีหนังสือความรู้ง่าย ๆ เกี่ยวกับการฝีมือ เย็บปักถักร้อย การครัว การเกษตร เครื่องยนต์กลไกง่าย ๆ การวาดรูป หรือแนะนำอาชีพต่าง ๆ

หมวดคณิตศาสตร์ โดยควรเพิ่มหนังสือในหมวดนี้ให้มากขึ้นสำหรับเด็กทุกกลุ่มอายุ ผู้แต่งจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องและความชัดเจนที่เด็กจะสามารถเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ได้ด้วย ด้วยการเขียนให้มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับหลักสูตรของโรงเรียน

หมวดศาสนา โดยปกติเด็ก ๆ ไม่ค่อยสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาและการเขียนเรื่องหมวดศาสนา ก็ค่อนข้างยากที่จะเขียนให้สนุกน่าอ่านและเข้าใจง่าย จึงไม่มีผู้เขียนเรื่องในหมวดศาสนาออกมาเลย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่จำเป็นต้องมีหนังสือในหมวดนี้สำหรับเด็ก เด็กควรจะได้รู้เรื่องราวของพุทธประวัติและควรได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนดีด้วยหลักธรรมอย่างง่าย ๆ ที่เด็กควรจะทราบ และประพฤติปฏิบัติตาม ได้แก่ ไม่พูดปด ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ขโมย ฯลฯ

หมวดสุขภาพอนามัย ควรเพิ่มหนังสือในหมวดนี้ที่มีเนื้อหาสาระด้านต่าง ๆ เช่น การบำรุงรักษาส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การระวังและป้องกันโรคติดต่อ เป็นต้น

อนึ่ง หนังสือรูปภาพสำหรับเด็กเล็กนั้น มีปรากฏจำนวนน้อยและราคาค่อนข้างแพง ควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการผลิตในประเทศ ในระยะแรกสำนักพิมพ์อาจติดต่อซื้อลิขสิทธิ์รูปภาพจากต่างประเทศ แล้วนำมาลงคำบรรยายภาษาไทย รูปภาพเกี่ยวกับสัตว์และการ์ตูนต่าง ๆ นั้น มีผู้จะเป็นปัญหาทางวัฒนธรรมมากนัก แต่รูปภาพเกี่ยวกับคนและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อาจจะต้องใช้ผู้เขียนภาพคนไทย

ปัจจุบันต้นทุนการผลิตหนังสือภาพค่อนข้างสูง เพราะรัฐบาลยังเก็บภาษีหนังสือ และรูปภาพจากต่างประเทศอยู่ เมื่อต้นทุนการผลิตสูงก็ทำให้ราคาหนังสือภาพสูงกว่าหนังสือปกติ ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะรู้สึกว่ายแพงและเด็กยังเล็กอ่านหนังสือไม่ออกก็เลยนึกว่าหนังสือดังกล่าวไม่จำเป็น ทั้ง ๆ ที่การดูหนังสือภาพเป็นบันไดสำคัญขั้นแรก ในการเพาะนิสัยการอ่านให้แก่เด็ก

เพื่อประโยชน์สูงสุดทางการศึกษา รัฐบาลควรทบทวนมาตรการทางด้านภาษีขาเข้าของหนังสือเด็ก และหนังสือแบบเรียนจากต่างประเทศในทุกระดับ

๓. การให้ความรู้เกี่ยวกับหนังสือเด็กแก่สาธารณชน

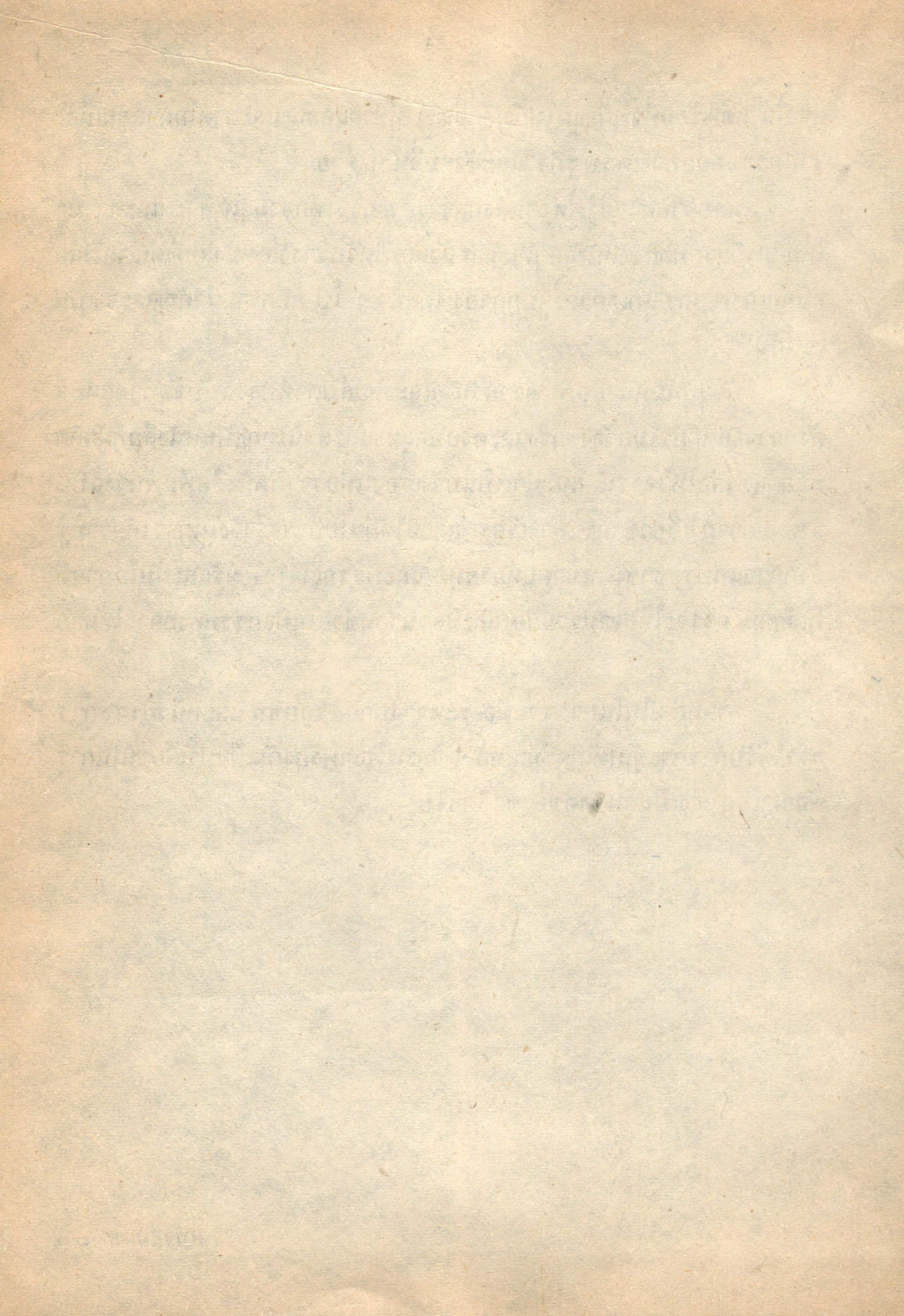
ปัจจุบัน การให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของหนังสือต่อเด็กแก่พ่อแม่ และประชาชนโดยทั่ว ๆ ไปไม่กว้างขวางเท่าที่ควร ความรู้ดังกล่าวยังอยู่ในวงจำกัดแคบ ๆ ในวงการศึกษา และผู้สนใจเท่านั้น การแพร่กระจายความรู้ดังกล่าวทางสื่อมวลชน ทั้งของรัฐและเอกชนให้แก่สาธารณชนโดยทั่ว ๆ ไป จะก่อให้เกิดความเข้าใจ กระตุ้นความสนใจ ก่อให้เกิดความสำนึกและให้การสนับสนุน เป็นผู้ป้องกันปกป้อง เลือक คัด จัดสรรหาหนังสือที่ดีมีคุณค่า เพื่อก่อประโยชน์ มิใช่แต่บุตรหลานของตนเอง

เท่านั้น แต่พร้อมที่จะเผื่อแผ่ไปยังเด็กอื่น ๆ ที่ขาดแคลน และขาดโอกาสอันเนื่อง
จากความด้อยทางเศรษฐกิจ และสังคมอื่น ๆ ด้วย

นอกจากความรู้พื้นฐานดังกล่าวแล้ว การให้ความรู้เฉพาะ และความรู้
ใหม่ ๆ เกี่ยวกับตลาดหนังสือ แนะนำหนังสือที่ได้รับรางวัล หนังสือดีเด่น หนังสือ
ที่มีคุณภาพ ฯลฯ แก่เด็กและผู้ปกครอง โดยทั่ว ๆ ไป ก็มีความสำคัญและจำเป็น
เช่นกัน

ปัจจุบันมีหนังสือพิมพ์รายวัน และรายสัปดาห์บางฉบับจัดทำคอลัมน์
ดังกล่าว แต่ก็ยังไม่กว้างขวางและครอบคลุม และส่วนใหญ่เป็นหนังสือที่ผู้ผลิต
หรือผู้แต่งส่งให้วิจารณ์ แนะนำ เป็นบางเรื่อง เนื่องจากหนังสือพิมพ์บางฉบับ
ขาดผู้มีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง และมีได้มีนโยบายจริงจังในการให้ความรู้
ดังกล่าวแก่ประชาชน สมาคมห้องสมุด และบรรณารักษ์ ผู้รู้และผู้มีโอกาสดี
ในสังคม ควรจะให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมช่วยในกิจกรรมดังกล่าวให้มาก
ยิ่งขึ้น

ความสำนึกในการร่วมมือ ระหว่างบุคคล เอกชน และหน่วยราชการ
ควรได้รับการกระตุ้นให้เกิดขึ้นเสมอ ๆ และพร้อมเพรียงกันเพื่อประโยชน์ในการ
พัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นอนาคตของชาติต่อไป

เชิงอรรถ

๑ Zena Sutherland and May Hill Arbuthnot, *Children and Books*, 5th ed. (Glenview, Ill. : Scoot, Foresman, 1977), pp. 5-14.

๒ Roy Eugene Toothaker, "Curiosities of Children that Literature Can Satisfy," *Childhood Education* 52 (March 1976) : 262-266.

๓ ปัทมา สมพงษ์, "ความคิดเห็นของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหนังสือสำหรับเด็กที่ผลิตออกมาในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๒" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓)

๔ สมทรง สิตลายน, "การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะหนังสือที่เด็กชอบ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕)

๕ เรื่องเดียวกัน

๖ ปัทมา สมพงษ์, "ความคิดเห็นของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหนังสือสำหรับเด็ก...พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๒"

๗ เรื่องเดียวกัน

๘ เรื่องเดียวกัน

๙ เรื่องเดียวกัน

๑๐ เรื่องเดียวกัน

๑๑ สมทรง สิตลายน, "การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของหนังสือที่เด็กชอบ"

๑๒ วีรศักดิ์ อัครบวร, "ขนาดและแบบตัวพิมพ์ไทยที่เหมาะสมกับแบบเรียนระดับมัธยมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕)

๑๓ วรณิ แยมประทุม, “การศึกษาเปรียบเทียบผลทางการเรียนรู้ของการใช้อักษร สี่น้ำเงิน อักษรสี่เขี้ยว อักษรสี่คำ บนพื้นสีขาว กับนักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ ๑” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, ๒๕๑๓)

๑๔ ฉลองชัย สุรวัฒนบุรณ, “แบบและสีของภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กอนุบาล” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕)

๑๕ สุปรียา โคจรสวัสดิ์, “หนังสือภาพที่เหมาะสมสำหรับเด็กในระดับอนุบาล” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒)

๑๖ ฉลอง ทับศรี, “การศึกษาการชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่อยู่ในเมืองกับชนบทที่มีต่อภาพลักษณะต่าง ๆ” (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัย วิชาการศึกษาประสานมิตร, ๒๕๑๗)

๑๗ ปัทมา สมพงษ์, “ความคิดเห็นของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อ หนังสือสำหรับเด็ก...พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๒”

๑๘ วุฒิ แตรสังข์, “การศึกษาแบบ สี และขนาดของภาพประกอบแบบเรียนที่นักเรียน ชั้นประถมศึกษาตอนปลายชอบ” (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, ๒๕๑๔)

๑๙ สมทรง สิตลายัน, “การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของหนังสือที่เด็กชอบ”

๒๐ พิรุณ ภาสุรภัทร, “หลักเกณฑ์ในการสร้างภาพประกอบหนังสือแบบเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓)

๒๑ ปัทมา สมพงษ์, “ความคิดเห็นของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นที่มี ต่อหนังสือสำหรับเด็ก...พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๒”

วุฒิ แตรสังข์, “การศึกษาแบบ สี และขนาดของภาพประกอบแบบเรียนที่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายชอบ”

สุนันท์ จุฑะศร, “การวิเคราะห์ความสำคัญของภาพประกอบหนังสือแบบเรียนที่มีต่อนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นในประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๙)

สุปรียา โคจรสวัสดิ์, “หนังสือภาพที่เหมาะสมสำหรับเด็กในระดับอนุบาล”

๒๒ ฉลองชัย สุรวัฒนบุรณ, “แบบและสีของภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กอนุบาล”

สุปรียา โคจรสวัสดิ์, “หนังสือภาพที่เหมาะสมสำหรับเด็กในระดับอนุบาล”

๒๓ สุตาพร ประหิษฐานกูร, “สีของอุปกรณ์การสอนที่นักเรียนระดับอนุบาลในจังหวัดพระนครชอบ” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓)

๒๔ ปัทมา สมพงษ์, “ความคิดเห็นของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายที่มีต่อหนังสือสำหรับเด็ก...พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๒”

๒๕ พิรณัฐ ภาสุรภัทร, “หลักเกณฑ์ในการสร้างภาพประกอบหนังสือแบบเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย”

๒๖ ปัทมา สมพงษ์, “ความคิดเห็นของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหนังสือสำหรับเด็ก...พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๒”

๒๗ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, รายงานการสำรวจความสนใจและรสนิยมในการอ่านของเด็กและเยาวชนไทย (กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๐)

๒๘ _____, การสำรวจความต้องการด้านการอ่านของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๐)

๒๙ หอพระสมุดวชิรญาณ, บทกลอนกล่อมเด็ก, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย, ๒๔๖๔), หน้า (๑-๑๐). (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้าหญิง (โต) กับหม่อมเจ้าชาย (พอ) ในพระเจ้าน้องยาเธอกรมขุนสิงหวิกรมเกรียงไกร)

๓๐ พรทิพย์ วินิจสร, “การศึกษารูปแบบและวิเคราะห์เนื้อหาวารสารภาษาไทยสำหรับเด็ก” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ๒๑.

๓๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓-๒๔.

๓๒ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, หนังสือที่ได้รับรางวัล (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๘) หน้า ๑๔.

๓๓ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์, ผู้รวบรวม, นักเขียนชาวอักษรศาสตร์ (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕), หน้า ๔๓๕-๔๔๔.

๓๔ พรทิพย์ วินิจสาร, "การศึกษารูปแบบและวิเคราะห์เนื้อหาวารสารภาษาไทยสำหรับเด็ก" หน้า ๓๕-๔๑

๓๕ องค์การค้าของคุรุสภา, ในโอกาสครบรอบ ๓๐ ปี ขององค์การค้าของคุรุสภา, ๑ เมษายน ๒๕๒๓ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๓), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

๓๖ ม.ล. มณีรัตน์ บุนนาค, ศรีธัญ ไชย (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๙), หน้าคำนำ.

๓๗ "พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๑๙," ราชกิจจานุเบกษา ๙๓ (๒๐ เมษายน ๒๕๑๙) : ๒๗-๒๙.

๓๘ นิศา ชูโต, กล่อมจิตต์ พลายเวช และกานต์มณี ศักดิ์เจริญ, การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสืออ่านสำหรับเด็ก (กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติ, ๒๕๒๔), หน้า ๒๘.

๓๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

๔๐ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙-๔๐.

๔๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐.

๔๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑-๗๙.

๔๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

๔๔ นิศา ชูโต, กล่อมจิตต์ พลายเวช และกานต์มณี ศักดิ์เจริญ, หนังสือสำหรับเด็ก : รายชื่อและบรรณนิทัศน์ (กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, ๒๕๒๓), หน้า ๓๒๓-๓๓๑.

๔๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๒-๓๓๔.

๔๖ นิศา ชูโต, กล่อมจิตต์ พลายเวช และกานต์มณี ศักดิ์เจริญ, การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสืออ่านสำหรับเด็ก, หน้า ๓๒-๓๖.

๔๗ Maenmas Chavalit, "Survey of Preparation Production and Distribution of Literature for Children and Juveniles in Thailand," Prepared for UNESCO, Reproduced by Department of Educational Techniques, Ministry of Education, Bangkok, 1966, p. 11.

๔๘ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, กองวิจัยทางการศึกษา, "รายงานเรื่อง การติดตามและประเมินผลการเผยแพร่หนังสือส่งเสริมการอ่านและหนังสืออ่านเพิ่มเติมของกรม วิชาการ." รายงานการวิจัยทางการศึกษา อันดับที่ ๒๔/๒๕๒๓ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๒๓), หน้า ๒๙-๓๑.

บรรณานุกรม

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์. แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์, ผู้รวบรวม.
นักเขียนชาวอักษรศาสตร์. นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.
- ฉลอง ทับศรี. "การศึกษาการชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่อยู่ในเมืองกับชนบท
ที่มีต่อภาพลักษณะต่าง ๆ ." ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการ
ศึกษาประสานมิตร, ๒๕๑๗.
- ฉลองชัย สุรวัฒน์บุรณ์. "แบบและสีของภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็กอนุบาล." วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. "ขนาดและแบบตัวพิมพ์ไทยที่เหมาะสมกับแบบเรียนระดับมัธยมศึกษา."
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕.
- นิตา ชูโต, กล่อมจิตต์ พลายเวช และกานต์มณี ศักดิ์เจริญ. การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสืออ่าน
สำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติ, ๒๕๒๔.
- _____. หนังสือสำหรับเด็ก : รายชื่อและบรรณนิทัศน์. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, ๒๕๒๓.
- ปัทมา สมพงษ์. "ความคิดเห็นของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อหนังสือสำหรับเด็ก
ที่ผลิตออกมาในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๒." วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.
- พรทิพย์ วินิจสร. "การศึกษารูปแบบและวิเคราะห์เนื้อหาวารสารภาษาไทยสำหรับเด็ก."
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.

“พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๑๙,”

ราชกิจจานุเบกษา ๙๓ (๒๐ เมษายน ๒๕๑๙) : ๒๗-๒๙.

พินนุช ภาสุรภัทร. “หลักเกณฑ์ในการสร้างภาพประกอบหนังสือแบบเรียนระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓.

มณีรัตน์ บุนนาค, ม.ล. ศรีธัญไชย. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๙.

วชิรญาณ, หอพระสมุด. บทกลอนกล่อมเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย,
๒๔๖๔. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้าหญิง (โต) กับหม่อมเจ้าชาย
(พอ) ในพระเจ้าน้องยาเธอกรมขุนสิงหวิกรมเกรียงไกร)

วรรณิ แยมประทุม. “การศึกษาเปรียบเทียบผลทางการเรียนรู้ของการใช้อักษรสีน้ำเงิน
อักษรสีเขียว อักษรสีดำ บทพื้นสีขาว กับนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑.” วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, ๒๕๑๓.

วุฒิ แตรสังข์. “การศึกษาแบบ สี่ และขนาดของภาพประกอบแบบเรียนที่นักเรียนชั้นประถม-
ศึกษาดอนปลายชอบ.” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการ
ศึกษา ประสานมิตร, ๒๕๑๔.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. การสำรวจความต้องการด้านการอ่านของนักเรียน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ,
๒๕๒๐.

_____ .รายงานการสำรวจความสนใจและระสนิยมในการอ่านของเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ
: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๐.

_____ .กองวิจัยทางการศึกษา. “รายงานเรื่องการติดตามและประเมินผลการเผยแพร่
หนังสือส่งเสริมการอ่านและหนังสืออ่านเพิ่มเติมของกรมวิชาการ.” รายงานการวิจัย
ทางการศึกษา. อันดับที่ ๒๔/๒๕๒๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๓.

สมทรง สิตลายัน. “การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะหนังสือที่เด็กชอบ.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๑๕.

สุดา ประไพฐาญกูร. "สื่ออุปกรณ์การสอนที่นักเรียนระดับอนุบาลในจังหวัดพระนครชอบ." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓.

สุนันท์ จูฑะสร. "การวิเคราะห์ความสำคัญของภาพประกอบหนังสือแบบเรียนที่มีต่อนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นในประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๙.

สุปรียา โคจรสวัสดิ์. "หนังสือภาพที่เหมาะสมสำหรับเด็กในระดับอนุบาล." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

องค์การค้าของคุรุสภา. ในโอกาสครบรอบ ๓๐ ปี ขององค์การค้าของคุรุสภา. ๑ เมษายน ๒๕๒๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๓.

Maenmas Chavalit. "Survey of Preparation Production and Distribution of Literature for Children and Juveniles in Thailand." Prepared for UNESCO, Produced by Department of Educational Techniques, Ministry of Education, Bangkok, 1966.

Sutherland, Zena, and Arbuthnot, May Hill. *Children and Books*. 5th ed. Glenview, Ill. : Scott, Foresman, 1977.

Toothaker, Roy Eugene. "Curiosities of Children That Literature Can Satisfy." *Childhood Education* 52 (March 1976) : 262-266.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ๑

รายชื่อแหล่งผลิตหนังสือเด็ก

สำนักพิมพ์เอกชน	หน่วยงาน
กราฟิควอร์ต	คณะกรรมการโครงการจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก
กองบรรณาธิการ	ผู้เริ่มอ่าน
ไอเอ็มเอฟ.	คณะกรรมการโครงการวิจัยเพื่อจัดตั้งศูนย์
การพิมพ์สตรีสาร	วิชาการอุษณบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
การเวก	คณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ
เกษมบรรณกิจ	คณะกรรมการหาทุนโครงการสร้างสวน
คลังวิทยา	สมเด็จพระ
อักษรวัฒนา	คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
อำนวยการสาส์น	สำนักนายกรัฐมนตรี
อินทราสาส์น	โรงเรียนสาริตถจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อุดมศึกษา	ฝ่ายประถม
โอเดียนสโตร์	โรงเรียนสาริตถจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โรงพิมพ์	ฝ่ายมัธยม
ศรีอนันต์	สถานเอกอัครราชทูตเดนมาร์กประจำประเทศไทย
เหรียญทองการพิมพ์	สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
อมรินทร์การพิมพ์	ห้องสมุดเด็ก ศูนย์ศิลป์เชียงใหม่
ชมรมเด็ก	องค์การค้าของคุรุสภา

สำนักพิมพ์เอกชน	หน่วยงาน
ดวงกมล ดอกไม้ ต้นหมาก ตะวัน ไทยวัฒนาพานิช ธรรมบรรณาการ ธีรนันท์ ธีรสาส์น นานมี บรรณกิจ บรรณาการ บรรลือสาส์น บันดลสาส์น บำรุงสาส์น บุรพสาส์น ประพันธ์สาส์น ประมวลสาส์น ปลาตะเพียน ปัทมา ปาณยา ปิยะสาส์น พาสโก พิทยาการ พี.พี. แพรวพิทยา	เอสโซ่แสดนดาร์ตประเทศไทย

สำนักพิมพ์เอกชน	หน่วยงาน
เฟื่องฟ้า เม็ดทราย เมืองโบราณ รวมสาส์น ลูกหมี วัฒนาพานิช ศิลปบรรณาการ ส.อักษรวิทยา สตรอเบอรี่ สวนหนังสือ สวิตาการพิมพ์ สายใจ สุริยบรรณ สุริยพันธุ์ เสริมวิทย์บรรณาการ เสริมศึกษา หนอน หนังสือและดนตรี หนุ่มสาว หอสมุดกลาง ๐๙ อนาคต อักษรเจริญทัศน์ อักษรบัณฑิต	

สำนักพิมพ์เอกชน	หน่วยงาน
อักษรวัฒนา อำนวยการสาส์น อินทราสาส์น อุดมศึกษา โอเดียนสโตร โรงพิมพ์ ศรีอนันต์ เหรียญทองการพิมพ์ อมรินทร์การพิมพ์	

ภาคผนวก ๒

ชื่อและจำนวนงานเขียนของนักเขียนอันดับ ๑-๑๐

อันดับที่	ผู้เขียน	แต่ง	แปล	รวม
๑	สิรินทร์ ช่างโชติ	๒๑	๒๒	๔๓
๒	กัมพูชนาฏ เปรมกมล (ก.เปรมกมล)	—	๒๘	๒๘
๓	อุไร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (อ.สนิทวงศ์) สุภา สิริสิงห์ (โบทัน ปิยดา วนนันทน์ สุภา ลือศิริ)	— ๒	๒๓ ๒๑	๒๓ ๒๓
๔	ลมุล รัตนากร (จันทราวดี)	—	๒๒	๒๒
๕	กรองแก้ว ปิฑูมานนท์, คุณหญิง (กรองแก้ว)	๔	๑๗	๒๑
๖	วัชร ธีวโกเศรษฐ์	—	๒๐	๒๐
๗	เสรี เปรมฤทัย	๑๐	๔	๑๔
๘	รุ่ง เลื่อมรังสี	—	๑๓	๑๓
๙	อรสา กุมาริ ปุกหุด	—	๑๒	๑๒
๑๐	แมนมาส ขวลิต (“ดารดา”, สิริมา, รอง โรจนานนท์) ประเทือง มุฑิตาเจริญ (ประเทือง) ลำจวน มงคลรัตน์ (ลำจวน)	๙ ๗ ๑๐	๑ ๓ —	๑๐ ๑๐ ๑๐

*ข้อมูลในปีพ.ศ. ๒๕๒๓

ภาคผนวก ๓

ชื่อและจำนวนงานของนักเขียนภาพตามอันดับที่ ๑-๑๐

อันดับที่	ผู้เขียนภาพ	จำนวนเล่ม
๑	วิน (อัศวิน อรุณแสง)	๑๕
๒	สามารถ สุขสาธุ (สามารถ)	๑๔
๓	รณรงค์ ผ่องใส (รณรงค์)	๑๑
๔	ปรีดา ปัญญาจันทร์	๑๐
	สมชาย เวชวิทย์	๑๐
	สุพันธ์ กรสวัสดิ์ (สุพันธ์)	๑๐
๕	สมควร สกุลทอง	๙
	อรุณ วัชรสวัสดิ์	๙
๖	กะพง	๗
๗	ประสิทธิ์ อึ้ง	๖
	ปรีเปรม เปลี่ยนบำรุง (ปรีเปรม)	๖
๘	กัญ ยงทรัพย์อนันต์	๕
	เกษมศักดิ์ ตราหนูรัตน์	๕
	กระสินธุ์ ยมกนิษฐ (กระสินธุ์)	๕
	ปรีชาวัน บุญวัฒน์	๕
	ไพโรจน์ ดาวประดับวงศ์	๕
	ประยูร จรรยาวงษ์	๕
	พินิจ มนรัตน์ (พินิจ)	๕

๙	ฉลอง มงคลรัตน์	๔
	เฉลิม อัครกะนู	๔
	เตรียม ชาชุมพร	๔
	มนตรี วีระวงศ์	๔
	เรืองฤทธิ์ ตีระวนิช	๔
๑๐	ชัชชัย ภาติณรุ	๓
	ชัยพร วรสหัสวัฒน์	๓
	เชิงเตียร อินทรทูต	๓
	สุทธิพันธ์ จันทรนิล	๓
	สุรศักดิ์	๓
	สุรางค์ ศรีนุกุล	๓

* ข้อมูลปี ๒๕๒๓

